This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

CAMPEI

CAMPA
GALLI

MED
1420

C17
R.

CAMPVS

ELYSIVS GALLIAE AMOENITATE REFER
tus: in quo ſunt medicinæ compoſi
tæ, herbæ & plantæ uirentes: in
quo quicquid apud Indos,
Arabes, & Pœnos
reperitur,

*apud Gallos reperiri poſſe demonſtratur: à Domino
Symphoriano Campegio Equite Aurato,
ac Lotharingorum Archia=
trò compoſi=
tus.*

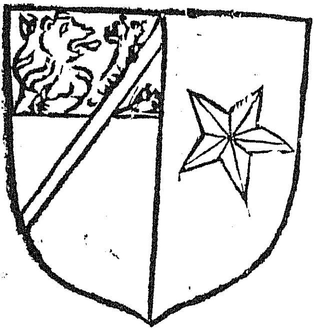
21-3-C-

LVGDVNI
IN ÆDIBVS MELCHIORIS ET GA-
SPARIS TRECHSEL FRATRVM.
M. D. XXXIII.

SYMPHORIANI CAM PEGII DOCTORIS INSIGNIA

Exaſticho decorata.

Campegio laudem quærent hæc Symphoriano
Signaq; cum factis haud moritura ſuis.
Miles & eſt ſapiens, & Apolline doctus utroq;,
Virtutis ſigna & nobilitatis habet.
Nec certam dicas partem quæ uincat in ipſo,
Nobilis eſt medicus temporis huius honos.

INDEX

EORVM QVAE PRAECIPVA IN HOC ANTIDOTARIO CAMPI GALLICI CONTINENTVR.

A

Aër ſalubris in Gallia. in proœmio.
Atræ bilis digeſtiua. libro 1. capite 5.
Atræ bilis eductiua. libro 1. capite 10.
Apoplexiæ clyſteria. libro 1. cap. 11.
Abſterſiuum clyſtere. lib. 1. ca. eodē.
Alterantia caput. lib. 2. ca. 1.
Alterantia pectus calefaciendo. eodem. ca. 3.
Alterantes cor. lib. 2. ca. 5.
Alterantes uentriculum. lib. 2. ca. 7.
Alterantia iecur calefaciendo. lib. 2. ca. 9.
Alterantia renes. lib. 2. ca. 12.
Alterantia matricem. lib. 2. ca. 14.
Alterantia iuncturas. lib. 2. ca. 17.
Arthanitæ ſyrupus. lib. 3. ca. 9.
Aromaticum rutaceum. lib. 4. ca. 2.
Aromaticum ſampſuccinum. lib. 4. ca. 3.
Aromaticum libanotidis. eodem. ca. 1.
Aromaticum contra peſtem. eodem. ca. 5.
Aromaticum roſatum. eodem. ca. 6.
Alabaſtrites lapis. lib. 5. ca. 1.
Auri proprietas. eodem. ca. 9.

Argenti proprietas. lib.eodem.cap.10.

B

Bilem atram digerentia. lib.1. ca.5.
Bilem flauam educentia. lib.1. ca.7.
Bilem atram educentia. lib.eodem. ca.10.
Balneum in dolore renum. lib.2. ca.12.

C

Corporis humani elementa. lib.1. ca.1.
Clyſteria multa. lib.1. ca.11.
Calefacientia ſplenem. lib.2 ca.11.
Cyclaminis ſyrupus. lib.3. ca.9.
Calcidonius lapis. lib.5. ca.2.
Cryſtallus. lib.5. ca.5.
Corallus. lib.eodem. cap.6.

D

Digeſtionis ſpecies & diffinitio. lib.1. ca.2.
Digeſtiua pituitæ. lib.eodē. ca.4.
Digeſtiua flauæ bilis. lib.eodē. ca.3.
Digeſtiua atræ bilis. lib.eodē. ca.5.
Damaſcenum roſatum. lib.4. ca.6.
Dyamargariton. lib.eodē. ca.7.

E

Elementa corporis. lib.1. ca.1.
Electuarium lenitiuum. lib.1. ca.10.
Electuarium libanotidis. lib.4. ca.1.
Electuarium rutaceum. lib.eodē. ca.2.
Electuarium ſampſuccinum. lib.eodē. ca.3.
Electuarium thymbræ. lib.eodē. ca.4.

Electu

Electuarium contra peſtem. lib.eodē. ca.5.

F

Flauam bilem digerentia. lib.1. ca.3.
Flauæ bilis ſolutiua. lib.eodē. ca.7.
Fumariæ herbæ ſyrupus. lib.3. ca.7.
Ferri natura. lib.5. ca.11.

G

Galliæ laudes. in procemio.
Galliæ pomaria. eodem.
Galliæ horti pulcherrimi. eodem.

H

Hortorum pulchritudo. in procemio.
Humani corporis elementa. lib.1. ca.1.
Homo contingenter ſanus. eodem.
Humores quatuor. eodem.

I

Iecur calefacientia. lib.2. ca.9.
Iecur infrigidantia. eodē. ca.10.

L

Laudes Galliæ. in procemio.
Laborioſè ſoluentes. lib.1. ca.8.
Libanotidis electuarium. lib.4. ca.1.
Lapidum uirtutes. lib.5.ca.1.

M

Medicamina flauam bilem digerentia. lib.1. ca.3.
Medicamina pituitæ. lib.1.ca.4.
Medicamina ſoluentia bilem flauam. lib.1.ca.7.
Medicinæ, quæ atram bilem educunt. eodē. ca.10.

Medicinæ pectorales.	lib.2.	ca.3.
Medicinæ cor calefacientes.	lib.2.	ca.5.
Medicinæ infrigidantes.	lib.2.	ca.6.
Medicinæ uentriculum calefacientes.	lib.2.	ca.7.
Medicinæ matricem calefacientes.	lib.2.	ca.14.
Matricem infrigidantes.	lib.2.	ca.5.
Mercurij ſyrupus.	lib.3.	ca.1.
Metallorum natura.	lib.5.	ca.8.

N

Natura aromaticæ thymbræ.	lib.4.	ca.4.
Natura margaritarum.	lib.5.	ca.1.

O

Ocularis lapis.	lib.5.	ca.7.

P

Pulchritudo hortorum Galliæ.	lib.1.	ca.1.
Polypodij ſyrupus.	lib.3.	ca.6.
Puluis ſpecierum libanotidis.	lib.4.	ca.1.
Puluis ſpecierum aromatici rutacei.	lib.4.	ca.2.
Puluis aromatici ſampſuccini.	eodem.	ca.3.
Puluis ſpecierum aromatici tymbræ.	eodem.	ca.4.
Puluis contra peſtem.	lib.4.	ca.5.
Puluis ſpecierum dyacoralli.	lib.4.	ca.8.

Q

Quid digeſtio apud Ariſtotelem.	lib.1.	ca.2.
Quæſtio digna notatu.	lib.1.	ca.6.
Quando homo ſanus.	lib.1.	ca.1.

R

Renes confortantia.	lib.2.	ca.13.

Regis

Regis Perſarum ſyrupus.	*lib.3.*	*ca.5.*
Rutacei aromatici.	*lib.4.*	*ca.2.*
S		
Solutiua quomodo ſoluunt.	*lib.1.*	*ca.6.*
Solutiua pituitæ.	*lib.1.*	*ca.9.*
Solutiua atræ bilis.	*lib.1.*	*ca.10.*
Stomachum infrigidantia.	*lib.2.*	*ca.8.*
Splenem calefacientia.	*lib.2.*	*ca.11.*
Syrupus mercurij.	*lib.3.*	*ca.1.*
Syrupus ſambucinus.	*eodem.*	*ca.2.*
Syrupus corimborum ſambuci.	*eodem.*	*ca.3.*
Syrupus de ſucco roſarum.	*eodem.*	*ca.4.*
Syrupus de polypodio.	*eodem.*	*ca.6.*
Syrupus regis Perſarum.	*eodem.*	*ca.5.*
Syrupus fumariæ herbæ.	*eodem.*	*ca.7.*
Syrupus de agarico.	*eodem.*	*ca.8.*
Syrupus arthanitæ.	*eodem.*	*ca.9.*
Syrupus ireatus.	*eodem.*	*ca.10.*
Syrupus regis Medorum.	*eodem.*	*ca.11.*
T		
Thymbræ electuarium.	*lib.4.*	*ca.4.*
Theophraſtus de lapide lazuli.	*lib.5.*	*ca.3.*
V		
Vnguentum calefactiuum capitis.	*lib.2.*	*ca.1.*
Vnguentum infrigidans caput.	*eodem.*	*ca.2.*
Vnguentum infrigidans pectus.	*eodem.*	*ca.3.*
Vnguentū contra caliditatē pectoris.	*eodem.*	*ca.4.*
Vnguentum pro corde.	*eodem.*	*ca.5.*

Vnguentum frigidum cordiale.	eodē.	cap.6.
Ventriculum calefacientia.	lib.2.	cap.7.
Vnguentum contra uomitum.	eodem.	cap.8.
Vnguentum calefaciens Epar.	eodem.	cap.9.
Vnguentum infrigidans iecur.	eodem.	cap.10.
Vnguentum ad ſplenem.	eodem.	cap.11.
Vnguentum infrigidans renes.	eodem.	cap.13.
Vnguentum calefaciens iuncturas.	eodem.	cap.16.

CAMPVS

CAMPVS
ELYSIVS GALLIAE, QVI ET

Antidotarius liber dici poteſt: in quo ſunt medicinæ cõpoſitæ, herbæ, & plantæ uirentes: amœnitate refertus: ad nobiliſſimum atq; undecunq; doctiſſimum, & imprimis obſeruandiſſ.

D. FRANCISCVM A TVRNONE, *Bituricẽſis* Eccleſiæ Antiſtitem, Aquitaniæ Primatẽ, Sanctæq; Romanæ Eccleſiæ Cardinalem.

GALLIAE PROVINCIA *quàm multis, quàm magnis, ac præclaris iampridem excellcat laudibus, uir ſacratiſſime, cernere facilius eſt, quàm literis proſequi. Nam opportunitate loci, ubertate agrorum, terræ ac maris ditione, cœli clementia, diuini cultus religione, diſciplina uirtutis, ſtudiorum deniq; ac literarum gloria, cum plæriſq; etiam clariſſimis prouincijs haud dubie cõferri poſſit. Quæ nam alia pars terrarum Galliæ meritò conferri poteſt, ſiue eius ſitum, ſiue perennem ſalubritatem, ſiue quicquid, quo carere uita non debet, etiam ſcrupuloſiſſimè requiras? Eſt adeo benignè à natura parente lætus ac fertilis tributus ager, ut non modo*

Galliæ laudes.

Aer ſalubris in Gallia.

indigenarum, inquilinorum, & aduenarum alimoniæ frugumq́; copiam abundè ſuppeditet, uerumetiam finitimis ubertatem elargiri queat. Gallia enim famoſa eſt multitudine uinetorum, & baccho, ut uidetur, imprimis

Galliæ pomaria.

ſacra. Quid diuerſa pomorum genera, ſyluas, herbas & reliqua arbuſta loquar? ea non ſolum quæ ad uictum utiliſsima, ſed etiam quæ ad ſalutem hominum conferre uidentur, infinitas uſibus hominum commoditates apportāt. Pratorum uiriditas lætiſsima, & pabuli copia, cùm amœnum quendam uiſentibus aſpectum, tum uerò gregibus & armentis, ſine quibus agri colendi modus haberi

Pulchritudo hortorum in Gallia.

nō poteſt, ingentes quaſdam utilitates afferunt. Hortorum pulchritudo, ſpacioſa iucunditas, quaſi nutrix ſedula quotidianos prouentus ita largè ſubminiſtrat: ut herbarum medicinaliū & florum ubertas, dulcia quædam uitæ condimenta largiatur. Et ut paucis omnia cōplectar, Gallia omnium rerum, quæ ad uictum & uitæ cultum pertinent nulli cedit. Quapropter in hoc Antidotario Gallico medicinas benedictas, uenenoſas, aromata ac liquores, quibus medici utuntur, reperies: additis, quæ conuenire uidebantur Gallis ægrotantibus: ex probatiſsimis, quantum potui ſcriptoribus, & imprimis

Dioſcorides vir militaris.

Dioſcoride luce doctrinarum ſplendidiſsima: quorū uerba ſæpiuſculè inter legendum notabis, nec de omnibus, ſed quæ crebra lectione occurrerūt, memoria ingeniūq́; ſuggeſsit, his equidem multa: illa uerò quàm plurima apes ex floribus herbantibuſq́; pratis mellilegulis ſecutus in ſchedulis calamo digeſsi.

Autoris excuſatio.

Complura fateor me uel addere Galliæ medicamētis uel diffuſius ſcribere de illorum

rum

rum plantis potuiſſe:quorum quibuſdam conſulto,ne in immenſum opus creſceret imperaui, quædam cum obſoleta tum nimis triuialia minimè conuenire uiſa ſunt. Præterea alius alio plura & ſcire & rimari poteſt, nemo omnia: homines ſumus. Mihi autem ſatis eſt huius materiæ, quam publicæ utilitatis ergô ſuſcepi maximã partem tradidiſſe hoc breui Antidotario. Quamobrem ſi has meas nugulas non improbaueris, ſublimi feriam ſidera uertice. Noui enim ingenij tui acumen: noui acerrimum illud tuum ingeniũ. In te nanq; ſumma doctrina & lepos uiget Atticus, muſarum (ut dicunt) eloquio comparandus. Vale igitur & Campegium tibi addictum excipe.

LIBER

LIBER I.

DE QVATVOR CORPORIS *humoribus noſtrum corpus diſpenſantibus.*

CAPVT I.

Elemēta corporis humani.

CORPVS *humanū quatuor conſtare elementis receptum à cunctis eſt. Sanguine, inquam,* Pituita, Flaua, & Atra bile. *Hæc (ut ſacræ ſcripturæ ferunt) ante primi hominis culpam tanta armonia cōtinuata erant, ut ex ipſis neq; mors, neq; morbus, neq; moleſtiæ quicquam emergeret.* At *ſoluta hominis in deum obediētia, ſoluta eſt & humorum huiuſmodi pax, diſſipata cōcordia. Cum igitur ſibi hæc elementa conſtiterint, conquieuerintq;, tum ſanus homo eſſe perhibetur. Cum uerò inuicem ſeſe protrudunt redundantia, & ſubſtractione, tum demum mortales morbo oblangueſcunt, redundante aut ſubtracto humore, altero humore imperāte, altero autem oppreſſo. Eſt etiam cum duo miſcentur elementa, ut in ſynocho febre, ſeu continua, nempe flaua bilis cum ſanguine miſcetur, fitq; tumultus animali ingens, & morbus intolerabilis, ut etiam pulſus in ipſa quatuor diuidatur elementa, principiumq; illinc nanciſcatur.* Proinde *qui mortales ingentes ac celeres motus habent pulſuum, id ex imperio habent humorum, flauæ inquam bilis & ſanguinis.* Qui *uerò molliter ali-*

Quādo homo ſanus, quando vero æger.

Signa humoris ſupabundātis ex pulſu.

quo

quo pacto atq; clementius mouentur, id propter pituitæ, & atræ bilis eſſe deprehenditur incrementum. Verno tempore creſcit ſanguis, febris de humoribus naſcitur extrarijs. Aeſtate bilis rufa alitur, quæ acutas excitat febres, cauſona, cõtinuam, tertianam. Autumno alitur bilis atra, unde ſtomachi pituita febresq; ex atra bili. Qui per hyemem atrocius ægrotant, aduentãte Vere plerũq; moriuntur, quia quos humores noxios cogebat, contrahebatq; frigus, eos calor relaxat: & quia defluere non queunt, iam dilabantur neceſſe eſt. Et quia triplex, ut Celſo placet, eſt medicina, una quæ uictu, altera, quæ medicamentis, tertia, quæ manu medetur: primam dieteticam, ſecundam pharmaceuticen, tertiam chirurgicen Græci nominarũt. Et quia pharmaceutica medicamentis homines curat, tuetur, iuuat, languenti ſalutem atq; incolumitatem præſtat, & quod uerè diuinum eſt, mortuos quodammodo medicinali ope à pernicie, atq; ab interitu uendicat, & omnia perſpicuis & certiſſimis documentis oſtendit: hanc qui uerè & ſaluberiter profitentur, ſummis ſunt honoribus efferendi, & omni laude decorandi.

Temporum natura.

Triplex medicina.

Pharmaceutica medicina omnia certiſſimis documentis oſtendit.

DE DIGESTIVIS.

CAPVT II.

CONCOCTIONEM ſiue digeſtionem diffinit Ariſtoteles Metheororũ quarto, factam eſſe à naturali & interna caliditate in humidum & ſiccũ oppoſita paſſiua agente perfectionem, quemadmodũ eſt pomi aut Ceraſi maturatio. Hæc ſiquidem qualitates paſſiuæ humidum & ſiccũ unicuiq; mixtorũ propriæ & naturales

Quid digeſtio ſecundũ Ariſtotelem.

rales

rales inueniũtur: cũ mixtũ quodcũq; ex quatuor adinuicem tẽperatis qualitatibus conſtet: et ſunt uniuſcuiuſq; mixtorum materia. Recte igitur dictũ eſt digeſtionẽ fieri in paßiuis humido & ſicco. Et cũ quicquam fuerit digeſtum, iam perfectum eſt, antequã uerò digeſtũ eſſet, erat imperfectum. Illius autẽ perfectionis cauſſa efficiẽs propria eſt & naturalis ac interna caliditas, in qua fit digeſtio, nã quãuis interdũ digeſtio ab externis, ut alimento, aut balneo iuuetur, tanquã auxiliaribus & minus præcipuis caußis, ſicut maturatio à calore ſolis, præcipuũ tamen efficiens eius interna eſt caliditas: ſecundum quam digeſtionis acceptionẽ tres enumerauit ſpecies Ariſtoteles. Prima Epſeſis, quæ fit ab extra. Alia Pepanſis, quæ ab intra, ut calidum in ſe digerens eſt. Opteſis poſtrema ſpecies, quæ ab extra fit, pariter & ab intra ſimul. Et ex oppoſito tres ponit indigeſtionis ſpecies, ſcilicet, Homotes, Molinſis & Statenſis. Verũtamen medici alia intẽtione digeſtione utũtur. Auicẽnas ita diffinit. Digeſtio eſt ſubtilis ſubſtãtiæ per ingroſſationem, & groſſæ per ſubtiliationẽ æquatio. Razes Pœnus XVI. continentis medici intentionem in digerẽdo putat eſſe ſubtiliare ſolum: inde eſt quòd humor eo autore calidus digerendus nõ eſt. Eſt enim, cum ſit ſubtilis, ſufficiẽter digeſtus. Et hac ratione Razes raro præmittit digeſtiua euacuatiuis, ſiue ſit calida materia, ſiue frigida. Quod tamẽ ſatis uidetur eſſe diſſonũ Hippocrati & Galeno & præſertim in materia frigida, pituita & atra bile. Quod ut facilius ſuccurratur, qui praxi dare operam nituntur, cõmune ſectando iudicium præmittã quamprimũ uniuſcuiuſq;

A ſola interna caliditate fit digeſtio.

Tres ſpecies digeſtionis. Epſeſis. Pepanſis. Opteſis.

Digeſtio quid ſecundum medicos.

Razes raro præmittit digeſtiua euacuatiuis.

Razes non tenetur.

iuſq; humoris familiare & proprium digeſtiuum, & ſubſequentur hincinde ſolutiua. Nec puto me eſſe uitupe rādum ſi adducam ſolum quæ in Gallia, aut certe in Italia uel Germania, quæ ſunt noſtris cōmunia & familiaria. Difficile etenim eſt quod ab India, Arabia, & ab extremis mundi regionibus apportatur, conquieſcere, ſi quod in Gallia, Italia fuerit, ignotum ſit. Itaq; apertius ſit introitus, ſi ab internis & communioribus, ad extranea & minus communia proceſſum ſit. Quæ nobis familiaria citius amplectenda ſunt.

SIMPLICIA MEDICAMINA, quæ flauam bilem digerunt.

CAPVT III.

VIOLA, Endiuia quæ eſt Scariola, Roſa, lactuca, citrulus, cucurbita, cucumer, melon, & illorum ſemina, berberus, capillus ueneris, epatica, ſuccus granatorum, acetum, papauer, nenuphar. Compoſita uero hæc idipſum efficiunt, Syrupus endiuiæ, Syrupus de nenuphare, Syrupus uiolatus, Syrupus roſatus, Oxizaccara, Syrupus acetoſus ſimplex & compoſitus, Syrupus de acetoſitate citri, Syrupus de limonibus, Syrupus de granatis, Syrupus de iuiubis, Syrupus de ſucco acetoſæ, Syrupus de agreſta, Syrupus de papauere. Conueniret itaq; iſta noua ſyrupi compoſitio male affecto febre tertiana, quæ ex flaua bile exoritur. Flauam bilem digerentia ſimplicia.

Accipe endiuiæ ſiue ſcariolæ non lotæ, epaticæ, lactucæ, ſingulorum M. 4. ſeminum frigidorum maiorū ſingulorum unciam dimidiam, florū uiolarū, nenupharis, ſingulorum drachmas tres, uini malorum granatorum Magiſtralis ſyrupus.

torum uncias 2. panis ſacchari quartos tres: fiat ex his ſyrupus perfectè coctus, deinde clarificatus, ad librã unã: quo utatur ſerò & manè. Si autẽ eſſet neceſſarium ordinare ſyrupum feſtinum, fac hoc pacto. Accipe ſyrupi endiuiæ, ſiue ſcariolæ uncias 2. ſyrupi uiolati unciam unam, ſyrupi acetoſi uncias 2. cum dimidia: miſce, bibat manè & ſerò unciam unam ſyrupi, cum uncijs duabus aquæ lactucæ, aut ſcariolæ.

Syrupus feſtinus.

DIGESTIVA PITVITAE.

CAPVT IIII.

Pituitam digerentia ſimplicia.

SIMPLICIA digeſtiua pituitæ, ſunt: betonica, pulegium, calamentũ, hyſſopus, ſatureia, ſcabioſa, maiorana, menta, ſerpillum, origanũ, meliſſa, peonia, mel & aquæ eorũ, ſaluia: quinq; radices, quæ ſunt feniculi, apij, petroſelini, aſparagi & bruſci: ruta, ſemen aniſi, bedeguar, ſcilla & aliæ complures calidæ & aridæ. Compoſitæ autem, ſyrupus acetoſus compoſitus, ſyrupus de bizantijs, mel roſatũ, oximel ſimplex, ſyrupus de hyſſopo, ſyrupus de liquiritia, ſyrupus de eupatorio, ſyrupus de praſsio, ſyrupus de abſynthio, oximel ſquilliticum, ſyrupus de calamẽto. poteſt itidem iſte ſyrupus fieri. Accipe quinq; radicum ſingulorum uncias duas, radicum raphani unciam unam, ſcolopendriæ ſiue linguæ ceruinæ, capillorum ueneris ſingulorum M. 1. florum borraginis, roſarum, ſingulorum unciam dimidiam, ſacchari, quod ſufficit, fiat ſyrupus. Id eſt ſummè annotandum, ne ſyrupi huiuſmodi, aut quæ loco ſyruporum adminiſtrantur, exhibeantur tepidi: dicente Galeno octauo Methodi. Tepida quoque exoluunt robur uirtutis,

Magiſtralis ſyrupus.

Syrupi non ſumãtur tepidi.

Galenus.

tis, tepida nanq; laxando os ſtomachi nauſeam ſiue uomitum inducunt.

DIGESTIVA ATRAE BILIS. CAPVT V.

SIMPLICES *medicinæ atræ bilis digeſtiuæ connumerãtur eſſe plurimæ: hæ ſunt, uinum aromaticum, borrago ſiue bugloſſa, lingua ceruina, fumaria herba, rubea tinctorum, tamariſcus, thymus, epithymus, roſmarinus, paſſulæ, cucuſta, camedreos, gramen, liquiritia, lupinus, agnuſcaſtus, amygdalæ amaræ, nigella, pinpinella. Compoſita digerentia atram bilem ſunt huiuſmodi, ſyrupus acetoſus ſimplex & compoſitus, oximel ſquillticum, mel roſatum, ſyrupus fumariæ herbæ, ſyrupus de epithymo, ſyrupus de borragine, ſyrupus linguæ ceruinæ. Poteſt itaq; de nouo fieri ſyrupus in hũc modũ. Accipe corticis radicum feniculi, petroſelini, bruſci, aſparagi ſingulorum uncias 2. radicum apij, raphani ſingulorum unciam 1. medianæ corticis, tamariſci, fraxini & geneſtæ ſingulorum unciam dimidiam, aniſi, maratri, ſeminis portulacæ, melonũ, camedreos, ceterac, pollitrici, endiuiæ ſiue ſcariolæ ſingulorum unciam 1. aceti albi uncias 2. liquiritiæ raſæ, uuarum paſſarum, florum borraginis ſingulorum unciam dimidiam, mellis roſati librã unam: tẽperatis radicibus & corticibus in aceto fortiſsimo per noctem fiat ſyrupus perfectè coctus, & clarificatus ad libram unam cum dimidia.*

Bilem atrã digerentia.

Magiſtralis ſyrupus.

DE SOLVTIVIS.

CAPVT VI.

Medicina quia ſimilis trahit humores.

GRæci ac antiqui omnes unanimiter medicamentum purgandi uim habens adtractis humoribus eſſe ſimile adſerunt: quam opinionem tenuimus libro ſecundo noſtrarũ caſtigationum capite primo contra Auicennã & Meſuem. Sed nũc ſciſcitari poſſet quis, an ueniat materia digerenda, quæ nec quantitate peccat nec qualitate, quam tamen ſoluere eſt licitum. Nam modo digerenda uenit, modo non, quæ tamen ſoluenda eſt materia. Si turgeat & furioſa eſt, tũc educenda nec expectãda concoctio: ſi autem non turget nec furioſa eſt, & adhuc exiſtit multa aut pauca. quòd ſi ſit multa, tunc debet abſq; cõconctione ſolui: præſertim aliqualis portio ut potẽtior ſit natura in id quod reliquum eſt. Satius eſt enim non coctam euacuare, quàm impediri naturam in ſua concoctione. Si uerò materia eſt pauca, uel natura ſatis potens perpenditur ad illam digerendã: aut euacuatur per leue pharmacum, aut forte. Si leuis euacuet medicina, poteſt tunc hæc tantũ digerere per aliquam ſui potentiam, quantum educit, ueluti ſunt catapotia ante cibum, poſſunt tunc hæ medicinæ dari ante cõcoctionem, cum id omne digerant, quanti ſunt ſolutiuæ, ſi uero forte ſit pharmacum, uenit tunc digerenda prius materia quàm euacuetur. Sed ſi forſitan quidam importunus cauillator quærat, an ex flaua bili correpti febre curari debeant cũ ſolis alterantibus remedijs iuxta Galeni placita, an cum fortioribus medicamẽtis iuxta iuniorũ medicorum

Quæſtio digna.

Si materia turget uel eſt multa abſq; concoctione educat.

Materia pauca pharmaco leui educatur.

Catapotię ante cibum poſſũt ante concoctionem exhiberi.

Quæſtio notatu digna.

dicorum uſum. Ad hanc quæſtionem diluendam tres potiſsimum antiquorum opiniones adducam: prima erit Galeni ſententia, ſecunda Cornelij Celſi, tertia uerò Oribaſij Sardiani. Hippocrates ita primo aphoriſ. XXIIII. præcepit, cum ait, in acutis paſsionibus raro, & in principijs medicinis purgantibus uti, & hoc cũ præmeditatione faciendum. Neq; tamẽ temere id feciſſe Hippocratem conſtat, quãdo Galenus in eius aphoriſmi explicatione ita ſcribit, In ægritudine autem acuta, nõ niſi in principio pharmacia dãda eſt, id eſt, in die prima uel ſecunda ad plus, quia non eſt tantum ſpacium ut corpus ad hoc paretur ſuſcipiendũ. hæc Galenus. Et paulò poſt, neq; periculum minimum in morbo acuto uti purgante medicamento, cum omnia id generis ſint potentia calida. Febris enim, quatenus febris eſt, & ſui ratione, nedũ calefaciẽtibus atq; exiccãtibus, ſed potius cõtrarijs, hoc eſt humectãtibus & refrigerãtibus egeat. hæc Galenus. Cornelius Celſus latinus Hippocrates lib. II. capi. XI. ita ſcribit. Ergo nũquã in aduerſa ualetudine medicamẽtũ eius rei cauſa rectè datur, niſi ubi is morbus ſine febre eſt. At ubi febres ſũt, ſatius eſt eius rei cauſa cibos potionesq; aſſumere, qui ſimul & alant, & uentrem molliãt. Eadem uult Galenus libro primo ad Glauconem & lib. X. methodi capi. V. Et Oribaſius in medicinæ compendio ait. Crudi autem exiſtentes humores, antequam incipiant generare ægritudines, cautè ſunt euacuãdi: iam autem febrientes nullo modo. Galenus igitur, Celſus, & Oribaſius manifeſtiſsime docent in tertiana febre id magis

Galeni uerba nota bene.

Celſus latinus Hippocrates.

Oribaſius.

gis conari debere medicum, ut cõtrarijs qualitatibus febrem oppugnet, quàm ut quomodolibet euacuet: quando euacuationes iſtæ ſubinde plus qualitate noceant, quàm expurgando proſint. Et id etiam uoluit ille Auerrhous Cordubenſis lib. VII. ſui colliget cap. XI. in hũc modum. Et ſcimus certiſſimè quòd natura habebit dominiũ ſupra hunc humorem, & propter hoc nõ debemus eum mouere cum medicinis adtractiuis, quia uirtutem debilitant, & augent caliditatem febrilem & ſiccitatem. Et ſi aliud non induceret nocumentũ, niſi conamen ſurgendi & decumbendi, modicum non inueniretur, quia complexio inde ſupercaleſit, & debilitatur. Sed apparente ſigno digeſtionis, non eſt malum dare medicinam quæ habeat lenire materiam & humectare. hæc Auerrhous. Sed nemo eſt qui ignoret, quàm omnes fermè noſtri ſeculi medici id maxime conentur, ut in febribus arſiuis, tertiana etiam ſyncera & exquiſita (ut hoc anno M I L. C C C C C & X X X I I. apud Lugdunum uidimus) nõ ſemel nec in prima uel ſecunda die, ſed in quarta & ſexta die, iterum atq; iterum purgantes medicinas ex Reubarbaro ac triſera illa perſica iterum purgantes medicinas propinent: unde plures iuuenes, & quidem robuſti ad campos ut dicitur Elyſeos miſſi ſunt. Quàm uerò erroneum fuerit, primum Galeni teſtimonio, deinde Celſi ac Oribaſij teſtimonijs ac ratione una, aut altera demõſtrauimus.

Auerrhous.

Tempore digeſtionis dandũ pharmacum.

Notatu dignum.

SIMPLICIA

SIMPLICIA SOLVTIVA BILIS ſlauæ benedicta.

CAPVT VII.

SOLVTIVA ſimplicia benedicta, quæ in Gallia reperiũtur, ſunt manna Briãſonis, ſuccus roſarũ, aqua caſei, uiola, mercurialis, polypodium, cartamus, fumaria herba, pruna, malua, atriplex. Eſt & hoc nouum pharmacum flauæ bilis eductiuum. Bilis flauæ ſolutiua.

Accipe mercurialis M. I. & ſemis, polypodij quercini concaſſati unciam dimidiam, herbæ fumariæ M. ſemis, prunorum VI. numero, maluæ M. ſemis, fiat decoctio fortis ad lib. I. ex qua accipe uncias VI. diſſolue in ea ſucci roſarũ, mannæ Brianſonis añ unciã unã: capiat in mane hora magis quieta ante paſtũ horis duabus. Magiſtrale pharmacum.

Aliud. Accipe herbæ fumariæ, uiolariæ, maluæ, mercurialis, attriplicis ſingulorum M. dimidium, polypodij cõcaſſati drachmas III. fiat decoctio in lib. dimidia aquæ lactis uſq; ad conſumptionem quartæ partis, tandẽ exprimãtur omnia & in dicta decoctione diſſoluãtur mãnæ Briãſonis & ſucci roſarum ſingulorum uncia una, ſyrupi uiolarum uncia dimidia, fiat potus, capiat de mane hora magis quieta. Aliud.

Electuarium lenitiuum flauam bilem euacuans. Accipe uiolarum, capillorum ueneris, ordei, ſingulorũ M. I. paſſularum uncias tres, iuiubarũ, ſebeſten ſingulorũ numero XX. liquiritiæ unciam dimidiã, prunorum uncias duas, polypodij concaſſati uncias 4. miſce, & fiat decoctio ad cõſumptionẽ tertiæ partis, deinde addãtur ſucci mercurialis unciæ 3. bulliãt bullitione una, & coletur & Lenitiuũ electuarium & nobile.

diſſoluatur pulpæ prunorum recentium libra una cum dimidia, ſacchari uiolati unciæ 6. coquendo lento igne ſemper mouendo cum ſpatula: & adde pro qualibet libra electuarij uncias 3. mannæ Brianſonis, & fiat electuarium ſecundum artem.

Mercurij electuarium.

Electuarium mercurij flauam bilem euacuans. Accipe prunorum damaſcenorum bene maturorum lib. 2. buliant uſquequo diſſolui uideantur, tunc ab igne deponantur, & ab aqua extrahantur, & in cribro manibus fricētur, & paſſentur: poſtea in aqua in qua pruna decocta fuerant ponantur unciæ 3. ſucci mercurialis cum uncia 1. ſucci uiolariæ, & iterum bulire permittantur, & fiat ſyrupus cum duabus libris ſacchari: in quo ſyrupo lib. 1. & ſemis de pulpa prunorum ponatur, & ad ſpiſsitudinē decoquatur cum ſpatula ſemper agitando.

SIMPLICIA LABORIOSE SOLVENTIA FLAUAM BILEM, IN QUIBUS (UT UERBIS MESUE LOQUAR) EST UENENOSITAS.

CAPVT VIII.

Solnentia laborioſe uenenoſa.

Elleborvs, cataputia, cucumer ſeu elateriū. Iſta pharmaca periculoſa ſunt, quemadmodū & ſcamonium. Et eſt ſcamonio uis liquoris & natura per inferna bilem purgare, purgat & ueratrū bilem ac pituitam, trahit & cataputia elaterium celerrimè, & pituitam & bilem pariter trahit. in ſcamonio eſt uenenoſitas mordicatiua faciens ſubuerſionem. Eſt & in elleboro ſubuerſio, & ſternutamenta cit, & à ſcamonio & elleboro cauere hominibus melius eſt: fortius tamen ueratro eſt ſcamonium, ut Galeno placet. Quapropter

Scamoniū fortius eſt ueratro.

pter ſapienter dicebat de pharmacijs exſoluentibus in libro de uniuerſo Plato in hunc modum. Tertia uerò commotionis ſpecies tunc demum, cum ſumma cogit neceſſitas utilis, aliter uerò nullo modo ſanæ mentis homini ſuſcipienda. medicorum illa purgatio eſt, quæ pharmacis, id eſt ſolutiuis medelis fieri ſolet: morbi enim niſi periculoſiſſimi ſunt, pharmacis irritandi non ſunt. Hæc ille.

Plato de pharmacijs.

DE SOLVTIVIS, QVAE pituitam exoluunt.

CAPVT IX.

SIMPLICIA, quæ pituitam ſoluunt ſunt, Agaricus, cartamus, aqua cauliũ, ſambucus, ebulus, polypodium, mercurialis, fumaria herba. Et poteſt itidẽ porrigi id pituitæ.

Pituitę ſolutiua.

Solutiuum facile. Accipe florum borraginis, uiolarum ſingulorũ unciam dimidiam, cartami conquaſſati drachmas 2. florum ſambuci & ebuli ſingulorũ drachmas 3. fumariæ herbæ M. ſemis, polypodij quercini conquaſſati drachmas 2. fiat decoctio in qua diſſolue mãnæ granatæ unciã 1. agarici albi & leuis briãſonis drachmã 1. ſyrupi roſati unciã ſemis: fiat potus, capiat ĩ mane.

Magiſtrale pharmacum.

Electuarium dyagarici pituitam euacuans. Accipe paſſularum ex corintho uncias 2. prunorũ, iuiubarum, ſebeſten ſingulorũ numero xx. liquiritiæ raſæ unciã dimidiã: polypodij uncias 3. miſce, & fiat decoctio ad cõſũptionẽ tertiæ partis, deinde addatur ſucci foliorũ ſambuci, ebuli, & mercurialis ſingulorũ uncia 1. ſemis, bulliãt bullitione una & coletur, & diſſoluatur agarici albi

Electuarium dyagarici.

& leuis uncia dimidia, ſacchari albi uiolati uel candi unciæ 8. coquendo lento igne ſemper mouendo cum ſpatula: in fine adde pro qualibet libra electuarij uncias 3. mãnæ Brianſonis, & fiat electuarium ſecundum artem.

Solutiua phlegmatis in quibus eſt ueneno ſitas.

Solutiua fortia, in quibus eſt uenenoſitas, quæ in Gallia reperiuntur, & quæ euacuãt pituitam ſunt, ueratrũ, laureola, eſula, cataputia, elaterium, hermodactyli, ircos: quæ ob uiolentiã & moleſtiam, quas faciũt, relinquimus.

MEDICINAE, QVAE ATRAM BILEM educunt in Gallia repertæ.

CAPVT X.

Atrę bilis ſolutiua.

SImplices medicinæ atram bilem ſoluentes, epithymus, fumaria herba, borrago, polypodium, lupulus, cartamus.

Medicamentum educens bilem atram. Accipe thymi, epithymi, cucuſtæ, ſingulorum unciam dimidiam: florum borraginis, uiolarum, ſingulorum drachmas 3. polypodij quercini unciam dimidiam, prunorum numero 16. paſſularum unciam 1. & ſemis, ſeminis aniſi, fœniculi, ſingulorum unciam dimidiã, ſeminis petroſelini, apij, ſingulorum drachmas 2. camedreos, linguæ ceruinæ, ſingulorum M. ſemis, fiat ex his decoctio ad quartã, in qua diſſolue mannæ Brianſonis uncias 2. agarici albi & leuis ſcrupulos 2. ſyrupi herbæ fumariæ unciam dimidiam, fiat potus, detur in aurora.

Electuarium lenitiuum pro delicatis.

Electuarium lenitiuum educens bilem atram. Accipe prunorum damaſcenorum, ſucci mercurialis ſingulorũ libram dimidiam, epithymi, thymi, ſingulorum drachmas 3. ſucci herbæ fumariæ uncias 2. bulliant in libris

quinq;

quinq; aquæ uſque ad conſumptionem tertiæ partis, & colaturæ addatur manne Brianſonis lib. dimidia. prunorum alborum unciæ 7. buliant lento igne & claro uſq; ad ſpiſsitudinem, deinde addantur candi pulverizati unciæ 6. penidiarum unciæ 2. ſyrupi uiolati uncia 1. fiat electuarium: & eſt pro delicatis. Et ſi uis facere fortius, adde in quãtitate maiori de Agarico albo leui & electo.

Fortes medicinæ & in quibus eſt uenenoſitas purgantes atram bilem ſunt, ueratrum nigrũ, eſula, cataputia, & ſi purget primo pituitam & flauam, tertio tamen euacuat bilem atram: ſed de hijs non utimur niſi ad ægritudines ultimas, de quibus Cous Hippocrates dicit. Extremis morbis extrema exquiſitè remedia optima ſunt, quales ſunt Attonitio, quam Apoplexiam Græci dicunt, Lethargicus, Subeth, Carabitus, Ectaſis, & ſimiles malorum accidentium ægritudines.

Medicinæ fortes purgantes melancholiam.

Fortibus pharmacis non utẽdũ niſi in ægrítudinibus ultĩmis.

Hippocrates lib. 1. aphor. 6.

DE CLYSTERIBVS.

CAPVT XI.

Vſum Clyſterium in Aegypto auis quædam nomine Ibis indicauit Ciconiæ ferè ſimilis, & ipſa quoq; ſerpentum pernicies, hæc roſtri aduncitate per eã partem ſe proluit, qua reddi ciborum onera cõſueuerũt: hinc clyſtere facere primum didicerunt, ut ſcribit Galenus introductionis medicorum cap. 1. Clyſter licet euacuet materiã quæ dolorem concitauit ab omnibus inteſtinis craſsis & gracilibus, tamen inferioribus magis quàm ſuperioris auxilio eſt.

Ibis auis in Ægypto.

Nota bene.

Sunt autem Clyſteria alia lenitiua, alia alteratiua, alia abſterſiua, alia uerò carminatiua, & alia lauatiua,

alia reſtrictiua, & ultimo confortatiua.

Clyſter lenitiuum.

Clyſter commune lenitiuum poteſt eſſe tale. Accipe *maluæ, uiolarum, biſmaluæ, ſingulorum* M. 1. *fiat decoctio de qua accipe uncias* 12. *mellis uiolati uncias* 2. *olei communis uncias* 3. *ſalis drachmam* 1. *& fiat clyſtere, uel loco decoctionis ponat brodium pulli uel caponis aut carnium.*

Alteratiuum Clyſter.

Clyſter alteratiuum & lenitiuum conueniens in febribus Cauſonide ac magnæ inflammationis. Accipe *maluæ, uiolarũ, biſmaluæ, ſingulorum* M. 1. *lactucæ, ſcariolæ, quatuor ſeminum frigidorum maiorum cõquaſſatorum ſingulorũ unciã ſemis, fiat decoctio ad lib.* 1. *in qua diſſolue mellis mercurialis uel uiolati uncias* 2. *ſalis drachmam* 1. *fiat clyſter.*

In Apoplexiã Clyſter conueniens & nouũ.

Et ſi eſſet Attonitus *ſeu* Apoplecticus *fiat ſic.* Accipe *abrotani, calamenti, origani, rutæ, ſaluiæ, ſingulorum* M. 1. *ſe. aniſi, maratri, ſiſeleos, ſingulorũ drachmas* 3. *fiat decoctio in ſufficiẽti decoctiõe uſq; ad cõſumptionẽ tertiæ partis, & ex decoctiõe accipe lib.* 1. *& ſemis, in qua diſſolue mellis mercurialis uncias* 3. *ſalis gẽme drachmas* 3. *ſucci ſiclæ uncias* 2. *olei caſtorei uncias* 2. *fiat clyſter.*

Paralyticis clyſter conueniẽs.

Clyſter conueniẽs paralyticis. Accipe *rutæ, ſaluiæ, mercurialis, cẽtaureæ minoris, ſingulorũ* M. 1. *florũ, camomillæ, meliloti, ſingulorũ* P. 1. *fiat decoctio ad lib.* 1. *ĩ qua diſſolue mellis mercurialis, mellis roſati colati ſingulorũ uncias.* 2. *olei camomillæ uncias* 3. *ſalis cõis drachmas* 2. *ſucci ſiclæ & mercurialis ſingulorũ unciã* 1. *fiat clyſter.*

Carminatiuũ Clyſter.

Clyſter carminatiuũ uentoſitatis. Accipe *ſe. aneti, aniſi, maratri, cymini, carui, ſingulorũ unciam dimidiã,*

florum

ſlorũ camomillæ, meliloti, ſingulorũ P. I. rutæ M. ſemis, furfuris P. I. fiat decoctio uſq; ad cõſumptionẽ tertiæ partis, de qua colatura accipe uncias 12. mellis roſati collati uncias 2. & ſemis, olei rutæ, aneti, & camomillæ ſingulorũ unciã 1. & ſemis, ſalis drachmã 1. & poſſent addi baccæ lauri, cẽtaurea, cartamus, ſeminis lini & feni græci.

Clyſter lauatiuum & abſterſiuum conueniens influxibus. Accipe aquæ decoctionis ordei uncias 12. mellis roſati colati uncias 2. uitella ouorum recentium numero 2. olei communis uncias 3. fiat clyſter. Lauatiuum Clyſter.

Clyſter reſtrictiuum & conſolidatiuum conueniens influxibus. Accipe Arnogloſſæ, plantaginis, ſingulorum M. ſemis, ſiccarũ gallarũ, roriſmarini, myrtillorũ, ſumach, ſingulorum unciam ſemis, fiat decoctio in aqua pluuiali uel in aqua extinctionis ferri, de qua colatura accipe lib. 1. & in ea diſſolue ceui hircini unciam 1. ſucci plãtaginis uncias 2. & poſtea addãtur infraſcripti pulueres. Accipe gũmi Arabici, boli nõ Armeni, ſed noſtri pulueris, myrtillorũ ſingulorũ drachmam 1. fiat puluis. Reſtrictiuum Clyſter.

Clyſter abſterſiuum cõfortatiuũ & incitatiuum appetitus. Accipe uini albi odoriferi uncias 7. urinæ pueri uncias 5. mellis roſati colati uncias 2. & ſemis, ſalis drachmã 1. olei communis uncias 3. miſce, fiat clyſter. Abſterſiuum Clyſter & cõfortatiuum.

Et ſi aliquis importunus cauillator quærat, quare in Clyſteri ad Apoplexiã nõ poſuimus Colocynthã Scamanium aliaſq; fortes medicinas? Reſpondemus cum Galeno & dicimus medicinam in inteſtinis exiſtentem non trahere à uentriculo nec à membris ſuperioribus, ut ample ſcripſimus in libro noſtro de Clyſteribus. Quæſtio notabilis. Medicina in inteſtinis exiſtens nõ trahit a uentriculo.

DE DIGE

DE DIRIGENTIBVS MEDICINIS *& reſpicientibus membra.*

CAPVT XII.

Cordialia. AD Cor ſunt Bugloſſa ſiue borrago, acetoſa, meliſſa, & aquæ earum, os de corde cerui.

Capitalia. Ad Caput peonia, maiorana & eorũ aquæ, folia lauri, olibanum, acorus.

Pectoralia. Ad Pectus ſcariola, capillus ueneris, hyſſopus, paſſulæ, ficus, dactyli, uiolæ, amilum, pineæ, fenum græcum, iuiubæ, amygdalæ, pulmo uulpis, mel, ordeum.

Iecur confortantia. Ad Epar eupatorium, abſynthium, fumaria herba, nenuphar & earum aquæ, aqua ordei, cucuſta, lactuca, ſcylla, anyſum, feniculus, daucus, ſemen melonum, cucurbitæ, citrulli, cucumeris.

Lienem cõfortantia. Ad Splenem lingua ceruina, tamariſcus, rubea tinctorum, calamentum, cappares, cortices radicis fraxini, gentiana, cucuſta, ſparagus, aniſum, feniculus, acorus, Daucus, aſſarum, ſcordeon, ſcylla.

Quæ Renes & Veſicam mundificant. Ad Veſicam & ad Renes pimpinella, lingua ceruina, ſaxifragia, parietaria, millefolium, milium ſolis, quinq; radices calidæ apij, feniculi, petroſelini, ſparagi & bruſci, cantarides, petro macedonicum.

Matricẽ mundificantia. Ad Matricem matricaria, arthemiſia, calamentum, ſauina, rubea tinctorum, pulegium.

Quæ confortant iũcturas. Ad Iuncturas acorus, ſcylla, aqua porri, chamedreos, polium chamepitheos, amomum, ſuccus caulium.

LIBER II.

DE MEDICINIS ALTERANTIBUS MEMBRA PRINCIPALIA CORPORIS HUMANI TAM CALEFACIENDO QUÀM INFRIGIDANDO.

DE ALTERANTIBVS CAPVT CALEFACIENDO.

CAPVT I.

VETVS EST componere medicinas mos, quamuis ab aliquibus medicis improbatus. Et ſane Veteres in compoſitionibus non exceſſerunt ultra ſextam ſpeciem ad ſummum. Hodie laſciuia medicorum eouſq; procedit, ut mixta mixtis miſceri uideas. quòd ſi tamen rem rectè quis conſideret inueniet certè ſimplicium ſimplex iuuamentum: quum autē morbi multipliciter ſint compoſiti, adparet neceſſe & medicinam exhibere eiuſmodi, quæ tam multis affectionibus ſe opponat, & uerè fiat. Videntur autem rationes, quas propter cœptum eſt medicamina componere, multæ eſſe, ferè hæ.

Quare utendū eſt medicinis compoſitis. Veteres ultra ſextam ſpeciē non exceſſerūt in compoſitionibus.

Prima ratio, quòd in eodem morbo diuerſæ ſint affectiones. Ratio prima.

Secunda, ut membra maximè principalia tuta ſint à ui medicinæ, quæ aliàs alicui alij membro, ad quod adparata eſt, minimè inimica eſſet. 2

Tertia, neceſsitas ſuccurrendi diuerſis uenenis. 3

Quarta,

4 *Quarta, ut ſi quis longè remoto membro uelit medicinam adhibere, neceſſe eſt enim, ut addat quid membro familiare, quod pharmacum eò proximè deferat.*

5 *Quinta, miſcentur medicinæ ob mutuã cõſeruationẽ.*

6 *Sexta, ut horribilis ſaporis per admixtionẽ fiat ablatio. Quapropter nunc de ſimplicibus medicamentis alterantibus caput calefaciendo dicemus, poſtea tandem ad compoſita ueniemus.*

Calefacientia cerebrum.

Simplicia igitur calefacientia cerebrum & caput ſunt, ruta, ſaluia, maiorana, peonia, betotica, ſatureia, pulegium, calamentũ, ſerpillum, ſiler montanum camomilla, melilotum, feniculus, aqua uitæ, lauri folia, ſcylla. Ex *iſtis facere poſſumus* Embrocationes *&* Epithimata, Emplaſtra, *Vnguentaq; ſacculi.*

Embrocatio calida.

Embrocatio *calefactiua capitis poteſt fieri talis.* Accipe *maioranæ, rutæ, camomillæ, meliloti, foliorũ lauri, betonicæ, origani, ſingulorum* M. *dimidium: miſce, & fiat decoctio uſq; ad conſumptionem medietatis, & poſtea fac decoctionem calidam cadere ab alto, & poſtea applicentur capiti panni ut humiditas remoueatur, ne actualis frigiditas inducat nocumentum, poſſunt etiam fieri tales* Embrocationes *ex oleis calidis, ut ſunt oleum nardinum, laurinũ de aneto & ſambuco.*

Epithima calefaciens & confortans.

Epithima *calefaciens & confortans caput, reſoluens catarrũ deſcendentem ad inferiora mẽbra, poteſt ſic fieri.* Accipe *uini albi aromatici, aquæ uitæ, ſingulorũ uncias 6. ſalis cõmunis triti unciã* I. Liqueſiat *primo ſal bulliẽdo, & poſt ebullitionem addatur aqua uitæ, & cũ opus fuerit infunde pannum lini duplum, & applica parti anteriori*

teriori capitis, reiterando ſæpius, ſi opus fuerit.

Vnguentum calefactiuum capitis. Accipe olei lau*rini, olei nardini, ſingulorum uncias 2. betonicæ ſiccæ, rutæ ſiccæ, maioranæ ſiccæ puluerizatarum, ſingularum ſcrupulum unum, & miſce cum modico ceræ, fiat unguentum.* Vnguentū calefactiuum capitis.

Sacculus calefaciens caput. Accipe camomillæ, me*liloti, florū, anthos, betonicæ ſiccæ, ſaluiæ ſiccæ, rutæ ſiccæ, ſingulorum unciam 1. & ſemis, tere terenda mediocriter, & reponantur in ſaculo de ſeta aut ſindone, & applicetur anteriori parti capitis. Hæc tamē localia applicentur poſt notabilem & moderatam euacuationem, & in ſtatu uel declinatione ægritudinis, nō in principio uel augmento, nec ante euacuationem moderatā, ne uirtute ſua actuali, & uirtuali caliditate attrahant materiā ad locum, & fieret error peior priore.* Sacculus. Quando localia applicanda ſunt.

QVAE INFRIGIDANT CAPVT *ſimplicia.*

CAPVT II.

Simplicia caput infrigidantia ſunt papauer album, nenuphar, lactuca, uiolæ, ioſcyamus, roſæ, acetum, & folia ſalicis, & ſuccus papaueris. Et *poſſunt fieri* Em*brocæ, quod irrigationem ſonat, & fit aliquando per prolutionem, aliquando per diſtillationem ſupra membrum aliquod.* Caput infrigidantia.

Embrocatio *ergo infrigidans caput, & prohibens aſcenſum uaporum ad caput poteſt eſſe talis.* Accipe *olei roſati, aquæ roſarū ſingulorū uncias 2. aceti unciā 1. & ſemis: miſce omnia fortiter agitādo, & pone in aqua frigida cum ampulla, ut infrigidetur, poſtea* Embroca Embroca. Notatu dignum.

anterio

anteriorem partem capitis, & fac ut ex alto cadat, & ſic reitera ſecūdum neceſsitatem. Poteſt etiam fieri cum oleis frigidis & cum ſuccis frigidis. Et non poſtponatur quin in embrocationibus ponatur pars aceti, ut det uiam penetrandi.

In embrocationibus ſemper pars aliqua aceti apponatᷓ.

Sacculus infrigidans.

Sacculus infrigidans caput. Accipe roſarum rubearum, florum uiolarum, florum nenupharis, ſingulorum unciam dimidiam, coralliorum rubeorū drachmam ſemis, miſce, pulueriza, & fiat ſacculus, & quādo opportunum erit aſpergatur aqua roſarū uel nenupharis, & applicetur parti anteriori capitis.

Vnguentū infrigidans caput.

Vnguentum infrigidās caput. Accipe olei nenupharis, roſati, ſingulorum unciam ſemis, ſucci ſolatri, ſucci ſemperuiuæ, ſucci plātaginis, ſingulorū drachmas tres, miſce & in ampula agitetur, deinde adde unguēti populeonis unciā ſemis, florū nenupharis drachmas duas, tere terenda & miſce, & cum pauca cera fiat unguentum addendo aceti unciā ſemis, & ungatur pars anterior capitis in commiſſura coronali.

DE MEDICINIS ALTERANTIBVS *pectus & pulmonem calefaciendo.*

CAPVT III.

Pulmonē calefacientia.

SIMPLICIA *calefacientia pectus & pulmonem calefaciendo ſunt betonica, praſsium, hyſſopus, ſcabioſa, capillus ueneris, liquiritia, ircos, paſſulæ, ficus, dactyli, enula, lilium, ſerpentaria, urtica, ariſtologia rotunda, meliſſa. Compoſita ſunt ſyrupi ex illis compoſiti.*

Vnguentū cōtra frigiditatē pectoris.

Vnguentū ualens contra frigiditatem pectoris. Accipe olei amygdalarum dulciū, olei camomillæ, olei irini

ſingulo

ſingulorum unciã ſemis, muſcilaginis, ſeminis lini, feni græci ſingulorum drachmas 2. & ſemis, butyri recentis unciam ſemis: miſce, & cum pauca cera fiat unguẽtum pro pectore ante paſtum.

SIMPLICIA *infrigidantia pectus & pulmonem.*

CAPVT IIII.

PECTVS *& pulmonẽ infrigidãtia ſunt, ſebeſten, papauer albũ, uiolæ, amilũ, ſemen papaueris albi, iuiubæ, mora celſi. Cõpoſita ſunt ſyrupi ex illis cõpoſiti.*

Vnguẽtum cõtra caliditatem & ſiccitatẽ pectoris. Vnguẽtum ad pectus calidum & ſiccum. *Accipe olei amygdalarũ dulciũ, olei uiolati, ſingulorum unciã 1. pinguedinis gallinæ, uel anatis, medullæ uituli, ſingulorũ uncias 2. & ſemis: muſcillaginis, pſilij, unciã ſemis: miſe cum pauca cera, fiat unguentum, quo ante paſtum unguatur.*

MEDICINAE *calefacientes & alterantes cor.*

CAPVT V.

SIMPLICES *medicinæ cor calefaciẽtes ſunt roſmarinus, borrago ſiue bugloſſa, meliſſa, crocus, cortices citri, folia citri, emula campana, ozimũ, ſemen maioranæ, ſemen baſiliconis, cotula montana. Cõpoſita ſunt, electuaria lætificãtia et aromatica, cõfectio de citro, cortices citri cõditi, conditum de bugloſſa, & dianthos.* Medicinæ calide cordiales.

Epithima cordiale calidum. Accipe aquarũ bugloſſæ ſiue borraginis, meliſſæ, ſingulorũ drachmas 6. ſeminis baſiliconis, maioranæ, ſingulorum ſcrupulũ 1. croci ſcrupulum dimidiũ, terantur omnia & miſceantur agitan-do in ampulla: & accipe pannum lini, & infunde, & applica regioni cordis. Epithima cordiale calidum.

Aliud. Aliud. Accipe ſucci borraginis, ſucci meliſſæ, ſingulorũ uncias 3. croci ſcrupulum 1. miſceantur & applica ut ſuprà.

Vnguentũ pro corde. Vnguentũ pro corde. Accipe olei ſpicæ celticæ, olei camomillæ, ſingulorũ unciã 1 & ſemis: corticũ citri, ozimi, ſeminis maioranæ, ſingulorũ drachmam ſemis: croci ſcrupulũ dimidiũ: fiat puluis miſcendo cũ pauca cera noua, & fiat unguentum, cum quo ungatur regio cordis ante paſtum per horam.

Sacculus cordialis. Sacculus cordialis calidus. Accipe florũ borraginis drachmas 3. ſerici de grana cõbuſti, ſcrupulũ 1. pulueris coralliorum rubeorum, roſarum rubearũ, ſingulorum drachmã 1. oſsis de corde cerui ſcrupulum dimidiũ: ſeminis maioranæ, baſiliconis, aniſi, calami aromatici, ſingulorum ſcrupulos 2. puluerizentur mediocriter, & imponantur in ſacculo de ſindone, & dum erit opportunum aſpergatur ſuccus ille cum aqua borraginis calida, & applicetur loco.

MEDICINAE, quæ infrigidant cor.

CAPVT VI.

Infrigidantia cor. SIMPLICIA cor infrigidantia ſunt, acetoſa, roſæ, nenuphar, uiolæ, margaritæ, coralli, os de corde cerui, acetoſitas citri, ſeminis acetoſæ, coriãdrum, acetum, agreſta, acetoſitas limonum & citrangulorum, citonia, pira, & lac acetoſum. Compoſita ſunt ſyrupi ex illis compoſiti ſimplicibus.

Epithima cordiale frigidũ. Epithima cordiale frigidum. Accipe aquæ ſcariolæ ſiue endiuiæ, aquæ roſarum, ſingulorum uncias 2. pulueris corallorũ rubeorũ ſcrupulum unum, croci grana 6.

miſce

miſce omnia agitando in ampulla, & facta expreſsione applicetur regioni cordis.

Vnguentũ cordiale nobile.

Vnguentum cordiale frigidum, quod ita operatur calori febrili, ſicut uenenum cordi, & ualet infallenter ad omnes fermè, & maximè ſi applicetur poſt debitam purgationem factam à principio. Accipe olei nenupharis, citrini unciam ſemis: ſeminis acetoſæ, corallorum rubeorum, ſingulorum drachmam 1. margaritarum, oßis de corde cerui, ſingulorum ſcrupulum unum, ſucci ſemperuiuæ, drachmas 2. pulueriżanda pulueriżentur, & miſce, & cum pauca cera noua abluta in aqua nenupharis citrini fiat unguentum, de quo ungatur regio cordis ante paſtum, & ante acceßionem febris per horam.

Sacculus cordialis.

Sacculus cordialis. Accipe florum uiolarum, roſarũ rubearum, nenupharis, ſingulorum drachmas 3. ſeminis coriandri, lãbruſcæ, acedulæ ſiccæ, ſeminis acetoſæ, ſingulorum drachmas 2. & ſemis, oßis de corde cerui, ſcrupulum dimidiũ, pulueriżẽtur omnia mediocriter, & ponantur in ſacculũ ſericum, & applicetur regioni cordis ſub ſiniſtra mamilla, & poſſet aſpergi in aqua nenupharis, uel roſarum, aut acetoſæ.

Puluis cordialis.

Puluis cordialis. Accipe margaritarum ſcrupulum unum, corallorum alborum uel rubeorum, ſcrupulum dimidium, oßis de corde cerui, unicornu, ſingulorũ ſcrupulum dimidium, foliorum auri & argenti, ſingulorum grana ſex, miſceantur & pulueriżentur omnia addendo ſacchari tabulati unciam unam.

Conditum cordiale.

Conditũ cordiale. Accipe cõſeruæ borraginis uncias duas, manus chriſti cum perlis unciã ſemis, fragmentorũ

ſaphiri ex ſpodio ſubtiliſsime pulueriʒatorum ſcrupulũ dimidium. pulueris margaritarũ grana 6. ſacchari roſati tabulati unciã 1. fiatconditũ, & deauretur cum folijs tribus auri, & exhibeatur.

Fragmenta. *Et quia facta eſt mentio de fragmentis, ſcias quòd neoterici medici quinq; ponunt fragmenta: uidelicet, iacynthi, granatorũ, rubinorum, ſaphirorũ, & ſmaragdorum. Alij inter fragmenta ponunt margaritas & corallos.* Fragmenta Gallorum. *Sed quia in Gallia ex iſtis reperiuntur ſolũ ſaphiri, margaritæ, & coralli, de alijs non curamus, nec mentionem fecimus.*

DE MEDICINIS *alterantibus uentriculum ſiue ſtomachum calefaciendo.*

CAPVT VII.

Stomachũ calefacientia. VENTRICVLVM *calefacientia ſimplicia ſunt, ſerpillum, menta, feniculus, abſynthiũ, ameos, raphanus, ſcylla, maximè cortices interiores. Compoſita ſunt ſyrupi ex iſtis ſimplicibus compoſiti.*

Vnguentũ ad debilitatẽ ſtomachi. *Vnguentũ cõtra debilitatẽ uentriculi. Accipe olei de ſpica celtica, olei de abſynthio, olei camomillæ, ſingulorum unciã 1. pulueris mentæ, maioranæ, florum anthos, ſingulorum ſcrupulos 2. pulueriʒentur pulueriʒanda, & cum modico ceræ fiat unguentum, & unguatur uentriculus ante paſtum per horam.*

Sacculus pro frigido ventriculo. *Sacculus contra debilitatẽ uentriculi frigidi. Accipe abſynthij, mẽtæ ſiccæ ſingulorũ unciã 1. miſce, pulueriʒa groſſo modo, & fiat ſacculus qui aſpergatur aqua abſynthij, & ſic tepidus applicetur ſtomacho.*

Epithima contra debilitatem uentriculi frigidi.

Accipe mentæ, abſynthij, pulegij, ſingulorũ M. 1. ſpicæ celticæ drachmã 1. ſerpilli ſicci drachmas 2. fiat decoctio in libris quatuor aquæ uſq; ad conſumptionẽ tertiæ partis: & deinde in dicta decoctione calida madefiat ſpongia, & ſtomacho applicetur.

Epithima ad debilitatem ſtomachi frigidi.

Vnguentum contra debilitatem ſtomachi propter humiditatẽ. Accipe olei de abſynthio, olei de ſpica, olei roſati, ſingulorũ unciã 1. pulueris abſynthij, roſarum rubearum, rutæ, maioranæ, ſingulorũ ſcrupulum unum: pulueris corallorum rubeorum, coriandrorũ præparatorum, ſingulorum ſcrupulũ 1. miſce omnia puluerizando, & cũ modico ceræ fiat unguentũ pro uentriculo.

Vnguentũ contra ſtomachi debilitatem ob humiditatem.

STOMACHVM infrigidantia ſimplicia.

CAPVT VIII.

VENTRICVLVM infrigidantia ſimplicia ſunt ſolanũ, plantago, portulaca, ſemperuiua, cucurbitæ, melones, citrulli, cucumeres, poma granata, arantia, cytonia, ſpica, pira, agreſta, acetoſitas citri, uinum berberis, prunellæ, ſorbæ, meſpuli. Compoſita ſunt ſyrupi magiſtrales.

Simplicia infrigidantia uentriculum.

Vnguentũ contra debilitatem ſtomachi calidi. Accipe olei roſati unciã 1. coriandri præparati, roſarum rubearum, ſeminis acetoſæ, ſeminis citoniorũ, berberis, ſingulorũ ſcrupulũ 1. piſtentur omnia miſcendo, & cũ pauca cera fiat unguentum pro ſtomacho ante paſtum.

Vnguentũ pro ſtomacho calido.

Sacculus contra debilitatem ſtomachi calidi. Accipe roſarum rubearum unciã 1. ſeminis acetoſæ, coriandrorum præperatorũ, ſingulorũ drachmã 1. puluerizentur mediocriter, & in ſacculo ponãtur, & aſpergatur aqua

Sacculus ad idem.

roſarum tepida,& applicetur ſupra locum.

Epithima cõtra debilitatem ſtomachi propter ſiccitatẽ.

Epithima ad ſiccitatem ſtomachi.

Accipe ſlorum maluæ, uiolarum, furfuris, ſingulorũ M. *ſemis: florũ camomillæ* M. I. *fiat decoctio in libr.* 6. *aquæ uſq; ad conſumptionem medietatis, & infundatur ſpongia,& facta expreßione ſtomacho applicetur.*

Vnguentũ contra vomitũ & relaxationem ſtomachi.

Vnguentũ cõtra uomitũ & relaxationẽ uentriculi. Accipe olei roſati, olei de menta, de abſynthio, ſigulorum unciam I. *mentæ ſiccæ, corallorum rubeorum, roſarum rubearum, ſingulorum ſcrupulum unum, terenda terantur,& cum pauca cera fiat unguentum.*

DE SIMPLICIBVS *alterantibus Iecur caleſaciendo.*

CAPVT IX.

Epar calefacientia.

CALEFACIENTIA *iecur ſimplicia ſunt, eupatorium, abſynthiũ, fumaria herba, aſſarum, radices quinq; cõmunes calidæ, ſcilicet, apij, feniculi, petroſelini, bruſci,& aſparagi. Compoſita ſunt ſyrupi ex illis compoſiti.*

Vnguentũ pro epate calefaciendo.

Vnguẽtum caleſaciens epar. Accipe ſucci abſynthij, ſucci eupatorij, ſingulorũ unciã ſemis, olei de abſynthio uncias 2. *miſceantur, & cũ pauca cera fiat unguentum.*

SIMPLICES *medicinæ infrigidantes Iecur.*

CAPVT X.

Semina frigida quæ maiora, & quæ minora.

SIMPLICIA *infrigidãtia epar ſunt, portulaca, lactuca, ſcariola ſeu endiuia, roſa, ſolanũ, nenuphar, acetum, berberis, quatuor ſemina frigida maiora ſcilicet melonis, cucurbitæ, cucumeris, citrulli. Et minora, quæ ſunt ſemen ſcariolæ, lactucæ, portulacæ: aliqui ponunt*

ſemen endiuiæ, ſed uera endiuia eſt ſcariola. Compoſita ſunt ſyrupi facti ex illis ſimplicibus.

Vera endiuia eſt ſcariola.

Epithima infrigidans iecur. Accipe aquæ ſcariolæ, nenupharis, aquæ ſolani, roſarum, ſingulorum uncias 2. aceti drachmas 3. & agitentur in ampulla, deinde madefiat pannus lini, & poſt expreſſionem applicetur regioni epatis.

Epithima infrigidans epar.

Vnguentum infrigidans iecur. Accipe olei de nenuphare, olei roſati, ſingulorum uncias 2. pulueris roſarũ rubearum drachmam 1. & ſemis, muſcilaginis, pſilij, drachmas 4. cum modico ceræ ablutæ in aqua roſarum, fiat unguentum, quo ungatur iecur ante paſtum poſt mediocrem euacuationem.

Vnguentũ infrigidãs iecur.

Sacculus infrigidans iecur. Accipe roſarum, florũ nenupharis, ſingulorũ unciã ſemis, corallorũ rubeorũ, drachmas 2. berberis drachmã 1. & ſemis, terantur oĩa leui trituratiõe, & ponãtur ĩ ſacculo, & dũ uolueris applicare aſperge ſacculũ cũ aqua nenupharis uel roſarũ.

Sacculus pro epate.

CALEFACIENTIA SPLENEM. CAPVT XI.

SPLENEM calefaciẽtia & alterãtia ſunt, Tamariſcus, lingua ceruina, naſturtiũ, calamẽtũ, rubea tinctorũ, capparũ cortices, radices gentianæ, thimus, epithimus, ariſtologia, amygdalæ amaræ: ſemen aniſi, cucuſtæ, carui: radices quinq; ſcilicet feniculi, apij, petroſelini, bruſci, aſparagi: itẽ radices fraxini & acori. Compoſita ſunt ſyrupi ex illis compoſiti.

Alterãtia ſplenem.

Epithima reſoluẽs uẽtoſitatẽ ſplenis. Accipe foliorũ mentaſtri, rutæ, ſingulorum M. ſemis, ſalis drachmam 1. fiat

Epithima ad ventoſitatem ſplenis.

decoctio in lib.2.& ſemis aceti albi uſq; ad cōſumptionē medietatis,deinde infundatur ſpongia uel filtrum.

Emplaſtrū cōtra duritiem ſplenis.

Emplaſtrū contra uētoſitatem & duritiem ſplenis. Accipe hyſſopi hūidæ unciā.1.& ſemis, pulueris radicis ireos, ſucci abſynthij,apij, mentaſtri,rutæ, ſingulorum drachmas 2.corticū radicū capparū, tamariſci,geneſtæ, fraxini, ſingulorum drachmā 1.ſalis unciā ſemis,olei de capparibus,olei irini,olei laurini,ſingulorū unciā 1.ſemi nis lini drachmas 3.miſce incorporādo ad lētū ignē, dein de extēdatur ſuper linū uel coriū, & calidū applicetur.

Vnguētum ad duritiē ſplenis.

Vnguētū cōtra duritiē ſplenis.Accipe foliorū maluæ, biſmaluæ,radicū lilij,ſingulorū unciā ſemis,farinæ,ſeminis feni græci,lini,ſingulorū drachmas 2.caricarū pin guium,paſſularū enucleatarū, ſingulorū unciā ſemis, piſtentur omnia ſimul & infundantur per horas octo in forti aceto,deinde bulliāt in aqua uſq; ad ſpiſsitudinē,& poſtea adde unguēti dialteæ, olei amygdalarū dulciū un cias 2.& cū pauca cera fiat unguētū,quo lien ungatur.

Aliud ad vētoſitatem & dolores.

Vnguentū aliud cōtra uentoſitatē & dolorē ſplenis. Accipe picis naualis, corticū radicū caparorū,ſeminis ſinapis albi ſylueſtris, foliorum & radicū linguæ ceruinæ,ſingulorum drachmam 1. muſcilaginis, ſeminis lini, feni græci, ſingulorū drachmas 2.olei irini, olei laurini ſingulorum drachmas 3. puluerizanda puluerizentur, miſce,& cum cera fiat unguentum pro ſplene.

Sacculus reſoluens vento ſitatem.

Sacculus reſoluens uentoſitatem ſplenis & uentris. Accipe panici uel milij,furfuris,tritici,ſalis mediocriter triti ſingulorum uncias 2.& calefiant in uaſe terreo cō-tinuè agitando,& poſtea ponātur in ſacculo,& ſic calidus

lidus applicetur. Medicinæ uero ſplenem infrigidantes ſunt lactuca & ſcariola, acetum, & quatuor ſemina frigida maiora. Et ea quæ infrigidant Epar, etiam ſplenem infrigidant.

DE ALTERANTIBUS Renes calefaciendo.

CAPUT XII.

Calefacientia Renes & ueſicā ſunt pentaphillon, arthemiſia, parietaria, ſaxifragia, eruca, urtica & ſemen eius, brodium cicerum rubeorū, iuniperus, granum pini, ſpica celtica.

Epithima calefaciens renes. Accipe parietariæ, ſaxifragiæ, arthemiſiæ, ſingulorum M. ſemis, granorū iuniperi drachmas 2. ſpicæ celticæ drachmā 1. fiat decoctio in lib. 6. aquæ uſq; ad conſumptionem medietatis: & infundatur ſpongia uel filtrum, & facta expreſsione renibus applicetur. Epithima calefactiuū Renū.

Balneum in dolore Renum uel ueſicæ aut uirgæ ex calculo, quod aperit & mollificat meatus. Accipe ſenationum, parietariæ, maluæ, biſmaluæ, feniculi, caulium, abrotani, ſingulorum M. 1. cicerum rubeorum M. 1. & ſemis, ſeminis aniſi, maratri, cymini, carui, ameos, ſingulorum unciam ſemis, tribuli marini, ſeminis lini, feni græci & altheæ, ſingulorum unciam 1. miſce, & fiat decoctio ad libras centum aquæ, & ponatur in uaſe, in quo ſedeat patiens, qui in introitu balnei ſumat drachmā 1. pulueris millij ſolis cum uino albo odorifero, & ſtet ibi per horam faciendo continuè in balneo embrocationes locis doloroſis. Balneum in dolore Renū.

DE SIMPLICIBVS INFRIgidantibus Renes & Veſicam.

CAPVT XIII.

Ad renes.

INFRIGIDANTIA renes & ueſicam ſunt, nenuphar, ſcariola ſiue endiuia, lactuca, portulaca, papauer, uirga paſtoris, plãtago, ſemperuiua, uinum citoniorũ, quatuor ſemina frigida maiora & minora.

Epithima infrigidans renes.

Epithima infrigidãs renes. Accipe aquæ lactucæ, roſarũ, ſcariolæ, ſingulorũ uncias 2. albumina ouorũ recẽtiũ 2. miſce fortiter agitãdo, deinde cũ ſtuppa infuſa renibus applicetur. Poteſt fieri cum fortioribus, ut ſunt aqua ſemperuiuæ, uermicularis, nenupharis, & cucurbitæ.

Vnguentum infrigidans.

Vnguentũ infrigidãs renes. Accipe olei uiolati, roſati ſingulorũ unciã 1. aceti drachmas 2. miſce cũ cera, fiat unguentũ. Et ſi uelles fortius infrigidare, adde oleum de nenuphare & de ſucco ſemperuiuæ, uel alijs de alijs frigidioribus. Scias quòd quæ ualẽt epithimata & embrocationes ſacculi & unguenta in epate ad infrigidandũ, etiam ualent renibus ad infrigidandum.

DE ALTERANTIBVS matricem calefaciendo.

CAPVT XIIII.

Ad matricem.

CALEFACIENTIA matricem ſunt, Calamentum, pulegium, arthemiſia, ſauina, ruta, rubea tinctorum, iuniperus.

Balneũ calefaciens matricẽ.

Balneum calefaciẽs matricẽ. Accipe Sauinæ, arthemiſiæ, florum camomillæ, rubeæ tinctorum, ſingulorũ M. 1. calamenti

calamenti abſynthij, origani, ſingulorum M. ſemis, rutæ, aniſi, maratri, ſiſeleos, ſingulorum unciam ſemis, fiat decoctio in libris centum aquæ uſq; ad conſumptionem tertiæ partis, deinde ponatur in alio uaſe apto, ut intus mulier ſedeat uſq; ad umbilicum & ſedeat intra ſupra ſacculum repletum herbis iam dictis per horã uel plus.

Et poteſt fieri cum dictis herbis ſtuffa, ita ut fumus dicti balnei per ſcamnum perforatum ad partes pudibundas tranſeat, omnia obturando pannis, ne fumus exeat, & ſic ſtet per horam. Stuffa.

Peſſarium prouocans menſtrua. Accipe radicum gẽtianæ drachmas 3. ſeminis iuniperi unciam 1. radicum rubeæ tinctorum, origani, ſingulorum unciam ſemis, nigellæ drachmas 3. miſce, fiat decoctio in libris tribus aquæ ad conſumptionem medietatis & coletur, deinde addantur colaturæ ſucci mercurialis unciæ 2. ſucci cucumeris aſinini uncia 1. carnium ficuum pinguium uncia 1. & ſemis, & diligentiſſime miſceantur, deinde formetur peſſarium de bombice ad formam magni digiti cum filo longo appenſo, & quando erit neceſſe balneetur in dicto liquore & imponatur ſecundum quòd oportet ligando filum ad ſciam. Peſſarium ad prouocandum menſtrua.

Et ſi oportet, ut fortius operetur, Accipe rubeæ tinctorum, croci, ſingulorum drachmas 3. fiat puluis, & peſſario addatur. Aliud fortius.

Vnguenta calefacientia matricem ſunt unguenta cõfortantia renes, & locus unctionis matricis ab extra eſt pars, quæ eſt inter caudam & renes, & in parte anteriori pectinis, id eſt ſupra pudibunda. Vnguẽta matricẽ calefaciẽtia. Locus vnctionis matricis eſt ſupra pudibunda.

QVAE

QVAE MATRICEM INFRIGIDANT.

CAPVT XV.

Matricē infrigidantia.

INFRIGIDANTES *matricem ſunt nenuphar, ſcariola, lactuca, roſa, ſemperuiua, cucumer, uirga paſtoris, portulaca, papauer album, uinum citoniorum, & ſemina communia frigida maiora & minora.*

Balneum infrigidās matricē.

Balneū infrigidās matricē fieri debet ex lactucis, roſis, nenuphare, papauere, uirga paſtoris, ſalicibus, maluis, ſeminibus frigidis, & fiat ut ſuperius dictū iam eſt.

Vnguenta infrigidantia matricē ſunt unguenta quæ infrigidant caput & renes, & debent applicari ſupra pudibunda in parte anteriori.

DE ALTERANTIBVS IVNCTVRAS *medicinis calefaciendo.*

CAPVT XVI.

CALEFACIENTIA *iuncturas ſunt ruta, naſturtium, roſmarinus, ſaluia, hypericon, camomilla, melilotū, ſinapis, ſcylla, caſtoreū, ſtercus caprarū, uaccarū, oleū petroleū, oleū phiſticorū, oleū iuniperi, oleū uulpinum, oleū de ranis, de fraxino, emplaſtrum de ſinapi.*

Nobile vnguētum calefaciēs iuncturas.

Vnguentum nobile calefaciēs iuncturas. Accipe uini maluatici, olei antiqui, ſingulorū uncias 4. ſeminis rutæ, abrotani, ſingulorū drachmas 3. caſtorei drachmā 1. piſtētur piſtāda diligēter, & ſimul decoquātur uſq; ad cōſumptionem uini, & cum cera fiat unguentum.

Aliud.

Aliud ad idem. Accipe olei de fraxino, olei uulpini, ſingulorum unciam 1. ſucci abſynthij, ſucci ſaluiæ, ſucci rutæ, ſingulorum unciam ſemis, baccarum lauri, iuniperi, caſtorei, ſingulorum drachmam 1. & ſemis, miſce,

terenda

terenda terãtur, & cum modico ceræ fiat unguentum. Poſſunt etiam fieri balnea & ſtuffæ ex herbis iam dictis, modo iam ſuperius poſito.

INFRIGIDANTIA IVNCTVRAS.

CAPVT XVII.

SIMPLICIA infrigidãtia iuncturas ſunt, Roſæ, uiolæ, ſemperuiua, lactuca, ſcariola, ſolanum, ioſcyamus, folia ſalicis, folia uitis, grana myrtillorum, bolus gallicus, albumina ouorũ, muſcilago pſilij, acetum. Olea frigida & unguenta ſunt, unguentum populeon, oleum roſatum, oleũ mãdragoræ, de nenuphare & uiolatum. Potes facere balnea, Embrocationes infrigidantes iuncturas ex herbis, ut ſunt nenuphar, ſolanũ, lactuca, ſemperuiua, folia uitis albæ, folia ſalicis, roſæ, uiolæ, ſcariola & ex ſimilibus frigidis. Infrigidantia iuncturas.

LIBER III.

DE SYRVPIS LAXATIVIS.

SYRVPVS MERCVRII.

CAPVT I.

ACCIPE ſucci mercurialis purificati lib. 3. ſacchari lib. 2. fiat ſyrupus ſecundũ artẽ, uel poteſt ſic fieri. Accipe ſucci mercurialis lib. 4. decoque in uaſe uitreato ſuper prunas cum facilitate, uſq; dum conſumatur tertia pars ipſius, deinde coletur & dimittatur donec clarificetur, & accipe ex eo quod eſt clarum, & infunde ſuper ipſum ex iulep uiolato Vtilitas Syrupi mercurij.

Vtilitas ſyrupi mercurij.

to lib. 3. & coquatur donec inſpiſſetur. Iſte ſyrupus poteſt dari in febribus arſiuis & colericis, quando uolumus lenire uentrem, & maximè in craſtinum poſt clyſter. Poteſt etiam fieri cum melle deſpumato in non febrientibus: ſed in febribus ſatius eſt cum ſaccharo aut cum iulep uiolato.

Mercurialis herba. Oribaſius.

Mercurialis herba, ut ſcribit Paulus, *uentrē ſubducit efficaciter, & pigmenta digerit.* Et, *ut inquit* Oribaſius, *mouet leniter uentrem & bilem purgat.*

SYRVPVS SAMBVCINVS. CAPVT II.

Syrupus ſolutiuus.

ACCIPE *ſucci ſambuci, ſucci ebuli, ſingulorum lib. 3. ſacchari albi lib. 4. fiat ſyrupus ſecundum artem. uel ſic.* Accipe *ſucci florum ſambuci & ebuli, ſingulorum lib. 3. decoque in uaſe uitreato ſuper ignē cum facilitate: uſq; dum conſumatur tertia pars ipſius, deinde coletur & dimittatur donec clarificetur, & poſt accipe ex eo quod eſt clarū lib. 4. & funde ſuper ipſum ex iulep uiolato lib. 3. & coquatur donec eius aquoſitas conſumatur.*

Sambucus & Ebulus *inquit* Paulus *ambæ areficiendi uim habent: & tam potæ quam etiam comeſtæ hydropicorum aquam ſubducunt.* Purgant *pituitam & bilem elixa olerum modo utriuſq; folia.* Prodeſt *ſyrupus iſte hydropicis & aquas ex corpore pellit, purgat pituitam & bilem.* Prodeſt *& contra uiperarum morſus, fœminarum locos mollit & aperit, podagricis etiam opitulatur.*

SYRVPVS

SYRVPVS CORYMBORVM *Sambuci & Ebuli.*

CAPVT III.

ACCIPE *Corymborum perfectè maturorũ ſiue baccarũ maturarũ Sambuci & ebuli lib.6. extrahatur uinũ ſiue ſuccus in torculari, & ex illo accipe lib.4. bulliat ebullitione una, diſpumetur & depuretur. Et accipe ex depurato lib.3. ſacchari albi lib.2. & coquantur cum facilitate donec fiat ſyrupus.* Syrupus familiaris.

SYRVPVS DE SVCCO ROSARVM.

CAPVT IIII.

ACCIPE *ſucci roſarũ rubearũ depurati lib.4. ſacchari albi aut penidiarũ lib.2. ſemis. fiat ſyrupus ſecundũ artẽ. Iſte ſyrupus eſt laxatiuus, & ſi fieret de roſis non uerè rubeis eſſet magis laxatiuus. Vſus enim earum à paucis annis ad nos peruenit, ſunt enim pallidæ non ueræ rubedinis, ſed potius uiolaceæ. Si fieret ex roſis quæ in rubis & cãpis inueniũtur eſſet ſyrupus magis aromaticus, & ſi ex Damaſcenis adhuc magis.* Iſte ſyrupus a multis ſcribit. Roſæ non vere rubeę ſunt magis laxatiuæ aliјs.

SYRVPVS REGIS PERSARVM, *qui fit ex floribus perſicorum.*

CAPVT V.

ACCIPE *ſucci florũ perſicorũ in torculari expreſſorum & depurati lib.4. ſacchari albi uel mellis bene diſpumati lib.2. & ſemis, fiat ſyrupus, ut decet, perfectè coctus: & loco ſacchari poſſet poni iulep roſatus factus ex aqua roſarũ, & ſi times eius laxationem addas cum ſucco florum perſicorum uncias. 4. ſucci florum borraginis. Iſte Syrupus non eſt in uſu, nec* Syrupus iſte eſt laxatiuus.

inuenitur

Apud Grecos non reperitur flores perſicorum eſſe laxatiuos.

Serapio.

inuenitur flores eſſe laxatiuos, apud authores Græcos. Serapio tamen authoritate Abenmeſuai ita ſcribit. Quando teruntur folia & flos eius, & exprimuntur, & bibitur expreſſura illa eijcit aſcarides cum fluxu uentris, & quando ſuccus foliorum inijcitur in aurem, occidit uermes, qui ſunt in ea. Virtus perſicorũ ſecundũ Galenũ, prima infrigidat & humectat: & uirtus ſecũda eſt uirtus, quæ abſtergit & reſoluit: & tertia uirtus occidit lũbricos, quãdo terũtur & ponũtur ſuper umbilicum.

Virtus perſicorum.

SYRVPVS DE POLYPODIO.

CAPVT VI.

Valde vtilis eſt ſyrupus iſte.

Accipe polypodij ex quercu fortiter cõquaſſati & recẽtis libras 2. ſucci borraginis, ſucci pomorum dulcium redolentium ſingulorum libras 2. ſucci herbæ fumariæ librã ſemis: croci drachmã unã: ſacchari uel mellis electi libras 4. Fit autem ſic. Polypodium proijciatur in ſuccos per diem & noctem poſt contritionem eius, deinde bulliat ebullitione una aut duabus, poſt cum ſaccharo uel melle bene diſpumato fiat ſyrupus. Crocus autem cõfricetur in panno, & eius decoctioni addatur, & fiat ut decet.

Iſte ſyrupus cõfert maniæ & melãcholiæ ex aduſtione flauæ bilis, ac omnibus ægritudinibus ex bili atra prouenientibus.

SYRVPVS FVMARIAE HERBAE.

CAPVT VII.

Digerit melancholiam.

Accipe ſemis cartami cõquaſſati unciã 1. polypodij pariter cõquaſſati uncias 3. uiolarũ, cucuſtæ, florũ ſambuci, & ebuli, ſingulorũ unciã 1. et ſemis,

coquantur

coquãtur cũ lib.8.aquæ uſq; ad tertiam partẽ,& accipe ſucci herbæ fumariæ cocti & deſpumati lib. 2.Sacchari uel mellis electi deſpumati lib.2.da unciã 1.uel 2. cũ decoctione pectorali uel alia ſecundum medici diſcretionem.

Cõfert iſte ſyrupus flauæ bili aduſtæ,ſcabiei, & prurigini, puſtulis, & ægritudinibus ex ſalſa pituita: & epatis & ſplenis obſtructiones aperit,cõfert morbo regio ex utraq; bili tam flaua quàm atra & colorem efficit pulchrum.

DE SYRVPIS LAXATIVIS FORTIORIBUS, quibus medicus ſapiens uti poteſt cum præmeditatione.

SYRVPVS DE AGARICO. CAPVT VIII.

Accipe agarici Briãſonis gallici albi leuis & rotũdi unciã 1. & ſemis,ſeminis cartami cõquaſſati unciã 1. ſucci lupulorũ & cicoreæ, & borraginis, ſingulorũ lib.1. & ſemis, ſucci pomorũ redolẽtium lib. ſemis.Sacchari albi uel mellis bene deſpumati lib.4. & fiat ſic. Agaricus & cartamus proijciãtur in ſuccis per diẽ & noctẽ poſt cõtritionẽ illorũ. Deinde bulliãt ebullitiõe una aut duabus cũ drachma dimidia ſalis gẽmæ,& poſtea cũ ſaccharo fiat ſyrupus,& utatur ſecũdũ diſcretionem medici,& præmeditatione bona. Agaricus bonus eſt medicina glorioſa.

Iſte ſyrupus pituitã purgat ac ſecũdo bilẽ flauã educit cũ facilitate,ualet ſuſpirioſis,& inteſtinorũ torminibus,lienoſis,facit & ad coxendicis articulorũq; dolores,& comitialẽ morbũ,ſi bibatur, aduerſatur uenenis oĩbus:in uniuerſũ interioribus uitijs accommodatus eſt. Vtilitas ſyrupi de Agarico.

SYRVPVS ARTHANITAE SIVE CYCLAMINIS.

CAPVT IX.

Vtaris iſto ſyrupo cũ pręmeditatione.

Accipe *ſucci cyclaminis ſiue arthanitæ libras* 2.*ſemis, ſucci foliorũ lauri unciam* 1. *ſucci granatorum muzorum unciam ſemis, ſucci borraginis lib. ſemis, & decoquantur lento igne donec inſpiſſentur addẽdo ſacchari albi uel mellis diſpumati lib.* 2. *& cola, & utere cum præmeditatione & prudentia.*

Iſte ſyrupus aquam & pituitam per inferna trahit, menſes cit, bibitur & cum uino contra uenenata omnia, aduerſatur ſerpentũ iniurijs, aluum mollit, uerũ abortum facit, lienes minuit, ſolutione educit pituitã muſcilaginoſam, ac aquã per inferna trahit, incidit, calefacit, ſubtiliat, reſoluit, abſtergit, mundificat & obſtructiones aperit: utaris eo tamen cum præuiſione.

DE SYRVPO IREATO.

CAPVT X.

Valet aquæ intercut.

Accipe *ſucci florũ ebuli & ſambuci, ſucci foeniculi, ſingulorũ lib. ſemis, ſucci ireos Illyrici ſi inueniri poßit uel Florẽtini aut Gallici lib.* 2. *decoquãtur leui igne, poſtea adde ſacchari albi uel mellis diſpumati lib.* 2. *& iterum bulliant, cola, & utere.*

Ad dolorem capitis.

Iſte ſyrupus ualet ad dolorem capitis, natura eius eſt calefacere, extenuareq́; , tußi utilis, purgat craſſa, & biliosa, ſomnum conciliat, ducit menſes, aquam hydropicorum educit per inferna loca. Vtaris illo cum prudentia.

SIRVPVS

SYRVPVS REGIS MEDORVM
lenitiuus ac familiaris.

CAPVT XI.

ACCIPE *ſucci roſarũ albarum, ſucci uiolarũ, ſucci maluarũ, ſucci biſmaluæ, ſucci atriplicis, ſucci caulium rubeorum, ſucci borraginis, ſingulorum unciã 1. ſemis, ſucci granorũ ebuli, & mercuralis, ſingulorũ lib. ſemis, coquantur cũ facilitate uſq; ad mediũ, & cũ lib. 2. ſacchari fiat ſyrupus perfectè coctus.* Syru liaris

Iſte ſyrupus eſt lenitiuus, lenit enim pulmonẽ & thoraca, calculos conterit, ſomnum adducit, bonam facit aluũ, inflãmationes febriũ ſedat, tuſſim mitigat, aquam hydropicorum & menſes cit. Sacris ignibus & lepris medetur, bilem atram & flauam educit, letalibus uenenis omnibus accomodatum eſt, iuuat ueſicam & renes mundificat, febres ardentes mitigat, ſi cum aquis frigidis ac decoctionibus detur bibendum.

LIBER IIII.

DE PVLVERIBVS CORDIALIBUS
dialibus ac electuarijs.

PVLVIS SPECIERVM LIBANOTIDIS.

CAPVT I.

ACCIPE *roris marini ſicci, mentæ ſiccæ, ſaluiæ, maioranæ, ſerpilli, ſatureiæ, ſingulorũ unciam ſemis, puluis corallorum rubeorum drachmas 2. pulueris liquiritiæ drachmam 1. & ſemis, pulueriʒentur omnia, & poſtea miſceantur, fiat puluis.* Puluis cordialis.

Iſte puluis torminibus medetur, & contra ſerpentũ morſus cum uino utiliter bibitur, menſes & urinam trahit, comitialibus & uetuſtis pectoris uitijs ſuccurrit, expellit uentoſitates, paralyticis prodeſt, ſtomachũ corroborat, rotundos lumbricos necat, contra canum morſus opitulatur. Ex iſto puluere poteſt fieri electuarium in tabulis ſic.

Electuariũ in tabulis.

Accipe pulueris ſpecierum libanotidos drachmas 3. ſacchari albi diſſoluti in aqua mẽtæ uel ſaluiæ uncias 3. fiat Electuariũ in tabulis, capiat ante paſtum horis duabus tabulam unam de drachma 1. & ſemis, poteſt fieri in forma molli, ſic.

Aliud in forma liquida.

Accipe pulueris ſpecierũ libanotidis unciam ſemis, ſacchari uel mellis bene deſpumati electi uncias 6. cum ſyrupo roſato, fiat electuariũ, capiat ante paſtum drachmas 2.

PVLVIS SPECIERVM AROMAtici rutacei.

CAPVT II.

Puluis ſingularis.

Accipe rutæ ſiccæ unciã 1. mentæ ſiccæ, thymi, ocymi, ſingulorũ drachmas 6. croci drachmã 1. matricariæ unciã ſemis, piſtẽtur, & fiat puluis, & ſeruetur, ex illo puluere poteſt fieri electuariũ in tabulis, ſic.

Electuariũ in tabulis.

Accipe pulueris ſpecierũ aromatici rutacei unciã ſemis, ſacchari diſſoluti in aqua ſaluiæ uncias 4. fiat electuariũ in tabulis, capiat ante paſtũ tabulã unã. Iſte puluis ualet ad lumbricos, ualet & cõtra uenena omnia, calefaciendi, abſtergendi, ſiccandiq; uires habet. Singultus præterea uomitus & bilis profluuiũ, quod choleram dicunt, ſedat. Suſpirioſis & in difficultate ſpiritus non niſi

recta

recta ceruice ſpirãtibus opitulatur. Concretos ſanguinis grumos disijcit, urinã cit, oculorũ caligines abſtergit, ſuccurrit ſtomachi doloribus & pectoris.

PVLVERIS AROMATICI SAMpſucchini.

CAPVT III.

Accipe maioranæ ſiccæ unciã 1. mentæ ſiccæ drachmas 2. thimi drachmas 3. rutæ unciam ſemis, pulueris liquiritiæ drachmas 3. ſaluiæ unciã ſemis, fiat puluis, & miſceantur. Maiorana eſt baſis.

Iſte puluis calefacit & areſacit, reſoluit & ſubtiliat, obſtructiones cerebri aperit, confert paralyſi & torturæ oris, ac emicraneæ, attrahit humiditates malas à cerebro, menſes trahit, ſtomachum confortat, ſuſpiriosis opitulatur, lumbricos necat, uenenis remedium exhibet præſentaneum. Poteſt ex puluere fieri Electuarium ſic. Accipe pulueris ſpecierũ aromatici ſampſuchini unciã 1. ſacchari diſſoluti in aqua mentæ uncias 6. fiat electuarium in tabulis, uel cum melle electo deſpumato fiat in forma liquida.

PVLVIS SPECIERVM AROMAtici thymbræ.

CAPVT IIII.

Accipe ſatureiæ unciã 1. ſerpilli, thymi, mẽtæ, ſaluiæ, ſingulorũ unciã ſemis, terãtur omnia & fiat puluis. Iſte puluis uenerẽ ſuſcitat, in cibis ſumptus, urinã cit, ſtomachũ cõfortat, facit & ad tormina, capitis dolorẽ ſedat addito roſaceo, decoctus mox cũ aceto inſperſum rotundos lũbricos necat, ſingultus præterea Valet ad lumbricos.

uomitus & bilis profluuium, quod choleram dicunt, ſedat, paraliticis prodeſt.

Electuarium. Poteſt fieri ex iſto puluere tale electuarium. *Accipe pulueris ſpecierum aromatici thymbræ unciã 1. ſacchari diſſoluti in aqua ſaluiæ uncias 6. fiat* Electuarium *in tabulis, capiat ante paſtũ.* Et *cũ melle deſpumato poteſt fieri electuariũ liquidũ & in forma opiatæ.*

PVLVIS SPECIERVM ELECTVA-
rij contra peſtem.

CAPVT V.

Singulare contra peſtem. ACCIPE *rutæ ſiccæ, roriſmarini, ſingulorum unciã 1. ſeminis citri, limaturæ cornucerui, ſingulorum unciã ſemis, ſeminis acetoſæ drachmas 2. boli non* Armeni *ſed* Allobrogici *&* Gallici *unciam ſemis, pulueris corallorũ rubeorũ, roſarum rubearum, ſeminis limonũ, ſingulorũ drachmã 1. ſeminis iuniperi drachmas 2. fiat puluis ſubtilis, & cũ melle deſpumato & ſyrupo de limonibus fiat electuariũ liquidũ in forma opiatæ, capiat omni mane ad quantitatem paruæ nucis uel caſtaneæ, ualet enim contra uenena, & præſeruat uſus eius à peſte, confortat cor & cerebrum.*

AROMATICVM DAMASCENVM.

CAPVT VI.

Aromaticum damaſcenum. ACCIPE *roſarum damaſcenarum uncias 2. roſarum ſilueſtrium rubi unciã 1. liquiritiæ raſæ drachmas 7. pulueris margaritarũ ſcrupulos duos, ſyrupi roſati quantũ ſufficit, fiat electuariũ, capiat ante paſtum ad quantitatem caſtaneæ.*

Iſtud electuariũ ſtomachũ & cor cõfortat, & omnia

uiſcera

uiſcera: iuuat febricitantes ex flaua bili, iecur cōfortat, iuuat etiam calida capita.

DYAMARGARITON.

CAPVT VII.

Accipe ſeminis portulacæ, ſeminis acetoſæ, ſeminis papaueris albi, ſeminum frigidorũ maiorum omnium mundatorum. roſarum rubearum, florum nenupharis, borraginis ſingulorum drachmas 2. coralli rubei drachmã 1. ſemis, unionum ſeu perlarum electarum drachmas 3, miſce ſimul. Valet cardiacis, triſtibus, & ad omnẽ cordis debilitatem, & ſtomachi faſtidiũ. Puluis dyamargaritonis.

PVLVIS SPECIERVM dyacoralli.

CAPVT VIII.

Accipe ſeminum acetoſæ, portulacæ, citri, limonum, ſcariolæ, ſingulorum drachmas 2. limaturæ cornu cerui drachmas 3. margaritarum drachmã ſemis, pulueris corallorũ rubeorum drachmam 1. ſemis, foliorum auri XII. numero, fiat puluis. Et poſſet ſic fieri electuarium. Accipe pulueris ſpecierũ dyacoralli drachmas 2. ſacchari roſati tabulati diſſoluti in aqua uiolarũ uncias 6. fiat electuarium in tabulis. Valet in febribus ex flaua bili, confortat cor & uiſcera omnia. Dyacoralli Valet in febribus.

LIBER V.

DE LAPIDIBVS ET METALLIS & Gemmis in Gallia repertis.

DE MARGARITIS ET VNIONIBVS.

CAPVT I.

De fontibus Lotharingis.

SVNT IN Lotharingia, quæ pars eſt Galliæ Celticæ, in ualle Voſaga fontes inter res memorabiles nō omittendi, gēmarum & margaritarum adeo feraces, ut ferè maior pars Germaniæ ſolis his gēmis utatur, quæ à quibuſuis uel exteris artis lapidariæ peritis non ſolum comprobantur, uerum & Indicis & orientalibus lapillis nec perperàm præferuntur. Naſcuntur Margaritæ & in Taprobane inſula in Perſico ſinu maris rubri circa Arabiam, in littore etiam Britannico, ueluti Iulius Cæſar ex inſcriptione teſtatus eſt ſubdita Thoraci, quem è Britannicis margaritis Veneri genitrici dicatum in templo eius poſuit.

Vniones frigidi ſunt & aridi in ſecundo ordine.

Sunt uniones frigidi & aridi ordine ſecundo, conferunt obſcuritati uiſus, & albedini oculi, retinent menſes, abſtergunt dentes, deſiccant humiditates, conferunt cardiacæ & tremori cordis, clarificant ſanguinem cordis, & (ut ſcribit Iſaac) temperatæ ſunt in caliditate & frigiditate, ariditate, & humiditate. Razes tamen illas frigidas & aridas in ſecundo ordine ponit cum ſubtilitate pauca.

Iſaac.

Razes.

DE CALCIDONIIS.

CAPVT II.

IN LOTHARINGIA etiam naſcuntur Calcidonij miræ magnitudinis, ita ut ex uno fruſtro permagnum calicem apud Leucorum Antiſtitem fabrefactum egomet ſum conſpicatus. Calcidonius Calcophanos dicitur, clarificat uocem & prohibet raucedinem. Si ferro uel ære percutiatur, uocem ſonoram ac dulcem reddit, ſi ab homine (ut dicunt) caſto portetur. Eſt autem Calcophanus ſonorus ac dulcis inſtar æris. De Calcidonijs Lotharingorum.

DE LAPIDE LAZVLI SIVE CYANEO.

CAPVT III.

EST IN eadē Gallia Lotharinga Lapis Lazuli (quem uulgo Aſurum uocant) qui inter laudatiſsimos quoq; colores omnium conſenſu facile obtinet palmam, præſtabilis minera, ex qua foſſores haud paruū ſibi contrahunt incrementum. Leonicenus lapidem Lazuli ſiue ſtellatū dicit eſſe eundem cum Cyaneo: quāuis Manardus uideatur dicere contrarium. Theophraſtus dixit dum teritur in quatuor mutari colores candidiorē, nigriorem, craſsiorem, tenuiorem. De Cyano dicit Galenus quòd acris purgatoriæ & diſcuſsiuæ uirtutis ſit cū quadam ſtipticitate. Et ut Meſues inquit ſolutione educit melancholiam. Græci tamen nullam talem uim ei adſcribunt: ſed uidentur hæ uires ab Armenico deriuatæ. Arabes enim utrunq; confundunt. Auerrhous & Serapion ſub Lazuli nomine de Armenio tractant. Auicenna de Azulo ſcribens, ferè ei omnes uires attribuit, quas Græci

Lapis Lazuli. Leonicenus. Manardus. Theophraſtus. Galenus de Cyano.

utriq; tribuunt: de Armenio uero ſcribens ferè ei omnes uires attribuit, quas Græci: ſolum addens, quòd atrã bilem magis purgat quàm Cyaneus. Et ut Leonicenus ſcribit Lapis Lazuli perniciosiſſimus eſt ac putrefactiuus, quicquid Manardus alioqui uir doctiſſimus aſſerat, quãtũcunq; etiam abluatur. remoueri enim non poteſt eius uenenoſitas, quæ abdita eſt in ſubſtantia, per ablutionem. Experimentum unicum Manardi non facit ſcientiam, quemadmodum una hirundo non facit uer, nec una dies æſtatem. oportet autem plures ſingulares fore ueras ad concludendum uniuerſalem eſſe ueram, ueramq; inductionem. Ex pluribus enim particularibus ueris conſtare debet inductio.

Manardus reprobatur hic.

Venenoſitas a Lapide lazuli remoueri non poteſt.

DE ALABASTRO.
CAPVT IIII.

Alabaſtrites lapis Allobrogus.

ALABASTRITES lapis eſt candidus, hunc cauant ad uaſa unguentaria, quoniam unguenta optimè ſeruare dicitur incorrupta. Naſcebatur olim circa Thebas Aegyptias ad Damaſcum Syriæ cæteris candidior, ſed probatiſſimus erat in India, nunc uero probatiſſimus eſt in Gallia Allobroga. Alabaſtrites, ut ſcribit Dioſco. mollit & laxat, deniq; durities & ſtomachi dolorem ceroto admixtus ſedat. huius etiam uirtus quòd fluxum ſanguinis prouocat & augmentat. Eſt & apud Allobroges coloris nigri Alabaſtrites, & alius coloris mellei in uertice maculoſi atq; non translucidi. Ex Alabaſtrite Altaria, Columnæ & quamplurima ædificia nunc apud Lugdunum conſtruuntur, & indies ornantur templa.

Ex Alabaſtrite ædificia plurima conſtruũtur Lugduni.

DE CRI

DE CRISTALLO.

CAPVT V.

CRISTALLVS, *ut Germanus ille Albertus ſcribit, quandoq; ex frigore, & aliquãdo ex niue generatur. Sicut & nos ſæpius experti ſumus & in Gallia Allobroga prope Brianſonem, ubi quãplurimi inueniuntur. hic lapis frigidus oculo ſolis oppoſitus ignem eijcit, & dicitur etiam ſitim reſtringere ſub lingua poſitus: & expertum eſt quòd tritus cum melle mixtus à mulieribus acceptus replet ubera lacte: & ut inquit Dioſco. Criſtallus uires habet ſtipticas, & dederunt hunc ad generãdum lac.*

Criſtall⁹ aqua eſt congelata.

Replet ubera lacte.

Dioſcorides.

DE CORALLIO.

CAPVT VI.

CORALLION *Græci & Romani Corallium dicunt, alij lapideam arborem uocant, maris creditur planta eſſe, durariq; cum ex profundo maris ducta, à circũfuſo nobis aëre ueluti candens & in aqua merſum temperatur & ſolideſcit. Inuenitur plurimum Coralliũ ad promontorium Siciliæ prope Syracuſas, ac in mari Gallico: probatiſſimum eſt quod rubet. Adſtringit Corallium leuiter & refrigerat, coërcet excreſcentias, oculorum cicatrices exterit, concaua explet, & ad cicatricẽ perducit, contra ſanguinis excreationes efficaciſſimum eſt, confert urinæ anguſtijs, lienem præterea minuit cum aqua potum, ſiccandi & mediocriter repurgandi uim illi ueteres Græcorum medici tribuerunt, ideoq; cruentis ſputis, ut illi etiam tradiderunt, utile.*

Corallium maris creditur planta eſſe.

DE OCV

DE OCVLARI LAPIDE
CAPVT VII.

Iſti lapilli ad omnium oculorum ægritudines experti.

SVNT IN Allobroga Galliæ prouincia in ualle uulgo dicta Saſouage prope Grationopolim fontes inter mundi mirabilia non omittendi, gemmarum ocularium adeo feraces, ut ferè maior pars Galliæ Solis his gẽmis ad oculorum ſanandas ophthalmias utatur. Eſt enim Ocularis lapis admodum Topaſij lapidis perſpicuus. Ocularis lapis immiſſus oculis clarificat uiſum: & abſtergit omne quod ante pupillam congeſtum eſt: tollit & tenebroſitatem uiſus, ac uiſum acuit.

DE METALLIS IN Gallia repertis.
CAPVT VIII.

Gallorum metalla.

GALLIA regio tãtis hucuſq; floruiſſe muneribus dicitur ut flumina conuehant Aurũ & eius montes Argentum, Cuprum, Stagnum, Plumbum ac ferrum pariant: eorumq; ripæ fragrãtibus herbis redoleãt, atq; qui ibi uictitant, maximas poſſident opes: neq; induũtur nobiles uiri ac magnates & principes Galliæ niſi paludamentis aureis aut Sericis quàm molliſſimis. Habet Gallia montes uniuſcuiuſq; ſpeciei metallorum abundantia præſtabiliores, in quibus, ut cætera omittamus, plæræq; ſunt argenti fodinæ, tanta argenti copia abundantes, ut incredibile ſit memoratu quantum toti Galliæ & præſertim Duci Lotharingiæ afferant emolumentum. Si autem curioſus quidam gloriæ cupidus forſitan quærat, quomodo in terra lapides precioſi, mineralia omnia, Aurũ & Argentũ generẽtur. Dico de generatiõe gemmarũ & metallorum tres fuiſſe opiniones. Prima fuit quæ ex uapo

Magnates in Gallia non induuntur niſi paludamentis Aureis aut Sericis.

Prima opinio de generatio-

uaporibus & exhalatiõibus actione qualitatũ primarũ & calore cœleſti in terræ uiſceribus procreari affirmat. unde Plinius, fundus terræ precioſißimus eſt, ibi enim omnes influẽtiæ cœleſtes cõfluũt & gẽmas precioſas cauſant: ratione huius calor maximus circa centrum generatur ſecundum Chalcidium Platonicum.

ne metallorum.

Plinius.

Secunda opinio fuit illorum, ex quorum numero fuit Ioannes Picus Mirandulanus, qui dicunt corpora perfectiora expertia uitæ qualia gẽmæ atq; metalla ſicuti ex inferiori materia coaleſcunt, ita radioſi illius caloris ui digeruntur atq; formantur.

Secunda quæ eſt Pici Mirandulani.

Tertia fuit, & adhuc eſt, mea opinio, quã nunc teneo, teneboq; ſemper donec hos quidem ſpiritus reget artus, quòd à primordio iuſſu creatoris Dei ſummi prodierunt metalla, lapides, ſalesq;. Ipſe enim omnipotẽs Deus ſimul (ut ſcribit Auguſtinus) cuncta quæ condidit creauit, dũ una uolũtate multiplicem omnium ſpecierum uarietatẽ diſpoſuit iuxta ſapientis oraculum, quod habetur Eccleſiaſtici XVIII. Qui uiuit in æternum, creauit omnia ſimul. Sed ut Franciſcus Maroneus ſcribit, illud ſapientis uerbum ſecundum Auguſtinum ſuper Geneſin ad litteram, & in libris de ciuitate Dei, uidetur ſentire, quòd illi ſex dies creationis apud Moſen cap. I. Geneſis, ſunt una dies ſepties repetita. Auguſtinus tamen libro de mirabilibus Sacræ ſcripturæ dictum Sapientis aliter exponit, cũ dicit. Qui uiuit &c. creauit &c. ut ſimultas non referatur ad inſtans creationis, ſed ad inſtãs diſpoſitionis, quod eſt æternitas, ut ſit ſenſus, creauit omnia quæ ſimul ab æterno diſpoſuit, quæ uidetur fuiſſe eius Auguſtini opinio &

Tertia opinio eſt propria authoris.

Franciſcus Maroneus.

Auguſtinus.

nio & finalis intentio, quum librum de mirabilibus creditur poſtremo feciſſe, quem non ponit in libro retractationum ſuarum. Simul ergo cum terra metalla & lapides deus condidit, dum una uoluntate multiplicem omnium ſpecierum uarietatem fieri diſpoſuit, in qua uoluntate una omnia ſimul ſine tempore fecit, quæ ab ipſo ortu ſuo per tempus diſpenſare non deſinit. Non enim uerum eſt quod Alchimiſtæ canunt aſſerentes ex Argento uiuo & Sulphure fieri metalla, & generari Argentum uiuum ex ſubſtantia aquea mixta terreo ſubtili mixtione forti. Nam in territorio Lugdunẽſi ac etiam Lotharingo pleræq; ſunt Argenti fodinæ multa argenti copia abundantes, & tamen nullibi in Gallia nec Lotharingia argentum uiuum reperitur. Quapropter ab illis maxime cauendum eſt, qui aut receptas (ut ipſi loquuntur) probatas neſcio à quibus principibus ſeſe habere gloriantur. Lunam figere, & ad gradus auri mediocris, aut optimi tingere, Mercurium coagulare partem cum parte, & uaria augmenta poſſe efficere mentiri non uerentur: à quibus nimirum tot hominum milia decepti, & alieni auri cupidi, proprij uerò, quod habuere inſumptuoſis expenſis largiores, omnino defecerunt, & quotidie deficiunt, nec alieno periculo cautiores deſiſtunt. uidẽtur enim eſſe de numero illorum, de quibus Paulus gentium Doctor ſcribit. 2. ad Timotheũ 3. ſemper diſcentes & nunquàm ad ſcientiam ueritatis peruenientes.

Simul cum terra metalla & lapides Deus creauit.

AVRI PROPRIETAS.
CAPVT IX.

Quibus conferat Aurum.

AVRVM ut Razes ſcribit tremori cordis & atræ bili adiutoriũ præſtat, & ut inquit Serapiõ Limatura auri confert Cardiacæ, melancholicæ, & debilitati cordis, & quãdo cauterizatur cũ eo, non facit ueſicas cauterizatio eius, & eſt melioris & uelocioris curationis. Aurũ eſt calidæ naturæ, leprã ac ſcabiem curat in puluerem redactũ & antidotis mixtũ, habet etiam uirtutẽ confortandi, non quòd membra nutriat, ſed quòd alteratiua uirtute corpus immutat, uulnus ex auro factũ nõ corrumpitur in tumores. Et ut Halyabbas ſiue Iſaac ſecundo ſermone practicæ ſcribit, Auri folia carnem comedũt ſine morſura, ſuntq; ſicca ſubtilia, limatura auri cor confortat & pulſioni medetur. Aurum omni metallo eſt temperatius, ideo non reponitur caliditas eius in aliquo ordine. & ut inquit Auicenna, Aurum eſt æquale ſubtile, confortat oculos in Alchol poſitum & confert cordis tremori, ac timori animæ, & ei qui ſolus loquitur. Aurũ inuenitur in fluminibus ut ĩ Rhodano apud Lugdunũ & in fontibus ac etiã in montibus quandoq; ut in Scotia ac Vngaria, ſed raro. nã multus eſt labor in purificãdo & lauãdo. In duplo quoq; põderoſius eſt Argẽto aut Aere uel Stagno: in igne nõ cõburitur, ſed purgatur.

Halyabbas ſiue Iſaac in Haly.

DE ARGENTO.
CAPVT X.

ARGENTVM ductile eſt, tractabile, argenti uenæ multæ & in multis partibus orbis reperiuntur, ut in Gallia ac Lotaringia, nec eſt purum in

ſe ſicut

ſe ſicut aurũ. Sed terræ ac ſordibus admixtum, ideo labor eſt ut per ignem expurgetur. Argentum autem conſolidat alia metalla, & quaſi unum efficit conſolidata. Et ut Razes tertio ad Almanſorem ſcribit, Argentũ frigidum eſt, cordisq; proficit tremori. Et ut Auicẽna ſcribit canone 2. Argentum infrigidatiuum eſt & exiccatiuum, bonum ſcabiei & prurigini: confert tremori cordis & humiditatis, uiſcoſis. Eſt argentum inquit Conſtãtinus temperatũ in humiditate, & eſt contra humidam & uiſcoſam pituitam.

Razes.

Argenti complexio.

Conſtantinus monachus.

DE FERRO.

CAPVT XI.

FERRVM ut inquit Ariſtoteles Meteororũ IIII. à calido liquatũ coagulatur, infrigidatũ ipſumq; operatũ liquatur, ut humidũ fiat, interdũq; coagulatur. Et ut Auerrhous ſcribit v. colliget, ferrũ uehementis eſt ſiccitatis, & quãdo multũ teritur infũditur in aceto plu ries uel ĩ lacte caprino acetoſo: ualet cõtra limoſitatẽ ſtomachi, & cõtra dolorẽ ſplenis, & paſſionẽ ani, & facit naſci carnẽ in auribus ulceratis. In quo ordine ferrũ reponatur calidũ aut frigidũ ab autoribus antiquis non reperitur. Aliqui inter calida reponũt, ut Petrus aponẽſis dictus cõſiliator prima ꝓblematũ ꝓblemate XXXIIII. Alij uerò ponũt frigidũ, ut Auerrhous v. colliget. Sauonorola in libro de Balneis frigidũ ponit in ſecũdo ordine ac aridũ in tertio. De alijs metallis nõ ſcribemus. ſufficiat ſcripſiſſe de auro, argẽto & ferro, quibus cotidie in arte medica utimur. Alia autem mœchanicis ac mercatoribus relinquimus. FINIS.

Ferri proprietas.

Petrus aponẽſis.

SYMPHO RIANI CAMPEGII LOTHARINGOrum Archiatri Apologetica diſceptatio, qua docetur an ſanguis mitti debeat in Cauſone & ſub cane aut prope canem, & an pharmacia fortis danda ſit in principio Febrium arſiuarum, ad Hieronymum Montuũ Viennenſium Archiatrum amicum ſuum.

VETEREM legimus profeſſorũ morem fuiſſe, quem poſteriores creſcentibus ſubinde diſciplinis ſeruauerunt, ut ueri habẽdi gratia, ſi quid à ſcriptoribus perperam dictum fuiſſet, id corrigere & emendare uellent, nec amicis, uel præceptoribus parcerent, modo ueritati conſulerent. Sic Ariſtoteles præceptorẽ ſuum Platonem, Varro Lelium, Caſſelium Sulpitius, Hilariũ Hieronymus. Rurſum Hieronymum ac Ambroſium Aurelius Auguſtinus reprehendit. Alij quoq; permulti leguntur, quorum concertatione bonæ artes et illuſtratæ ſunt, & creuerũt maximè. Hos ego Hieronyme clariſsime imitari cupiẽs, cũ apud Lugdunum hoc anno M. D. XXXII. nobiſcũ eſſes, plures & quidem iuuenes fortiſsimi, quibus flaua bilis à natura dominaretur, cauſone ac continua ex flaua bili

Cauſon ex flaua bili.

febre laborarent. Et quum accitus fuiſſes Hieronyme amicorum ſpectatiſsime ad uiri cuiuſdam illuſtris domini curandam ægritudinem, tum etiam temporis ad conſultandam cuiuſdam pharmacopolæ ualetudinem conuocatus fui. Quum autem hic adeſſes, meo quidem ſuaſu huic noſtræ conſultationi, tu quoque ingenij tui ſane perſpicacis operam præſtares. Ego (quia in primis medendi gratia accitus fueram) rem omnem ab initio aperui. Sed cum de phlebotomia facienda incidiſſemus, ac de ea facienda fieret mentio, non ſine controuerſia acta res eſt. An phlebotomia huic febricitanti cōpeteret: cui negandam eſſe cenſui, præſertim cum iuuenis foret & debilis, ac in ſexta die morbi, ac febre continua, in æſtate arſiua & uigiliæ moleſtarēt, quibus uires ægroti debilitantur. Ipſa præterea ambientis aëris tempeſtas, quæ calida ac ſicca fuerat, qualis eſt tempore medio inter canis ortum & arcturi, atque ideo ferè omnes quibus medici ſanguinem hoc anno abſtulerunt interierunt. Non potui ſanè pati bona Gallorum ingenia ſic decipi, & turpiter à medicis Barbaris, Pœnis, Bethicis, ac Hiſpalicis turpiter in Celtarum perniciem errare. Opem itaque cum ueritati tum amicis ferre uolui, atque ea refellere uolui, quæ plurima temerè & ſine iudicio facta eo anno fuere. Tum in libellum coacta Hieronymo Montuo priuatim dedicare ſtatui, in quo ſinu noſtra ætate maxima ſpes & ſtudiorum ratio fouetur. Ego autem & ſi in errores iuniorum medicorum doctrinam Arabum ſequentium, & qui in omni cauſone ac conti

Conſultatio medicorum Lugdun.

Inter canis ortum & arcturi non eſt pharmacandum.

continua febre & ſub cane & immediate ante canem ſanguinem ex uena mittere audent inuehamur. Tamen nec petulanti, nec contumelioſo ſermone res agitur, ſed literis & eruditione certatur, ut ſcilicet aliquando rectè dijudicari poßit, uerius'ne barbari iſti ac forenſes me dici, an Campegius de ſanguinis mißione in cauſone differat. Vale igitur Hieronyme charißime, & nos ſymphoniace ama.

DE MISSIONE SANGVINIS IN febre arſiua ac cauſonica ex traditione Auicennæ.

CAPVT II.

PRIMVM omnium ut errorem iuniorum medicorum conuincamus, Arabum opiniones more noſtro præmittamus, ex quibus liquido monſtrabimus, eoſdem toto cœlo erraſſe. Inter Arabes autem Auicenna illorum princeps Lib. 4. Fen 1. Tract. 2. cap. 44. de cura cauſonis de phlebotomia in hunc modum ſcribit. Et non phlebotometur, fortaſſe enim inflãmabit eos, & fortaſſe iuuabit eos, ſi fuerit illic turbiditas & rubedo. Hæc ibi. Et ca. 7. de cura uniuerſali putredinis paulo ante inquit. Et cum poſtponitur phlebotomia in principio ægritudinis non amplius eſt ei intentio, & fortaſſe interficit per aduentũ debilitatis uirtutis. Et ſimiliter ſi times uictoriã humoris, magis neceſſaria cautela eſt euacuatio. Et paulo poſt. Et cõſiliũ quidẽ meũ in phlebotomia eſt, ut dimittatur quantũ poßibile eſt. Hæc ille. Et ca. 40. de cura tertianæ puræ de euacuatione in ea, ita ſcribit. Et tu quidẽ

non auſcultes ſermonem eius, qui concedit in principio ſolutiua fortia & mirabolanos & his ſimilia, imò oportet ut properes imprimis, & lenias lenitate quadam, ſicut ſunt tamarindi & tereniabin, aut ſyrupus uiolatus. Et paulo ante dixerat ita, ſi fuerit fortis & fuerit illud, quod uincit ſanguis, aut cũ humore qui uincit ſanguis, tunc phlebotomia eſt magis cõueniens, & proprie cum urina eſt rubea groſſa, non citrina ignea, ex qua timeatur apud phlebotomiam uictoria coleræ & acuitas eius: deinde fac ſequi phlebotomiam ſolutionem uentris. Et magis dilectum eſt apud me adminiſtratio clyſteriorum, ſecundum ultimitatem quæ indigetur in uirtute. Hæc Arabs Auicenna. Ex hoc capite deprehendent, manifeſteq; agnoſcent ueritatis amatores, quanta in caligine uerſentur hi, qui mordicus tenent Auicennam, uniuerſæq; medicinæ principem ſtatuunt, ac omnia, quæ idem ſcripſit ſine ullo rationis examine, pro uero admittunt. Certum enim eſt Auicennam nihil eorum, quæ ſcripſit exploraſſe. Regulus enim Hiſpalenſis fuit & curandis infirmis operam non dedit, tranſcriptorq; tantum Pauli, Raſij, Iſaac, ac Agazelis, aliorumq; fuit. Proinde ubi ſuis uelis nauigare tentauit, mox nauem impegit. Ipſe enim dum res naturales ingenio proprio tractare aggreſſius eſt, uſq; adeo argutulè diſputauit, ut pro ſperata gloria mali philoſophi nomen adeptus ſit. Et hæc uera eſſe ſentient omnes, qui ea, quæ de phlebotomia ſcripſit, & in hoc capite ſcripta ſunt, exacto iudicio trutinauerit. Animaduertendum itaq; phlebotomiam apud Auicennam in cauſone faciendam, & non faciendam

[Margin notes: Auicẽnæ uerba de lenitione uẽtris & miſſione ſanguinis. — Auicenna ſemper dubius. — Regulus Hiſpalenſis Aui. — Paulus. Raſis. — Anceps & dubius Auicẽna.]

dam fore. Ita dicens, non phlebotometur, fortaſſe enim inflammabit eos & fortaſſe iuuabit. Quis eſt iam qui collatis Auicennæ uerbis phlebotomiam faciendam eſſe in cauſone, & non faciendam affirmauerit? Quare de eadem re apud illum dici poteſt, eſt & non eſt. Et ſic apud Auicennam idem de eodem dicitur, eſt & non eſt, & omnia per fortaſſe ſoluentur. Adeo nihil penitus eorum quæ ſcripſit, ut ſcribit, meminit, ita ut deierare quis poſſet, hominem omni cerebro ac memoria caruiſſe, quod tam pugnantia nõ animaduerterit. Secundo non meminiſſe Auicennam quæ dixerat, ex eo colligi poteſt capite ſeptimo, eodem libro, cum dicit. Cum poſtponitur phlebotomia in principio non amplius eſt ei intentio, & fortaſſe interficit, & ſic per fortaſſe omnia argumenta ſoluit. Verum ueritatis ſtudioſi facile ex uno errore æſtimabunt, quantum in alijs ſit fidendum Auicennæ. quem etiam niſi iudicium accedat ac delectus, conſultius eſt perpetuo ſuum fortaſſe, quo fortaſſe ſua dubia ſoluit, non attigiſſe, quàm illud fotaſſe apud eundem legiſſe. Nemo miretur me Auicennã erroneæ medicinæ magiſtrũ principẽq; ſtatuiſſe, cur enim eo nomine non dignus ſit, qui reliquis tot errandi occaſiones in re medica per fortaſſe præſtiterit, non uideo. Vtinam uero non tantæ aliquando forent, ut iſtis uita humana periclitaretur, ita enim conniuendi nonnunquàm ſubeſſet anſa. Proinde cum illa Auicennæ ignorantia ac errandi occaſio, quam per fortaſſe medicis iunioribus in medicinis præbuit, tanta ſit, ut ſine uitæ humanæ ultimo diſcrimine tolerari non queat, merito & hic inter reli-

Omnia per fortaſſe ſoluit Auicenna.

Nihil certum apud Auicẽ.

Fortaſſe Auicẽnę peculiare.

Magiſter errorũ Auicenna.

Erroneæ medicinæ magiſter Auicenna.

qua eius errata locum habebit. Nihil autem mirum, aliis errandi occaſionem dediſſe Auicēnam, cum ipſe cap. 40. inquit, non auſcultes ſermonem eius, qui cõcedit in principio tertianæ puræ ſolutiua fortia, ut ſunt myrabolani, & ſimilia. Et cum myrabolani ſint frigidi, & apud omnes Arabes reponantur inter benedictas medicinas, uidetur ignoraſſe quid ſit myrabolanus, id quod non modo ambigua, uerum etiam contraria, quæ de cura ipſa ueræ tertianæ ac cauſone ſcribit, indicant. Ridiculum enim fermè eſt putare myrabolanos, quos noſtri temporis medici benignos eſſe uolunt, inter fortes medicinas poni debere. Opinio tamen mea eſt, in principio ueræ tertianæ ac in omni continua ex flaua bili in principio cum Auicenna dare lenientia ſolum, ut ſunt uiolæ, caſsia fiſtula, manna, mercurialis. Et hæc fuit ſententia Galeni primo ad Glauconem, ut poſtea dicetur.

Auicennæ error.

Opinio Campegij.

AN IN CAVSONE ET TERTIANA continua in principio ſint phlebotomandi ac pharmacandi ægrotantes, ex Iſaac Iſraëlite.

CAPVT III.

Nemo eſt qui ignorat, quàm omnes noſtri ſeculi iuniores medici, id maxime conentur, ut in febribus continuis ex flua bile, Tertiana etiam exquiſita, non ſemel, ſed iterum atque iterum purgantes medicinas propinent douorandas, ac ſine aliqua conſideratione in

ne in principio ſanguinem mittunt. Quantum uero erroneum ſit primum ueterum teſtimonijs, deinde etiã ratione una aut altera demonſtrabimus. In primis itaq; inter Arabes occurrit Iſaac Salomonis Regis Arabum filius adoptiuus qui libro febrium parte quarta capite XV. ita ſcribit. Si fuerit neceßitas purgandi inferius in acutis febribus, fiat purgatio cum prunis, uiolis, caßiafiſtula, manna & ſimilibus. Oportet ergo tunc temporis catharticum negari, & ſtudium impendi ab initio uſque ad ſtatum cum ſupplemento naturæ, ut uirtus cuſtodiri ualeat, quòd ſit cum dieta facili ad digerendum & laudabilem generante chimum, & uirtutem cuſtodiente, ſicut ptiſana & mica panis loti. Sin autem uiderit doctus medicus in initio morbi quòd neceſſaria ſit pharmacia & phlebotomia feſtinanter ea agat prius quàm morbus confortetur, & augmentetur, & natura debilitetur. Et tertio ſuæ practicæ Panthegni capite XXVIII. ita ſcribit. Virtus enim ſi in initio imbecillis ſit, negetur phlebotomia, minus tamen eſt mala quàm ſi in ſtatu ſit, quòd ſi in initio fiat perditio infirmi, longa erit in VII die uel XIIII. In ſtatu uero nunciat perditionem in illo die aut in tertio. Et capite XXX. eiuſdem libri de Sinocho inquit. Sanguis cum putrefit in toto corpore facit febrem ſinochum, quam curare debemus cum phlebotomia, & hoc ante ſtatum niſi aliquid nobis obuiauerit, ſicut debilitas uirtutis. Et capite ſequenti de cura tertianæ ita ſcribit. Febris tertiana moleſtior eſt cæteris putridis propter acu-

Iſrael regis Arabũ filius.

Quæ in principio cõtinuarũ conueniant.

Iſaac in Panthegni.

men materiæ eius: & quia cauſon eſt uicina, unde oportet medicum in hac febre ſibi cauere ab initio, ut non det infirmo rem calefacientem ne materia calefacta cum ſui acumine ad caput ſaliat, & phreneſim generet. Et ſi uirtus ſit fortis infirmi & materia furioſa dare poteris catharticum choleram rubeam purgans eiusq; acumen extinguens, ut ſunt pruna, myrabolani, citrini, caßia fiſtula, manna & ſimilia. hæc ille. Ibi Iſaac præcipit dare myrabolanos, & Auicēna prohibet: notes Arabum medicorum diſcrepantiam. Ex ijs itaq; ſatis conſtat, inter ſe differre Auicennam & Iſaac: quod non animaduertentes noſtri iuniores medici Arabum ueſtigia ſequentes lapſi ſunt, ac quotidie errant in principio febrium arſiuarum, & ſub cane & ante canem abſq; ulla diſcretione ex uena ſanguinem mittentes, ac ſolutiuis pharmacis ægros purgantes. At non eſt quòd moroſis iſtis barbaris perſuadeamus, ut iam ſenes canonem imitentur.

GALENI PERGAMENI DE mißione ſanguinis in acutis febribus opinio, qua indicantur abuſius erroresq; Arabum neotericorumq; noſtrorum.

CAPVT IIII.

GALENVS Libro primo de arte curatiua de cura febrium continuarum in hanc ſcribit ſententiam. Multos itaq; uidi, qui ita affecti erant, quoſdam interijſſe, nōnullos ad extremum periculum fuiſſe perductos, quum medici eos curare tentaſſent antequam

os ſtomachi corroboraſſent. Sed neq; ſi fuerit febris cum profluuio uentris, alia eſt opus euacuatione. Verum hæc ſola ſufficit, quamuis non ſit pro multitudinis ratione. Quicunq; enim his plus adimere fore neceſſarium putantes, aut ſanguinem mittere, aut uentrem mouere tentarunt, in grauiora pericula duxerunt. Sed neq; ſi quis ſimul & diſtentione neruorum laborauerit, & ſanguinis eguerit miſsione, neq; huic tantum ſemel mittere oportet, quantum exigit morbus. Sed aliquid etiam accidenti eſt relinquendum, cuius cauſſa ſæpe ſudores eueniũt, & uigiliæ moleſtant, & uires ægroti debilitãtur. Ita etiam ſi uehementiſsimæ uigiliæ aut dolor intenſus ægrotum infeſtant, cauendæ ſunt ſubitæ ac multæ euacuationes. Ipſa præterea ambientis aëris tempeſtas: loco accidentis cuiuſdam habenda, quando exquiſitè calida ac ſicca fuerit, qualis eſt medio inter canis ortum & arcturi: atq; ideo omnes quibus medici omnino de temporum ſtatu cogitantes ſanguinem abſtulerunt, interierunt. Si etiam ualde frigida fuerit, tunc quidem ſanguinẽ mittere eſt formidandum. Eodem modo & quicunq; ſupra modum craſsi ſunt aut macilenti. Nam et his uenam incidere cauendum eſt: aliasq; euacuationes integras uereri oportet. Hæc Galenus.

Cauendę multæ euacuationes.

Antiqua quoq; Galeni traductio multomagis ampla eſt.

Arſiua ex flaua bili ſecundum tradu=
ctioem antiquam Galeni.

CAPVT V.

Galenus.

NEMO miretur me traductionẽ Galeni antiquã hoc in capite citare, cũ ſit amplior ac in ea multa contineãtur quæ in noua omittũtur. Ipſe enim Galenus Lib. codẽ ad Glauconẽ ſecũdũ antiquã traductionem in hãc ſcribit ſentẽtiã. Nõ enim ad omnia hic æger ſufficiet, arbitrãdũ etiã hic & quaſi ſymptoma aliquid accipiendũ ad rationẽ ægritudinis: & ſi ſit aër uehemẽs calidus & ſiccus: ſicut in præſenti anno factũ uidimus, incipiẽte ortu canis uel arcturi atq; ſitu ſtellæ, quod tempus incipiẽs à xv. Calendis Iulij uſq; ad Nonas Septẽbris, & ſunt numero dies quinquaginta. Vnde omnes qui in hoc tẽpore ſanguinẽ detraxerũt, finẽ uitæ fecerunt, eo quòd medici ipſorũ cauſa tantũ attẽdentes, tẽporis rationem ignorãtes ſymptoma cauſarũ nõ uiderunt. Nãq; illis in ſicco & magis ignito, ut diximus, temporis aëre ablato irrationabiliter corporis: quo ſuſtinebãtur, humore ſiccatis nimiũ & arefactis ſubitis anguſtijs anima exhalauit. Illos uero, qui molli & fluido corpore & imbecilli ſunt, quia facile uincũtur ab omni re nec ferũt moleſtias, nõ exhauriẽdos cẽſeo, etiam cũ id fieri manifeſta cauſſa poſtulet, & nõ ſolũ detractione ſanguinis, ſed alijs etiã quibuſcũq; purgatorijs uel medicaminibus mediocriter, & non de ſemel, ut diximus, uehementer in ijs utẽdum eſt, quia iã mox uicti maleſiunt atq; deficiunt. Vnde partim paulatim melius utimur, & ſine metu atq; periculo. Hæc Galenus.

Dies caniculares.

Mollis vt Galli.

AN SVB CANE ET ANTE *canem difficiles ſint euacuationes,& quales ex Galeno.*

CAPVT VI.

PRIMVM *omnium, ut errorem Neotericorum qui ubi ignitior, feruentior, & exuſta natura eſt, medicamentis purgantibus ac phlebotomia ægros excrutiant probè conuincamus,* Galeni *uerba more noſtro præmittamus: ex quibus liquido monſtrabimus, eoſdem toto cœlo erraſſe.* Galenus *ipſe libro* Aphoriſmo*rum quarto* Aphoriſmo v.*ait.Sub cane ignitior & feruentior natura tantiſper medicamenti purgatorij nequaquam aſpredinem ſuſtinet.* Q*uare & plures purgati hoc tempore incidunt in febres, & natura ex æſtu imbecillis magis ex purgatione diſſoluitur: & quidem purgatio hæc praua fiet, cũ calor aëris ambiẽtis in partem trahat extrinſecã, contrariã ei, ad quã medicina ducit humores.* Q*uapropter, ut* Hippocrates *inquit, ſub cane & ante canem medicamentorum uſus difficilis eſt.* Galenus *ipſe in libro de curandi ratione per ſanguinis miſsionem ſic ſcribit.* Proinde *minus detrahimus quàm plenitudo commouet.* Q*uod ad ætates quidem attinet in pueris: quod ad corporis habitus in cãdidis, & quibus mollis teneraq́; eſt caro, quales* Galli *ſunt: quod ad tempus ſub cane.* Et *paulopoſt inquit, morbus ingens, roburq́; uirium, excepta ætate puerili, & aëre nos ambiente ualde calido, idcirco & mittendi ſanguinis occaſio dierum numero deperditur.* Itaq; *ex morbo, ætate, tempore & uiribus minuendus eſſe ſan-*

guis

guis cognoſcitur. Et paulò antè ita ſcribit. *Exoluta ab id genus affectibus uirtus, adhibita ſanguinis miſſione, in extremum malum recidere ſolet: ut nequaquam poſtea reſtitui poſſit. Quod ubi euenit, periculum non leue conſequitur, potiſſimum ſi febris accedat ſtatu æſtiuo ſtomachoq́; male affecto, aut toto adeò corpore natura molli, & temperie humido. Quocirca qui ſic affecti ſunt, eos ſanguinis miſſione uacuare non conuenit. Sed frictionibus, mediocriterq́; ex calfacie͂tibus unctionibus.* Hæc ille. Iam uideant medici iuniores quo pacto ſuos ſycophantas, ſuosq́; ſophiſtas, Sermonetas, Forliuios, Vgones, Garbones, Gentilitios, Herculanos, Falcones, cæterosq́; Pœnorum Arabumq́; autorum ueſtigia ſequentes tueantur, quos exiſtimant co͂cinno quodam ordine tota͂ Galeni doctrinam texuiſſe, & uniuerſam medicina͂ per paralogiſmos ac argutas argumentandi uias tradidiſſe poſteris. Sunt ex illis dicentes phlebotomiam aliam eſſe ad euacuandum, aliam uerò ad diuertendum, eſſeq́; aliquam, quam Galenus non nouit, Euentatiuam, quam dicunt in morbis acutis & ſub cane exiſtentibus, fore utilem. Verum ueritatis ſtudioſi Galeniq́; ſectatores facile ex illorum euentatiua ſeu cymmeria phlebotomia, qua͂ Galenus ignorauit, æſtimabunt, quantum in alijs ſit fide͂dum, quos etiam, niſi iudicium accedat ac delectus, conſultius eſt perpetuo non attigiſſe. Non pauci tamen inter Arabes ſunt medici, qui phlebotomiam non ſolum ſub cane, ſed & in tota æſtate prohibent. In quorum numero fuere Auerrhoes ac illorum alter Solomon Abimeron, Auenzoar, unde VII. ſui Colliget, ita ſcribit. Et dixit

Neoterici medici quales.

Euentatiua phlebotomia a barbaris inue͂ta, quę eſt fuga miſerorum medicorum.

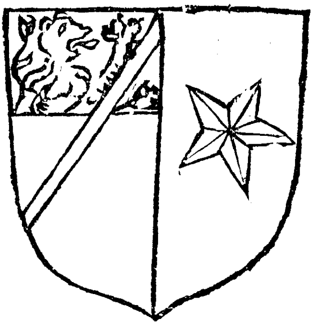
xit Auenzoar, Tempus phlebotomandi conueniens eſt uer, tempus uero æſtatis prohibet, propter uirtutis debilitatem, & propter ſpirituum reſolutionem. Auicenna quoq; illorum monarcha inquit. Stante mixtione aliorum humorũ cum ſanguine, ſanguine ipſo non peccante cõſilium meum inquit eſt, ut relinquatur phlebotomia quantũ poßibile eſt. Iſtis omnibus cõſideratis talem formabimus concluſionem de mente Galeni, aliorumq́; antiquorum medicorum. Auicẽna Arabum monarcha.

CONCLVSIO.

QVANDO exquiſite calida ac ſicca fuerit febris, qualis eſt tempore medio inter canis ortũ & arcturi, in iuuene flaua bili abundante, in febribus magnæ inflãmationis, ut in cauſone, Febre cõtinua ſyncera, quam neoterici proportionalem uocant, ac in terţiana pura & ſyncera, ſanguis mitti non debet. Nam, ut Galenus inquit, omnes medici, qui nihil de temporum ſtatu cogitantes ſanguinem abſtulerunt, interierunt, ac finem uitæ fecerunt. In febre tertiana ſyncera interpollata mitti etiam non debet, nam ut plurimum de interpollata fiet continua, nam euacuatis uenis: humores ad extra trahantur ad interiora ac interna loca. Sanguinis enim mißio humores ſubtilitat, ac illos in motu ponit: quarè maiorem inflãmationem ac ardorem cauſat. Campegiana concluſio.

NICOLAI VOLCYRI IN
Speculum D. Symphoriani Campegij
Tetraſtichon.

Campegius ſpeculum libris legit ipſe Platonis:
Naturas rerum continet hoc ſpeculum.
Quos cupis ô lector longinquis mittit ab oris
Campegius ſuaues melliſluosq́; modos.

IODOCI BADII TE-
traſtichon ad lectorem in Specu-
lum D. Symphoriani.

Hoc ſpeculo cernens diuini ſenſa Platonis
In naturali protenus hiſtoria:
Ne congeſta librum bona tot mireris in unum,
Omnia Campegij ferre Minerua poteſt.

IOANNES CAMPEGIVS SYMPHORIANO CAMPEGIO PHILOSOPHO MEDICO'QVE CONSVMMATISSIMO.

REDDIDIT MIHI LITEras tuas Cæleſtinorum prior, quibus te librum conſcribere ſignificaſti (cui Horto Gallico nomen indis) Librum inquam quo apertiſsimè ſimul ac doctiſsimè prodis non ab India, non à Gadibus, non ab inſulis fortunatis, non à felici Arabia, deniq; non à Mahumetenſium Turcarum'ue orbe ac imperio petēda eſſe remedia, quæ in Galliarum ampliſsimo, latiſsimo, ac florētiſsimo regno paſsim nobis uel inuitis occurrunt. Cedent horti Heſperidum, Cedent Adonidis horti, cedēt etiam uel celebratiſsima priſcorum monumēta Hortulo tuo Gallico. Magna profectò res eſt, & ut nihil fortaſſe admirabilius, ita longe facilius quidem quàm homines opinentur, in promptu auxilia habere, quibus & ſanitatem inculpatam tueamur & morbos depellamus, prouida enim & ſacra illa omnium rerum parens natura, hoc eſt, Deus opti. maxi. nuſquam non homini remedia diſpoſuit, non prata, non ſemitæ, non horti, non ſyluæ, non flumina, non maria noſtra medicinis carent: quæ (ita me deus amet)

amet) nõ aliã ob cauſam ſordeſcunt, quàm quòd inuentu faciles ſint, & uulgò paratæ & ſine impendio, ex quibus uiuimus. Sed bone deus, prodigioſa ingenia, ac malefica, ne uilior eſſe ars, quam profitebantur, ad Indicas gemmas ad extremi orbis adulteratos liquores, gummi, radices, flores, ſeminaq́; moribundum hominem reijciunt, qui uel domi meliora cœnare poſſet, ijsq́; ſanitati priſtinæ confeſtim reddi. Mittamus ſua Turcis, mittamus Indis, Iudeis. Arabibus: & quicquid apud nos locorum, quicquid terrarum, (quod certe non anguſtum eſt) diligentiſsime ſcrutemur, remediorum gratia, nec amplius pendere à ſubſidio Turcarum, Chriſtiani nominis hoſtium crudeliſsimorum diſcamus, nihil enim eſt, quod ſibi in nos licere non putent, ferro an ueneno nos adobruant quid refert? Facis (mea quidem ſententia) clariſsime ſimul ac chariſsime auuncule opus præſtantiſsimum ac nullis (ni fallor) ſeculis intermoriturum. Verum enimuero cum liber ille tuus magno fauore, forti patrocinio, clariſsima authoritate egeret, ut in conſpectum hominum ueniret, ab hisq́; probaretur, delegiſti, iudicio quidem elegantiſsimo, potentiſsimum, prudentiſsimum, fortiſsimum Regem noſtrum Chriſtianiſsimum Franciſcum, ſub cuius numine ac clypeo in lucem prodiret. Quid etenim cautius cõmodiusq́; à te fieri potuit, quàm illius implorare auxilium, cuius ductu ac auſpicio bonæ omnes diſciplinæ uirtutesq́; in Gallias conuolarunt, cuius nutu ex omnibus terris omni doctrina præſtantes uiri accurrunt, ut nõ immerito cõmunẽ quandã nationũ omniũ ac totius terrarũ orbis patriã Gallicã aulã nominari

nari debeamus, eoq́; iam inde ab initio uidetur natus fato Rex noſter Franciſcus, ut quod ubiq; gentium rari egregij'ue eſſet, una ſuſciperet. Quis regum arctius literatos homines amplectitur? quis maiori beneuolentia proſequitur? nulli ad ipſum facilius admittuntur, quàm docti, nullis regia liberalitas magis patet. Quare ex his omnibus præclariſsimis animi dotibus ac uirtutibus in eam opinionem omnis chriſtianiſmus adductus eſt, ut ſub eo literas omnes purgatiores ac diſciplinas reuiuiſcere ſibi perſuaſerit. Taceo collegium illud trilingue abhinc aliquot annos inſtitutum Lutetiæ, cui præſunt uiri in paucis nominatiſsimi, omitto deniq; totam Pariſienſem academiam toto orbe celebratiſsimã. nuſquam eloquentia clarior, nuſquam philoſophia caſtior ornatiorq́;, nuſquam medicina manifeſtior, quæ illic primum in germanam linguam ac priſtinum ſplendorem reſtituta eſt. quot illic (bone deus) philoſophi mediciq́; præſtantiſsimi, tum utraq; literatura tum doctrina recondita? Ex his Martinus noſter Achaquia qui cum eloquentia ſingulari ſummam eruditionem coniunctam habet, quod propediem declarabit liber Galeni de remedijs ſecundum locos è græco in latinam coloniam uerſus. Eſt quoq; uir ſingulari ingenio ac iudicio Ioannes Vaccerius Græca doctiſsimus. Eſt item Guarinus uariæ lectionis homo, Græca lingua inſtructiſsimus, præterea Iacobus Syluius Galenicæ doctrinæ interpres (ſi quis alius) aptiſsimus. Porrò & Ioannes Guinterius, qui indies aliquid emittit in lucem humanæ fragilitatis iuuandæ gratia. Et, quos, non ſine laudum magnarum cumulo

M. Achaquia.

Io. Vacceri⁹.

Guarinus.

Ia. Syluius.

Io. Guinteri⁹.

quis nominare debeat. Gulielmus copus Galeni inſtaura
Guil. copus. tor maximus, Pauliq; Aeginetæ primus ac fideliſsimus
interpres, ac Ioannes Ruellius in uertẽdis Græcis inge=
Ioã. Ruellius. nio feliciſsimo, doctrinaq; cõſummatiſsima, cuius corol=
larium in Dioſcoridem copioſiſsimum ornatiſsimumq;
omne literarũ theatrum ſummo cum plauſu excipiet.
quippe eo (ſi quid de re medica iudicare poſſumus) nihil
ſingularius aut admirabilius eſſe poteſt, ita ſuis queq;
coloribus deliniantur ad noſtram profeſsionem pertinẽ=
tia, ut numeroſiſsimas herbas, aliaq; medicamina multis
abhinc ãnis medicis ignota, ingenuè ac uerè poſsis agno
ſcere, uſqueadeò rem omnẽ tractat, ut ſub oculos poni
uideatur: quod non mediocri auxilio erit, his qui tuam
illam methodum quærendorum remediorum in Gallia
imitabuntur, & ſanè imitabuntur probi chriſti ſectato=
res, qui naturæ beneficia in hominum perniciem nolunt
conuerti. Hortulus iſte tuus magnopere arridet reueren
diſsimo domino D. Cardinali Turnonio Mecænati no=
ſtro, qui quàm eleganti ſit tum ingenio, tum iudicio ſa=
tis ſuperq; noſti, nihil charius unquam habuit quàm pro
deſſe reipub. pro qua ne periculum quidem uitæ ſubire
unquam pertimuit. Quare uix literis explicare queam,
quantum uoluptatis capiat, ubi quempiam ſtudentẽ rei=
pub. uidet. Nihil uerò huic magis prodeſſe poteſt quàm
optimorum ciuium conſeruatio, qui nullo alio magis cõ
ſeruantur quàm medicinæ præceptis, hoc eſt tuis, qui cũ
Leoniceno & Manardo uiris celeberrimis ſcelera frau=
desq; officinarum, in quibus (ut cum Plinio dicam) cuiq;
uenalis promittitur uita, aperueris. Valeant igitur ſepla

ſiariorum

ſiariorũ mixturæ fucatæ, ualeant ſyrupi in quibus plæ=
runq; Mures & Aranei immoriũtur: quæ ne canes qui=
dem impunè deguſtarint. ſed uereor ne operam ludatis
in tanta hominum nequitia, in tanta ingluuie, in tanto
luxu, tamq́; delicatis palatis, & languentibus ſtoma=
chis, quibus nihil niſi exoticum gratum eſt: ſed quid
tam multis ago? Bene uale chariſſime Auun=
cule, Satelliaci poſtridie diui Ioan=
nis Baptiſtæ 1532.

TVVS EX ANI=
MO IOANNES
CAMPE=
GIVS.

SYMPHORIANVS CAMPEGIVS ANTONIO FILIO S. D.

Craſſus.

ALTERO Craſſo cenſore nūc opus eſſet fili chariſsime, qui ut olim prauos rhetoricæ magiſtros ſuſtulerat, ſic hodierno tempore litterarum Gymnaſia corrigeret. In quibus iuuētutis noſtræ ingenia nō ſolū nō acuūtur, ſed obtūdūtur & dediſcūt diſcēdo, cū ludi, qui humanitatis & modeſtiæ ac doctrinæ eſſe deberēt, ſint nūc inſolētiæ & arrogātiæ ac ignorātiæ pleni, ita ut quinquēnio paulo plus minus´ue, oratores ſiue dialectici, philoſophi & medici efficiātur. atqui quot quātaq; ad medici perfectionē (de reliquis enim nūc ſermo nō habetur) pertineāt, cognoſcere poteris ex hoc noſtro Speculo medici chriſtiani, quod his diebus ſcripſi. Ego autē tibi dedicaui exiſtimās ſpeculū hoc nulli magis quā tibi conuenire: ſimul etiā, ut aliquādo mirari deſinas cur tā pauci boni medici reperiātur, quos oporteret inſtitui Liberali educatione doctrinaq́;, puerili flagrare ſtudio à natura ac uniuerſorū præceptorū experientijs adiuuari, ornatiſsimos ſapientiſsimosq; medicos ad cognoſcēdū imitādūq; ꝓponere, auariciā cæteraſq; animi perturbationes remouere: quæ cū à pleriſq; omittātur, nec aliud quicquàm illis curæ ſit q̄ lucellū: nō eſt mirādū, ſi qn̄q; corpora noſtra cruciātur, nō ad doctrinæ experimētū, ſed ad preciū expedita. Vale igitur fili chariſsime, & quæ in noſtro ſpeculo ſcribuntur, obſerua.

SPECV

SPECVLVM

MEDICI CHRISTIANI DE INSTI= *tuendo ſapientiæ cultu, ac de ueris & ſalutaribus animi & corporis remedijs, Symphoriano Campegio Lotharingorum Archiatrò Authore.*

DE DVPLICI MEDICINA. DOCTRINA I.

EX DVPLICI *ſubſtantia, corpore ſcilicet & anima ut conſtat homo, ita & duplex eſt hominis morbus, animi uidelicet & corporis. Duo quoq; & medicorum & medicinarũ genera ſunt, unũ, quo exterior, alterũ, quo interior homo curetur. Itaq; non minus ex animi, q̃ corporis uicio (Platone authore) morbi exoriũtur. Quo fit ut idem in Charmide Plato nò ſine anima corpus eſſe curandum, ſicut nec ſine capite oculos conſulat. inde & id obſeruatum aliquando fuiſſe apud Aegyptios ſacerdotes comperio, unam eandemq; facultatem fuiſſe pharmacis, fidibus & myſterijs occupatam. Itaq; uidendum eſt priuſquam ad curam ueniamus è corpore ne, an ex animo naſcatur infirmitas. A cauſis enim incipiendum, ut arboris interitus non ex ramis, ſed ex radice petendus eſt.*

Duplex hominis morbus.

Plato in Charmide de animi cura.

Antiquit⁹ idẽ erant ſacerdotes & medici.

DE SPIRITVALI MEDICO.
DOCTRINA II.

Deus medicus animarum.

MEDICVS *animarum eſt deus, cuius operationes, & opera ſunt perfecta. Animæ morbus incurabilis eſt nullus, corporis uerò morbi iccirco incurabiles plurimi, quia natura quæ corporalis medicinæ magiſtra eſt, dei comparatione res manca eſt. Medicorum etiam naturalium nonnũquàm conatus inualidus. Apud Platonem uirtus eſt animi ſanitas, ægritudo uicium, uirtus bona eſt conſuetudo uel qualitas ex bona conſuetudine derelicta, uicium uerò mala. Sicut cum pulſa infirmitate bonorum ciborũ uſu, frequens malorũ abſtinentia corpus in priſtinum uigorem ſenſim reuertitur, & eiſdem quibus fit ualitudo ſeruatur, ſic animus malarum operationum fuga bonarum exercito uirtutũ in ſe gignit, roborat, auget, & conſeruat. Quamobrem nõ reperitur uſquàm contra terrenos morbos medicina ſufficiens præter uirtutem amorem, cultũq; diuinũ. Quapropter errat maxime Petrus ille Aponenſis dictus conſiliator, cum dicit peritum & bonũ medicum eſſe agreſtium morum, & ex uili & ſterili ſtipite natũ, ac contumelioſum. Quia inquit ſcientia medicinæ ſcorpioni & marti attributa eſt, quorum proprietates in malum tendunt, propter quod medicus inquit malorũ debet eſſe morum. Hæc ille. Errori huic ſunt obnoxij mali medici omnes, ut in eorundem libris uidere licet, quos totus Mahumetenſium medicorũ chorus imitatus eſt. Sed quantũ ea in re à ueritatis tramite deuiauerint, lucidiſsime oſtendimus in annotationibus noſtris, quas cõtra Petrũ Aponenſem,*

Virtus animi ſanitas ſecundum Platonẽ.

Opinio conſiliatoris reprobatur.

nenſem, apud Venetos impreſsis, ſcripſimus. Primũ igitur omnium peruerſam hanc Cõſiliatoris opinionem, ſacrarum literarum authoritas explodit atq; cõuincit. Id quod in primis facit eccleſiaſticus qui in hanc ſcribit ſententiã. Honora medicũ: propter neceſsitatem et enim illum creauit altiſsimus. A deo eſt enim omnis medela & à Rege accipiet donationem. Diſciplina medici exaltabit caput illius, & in conſpectu magnatũ collaudabitur. Altiſsimus creauit de terra medicinam, & uir prudens non abhorrebit illam. hæc ille. Sed quid multa? ſolent ferè omnia cõſiliatoris eſſe dubitationibus ac aſtronomorum ſomnijs plena. Quapropter medicus bonus fidelis ac chriſtianus cauere debet inſidias malignãtium ac ſemi Iudæorum medicorum. Veniunt enim ſæpius ad nos in ueſtimentis ouium, interius autem ſunt lupi rapaces, ab operibus enim eorum cognoſcetis eos. Eſtote igitur uos medici chriſtiani prudentes, ſicut ſerpẽtes exemplo diui Pauli, qui cognoſcens malitiam Iudæorũ, cum eſſet ciuis Romanus, appellauit ad Cæſarẽ. Debet igitur medicus eſſe probus, fidelis: eſt enim medicina libera ac munus dei. Confirmauit hæc Hippocrates in Epiſtolis ad Abderitas, medicinã eſſe dicens Deorum munus atq; eſſe liberam. Neq; ſe pro eius uſu unquàm mercedẽ acceptauiſſe. In Epiſtola etiam ad Philemonem ait, Medicina uaticinio propinqua eſt, duarum enim artiũ unus eſt parens Apollo ſcilicet, qui progenitor noſter eſt. Hæc & futuros morbos prædicit, & eos, qui aduerſa ualetudine affecti ſunt, curat.

Annotationes in cõſiliatorẽ.

Eccleſiaſtic. xxxviij.

Medicorũ inſidiæ.

Diuus Paulus ad Cęſarẽ appellauit.

Hippocrates.

DE AMORE DIVINO QVEM *habere debet uerus Medicus.*

DOCTRINA III.

TOTO corde Deum diligere debet medicus chriſtianus, ex amore immenſo, & nõ abduci blãditijs non ſeduci fallacijs, non frãgi iniurijs, ſed integrè diligere debet ex toto corde, ex tota anima, ſcilicet fideliter. Qui enim diligit tota anima, non timet mortem, nã nihil dulcius aut delectabilius amore, ſine amore omnia ſunt inſipida & amara. Amorem animæ theſaurus nullus ſuperat. Qui Deum tota anima amat & diligit, iam habet quem amat. Diligere etiam Deum debet more diui Panthaleonis ex tota mente, ſcilicet perſeueranter, more diui Lucæ memorãter, more diui Coſmæ, ut omnes ſenſus, ſcilicet uoluntas, intellectus, memoria, & omnes eorum operationes Deo uacent. Tantus eſt nanq; amor à tota mente procedens, ut anima Deo unita tali dilectionis glutino, nec pœna, nec tormento, nec igne, nec ferro, nec ullo alio ſupplicio poſſit diſſolui, niſi aduenìat peccati mortalis immundicia. Res enim forti glutino glutinata, citius rũpitur ac frangitur in alijs locis quàm in ipſa coniunctura. ſic enim eſt de Anima, ut patet in ſanctis martyribus Pãthaleone, Coſma, Damiano, ac Vrſicino, qui à Dei amore nullis pœnis poterant auelli nec ſeparari: facilius enim pes ſepararetur à Tibia & caput à ceruice, quàm perfectus chriſtianus à Deo. Deum diligere debet medicus chriſtianus ex toto corde, id eſt, intellectu ſine errore: tota anima, id eſt, uoluntate ſine contradi

Nihil dulcius amore.

Diuus Panthaleon medicus.

De dilectione Dei.

tradi

tradictione: & tota mente & uirtute, id eſt, memoria ſine obliuione. Eſt enim Amor uerus uia rectiſsima ad Deum. amor autem obtinet quæ iuſtè petuntur à Deo, quia ſcriptum eſt. Dilexi, quoniam exaudiet Dominus uocem orationis meæ. Amor autem Dei hominem deſendit, & liberat à malis, ſicut oſtenſum fuit in ſeruo Dei Daniele Deum toto corde diligente, qui coniectus in lacum leonum, illæſus Deo protegente extractus fuit ac liberatus. unde dixit. Recordatus es mei domine, & non derelinquiſti me. non enim honor, non pecunia, neq; aliqua terrena ſubſtantia, nec etiam uirtus, nec ars aliqua, uel ſciẽtia poteſt implere animam & ſatiare conſcientiã: ſed ſola & uera dei dilectio. nam dilectio aut eſt cũ gratia, aut ſine: at ſine ea non poteſt eſſe dilectio uera. Inſiſtendum igitur eſt in dilectione Dei, quia dilectio non eſt niſi boni, & Deus ipſe fons eſt totius bonitatis. Deus pater eſt creatione & deitate. Deus frater eſt redemptione & humanitate. Chriſtus dominus eſt naturalis non extraneus. quicquid habemus à Deo habemus, & ab ipſo in fine expectamus præmium ſempiternum. Dei uerba ueriſſima ſunt & exemplum & forma amoris, qui dixit, Iugũ meũ ſuaue eſt, & onus meũ leue. hoc eſt domine te ueraciter diligere & amare, quod ſummè ſuaue eſt & leue, adeo ut nullus habeat nec habere poſsit cauſſam aut excuſationem Deum non diligendi. Fructus & utilitas totius dilectionis quæ ex dilectione Dei acquiritur, non ſolum eſt æterna gloria, de qua dictum eſt, quod nec oculus uidit, nec auris audit, nec in cor hominis aſcenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus eum: ſed etiam eſt

De Daniele Hiſtoria.

Abſq; gratia non poteſt eſſe uera dilectio.

Naturalis dominus Chriſt⁹.

Paradiſi gloria.

utilitas magna in hac uita, quia diligens deum caſtigatur à Deo, ſicut à patre dilectus filius, ſi contingat eum deficere uel errare, dulciter corripitur & caſtigatur, qui de ſeruo extraneo non curat. Amor ueſtis eſt animæ precioſa: iſta ueſtis ex precioſis filis, id eſt, beneficijs Dei collatis eſt contexta, & à deo ſubtili magiſterio facta ac decorata. Eſt enim deaurata, iuxta illud. Aſtitit regina à dextris tuis in ueſtitu deaurato. Amor diuinus à malis animam cuſtodit. cuſtodit namq; ab emulatione ſiue inuidia, quæ uehementer animam corrumpit: cuſtodit uerus amor ab ambitione, quæ eſt cum quis quærit ſui exaltationē, & proximi deiectionē. Cuſtodit uerus amor ab amore nimio proprij boni, & à maligna cogitatione ſuper iniurijs uindicandis. Remittit uerus amor omnia propter Deum, quem amat. cuſtodit etiam, ne gaudeat homo ſuper iniquitate, amor enim uerus ſemper gaudet ſuper bono, & non de malo, continet autem uerus amor in ſe doctrinam ueritatis, qui omnes perficit amentes, docet ueritatem, quia in dilectione tota lex pendet & prophetæ. ſcriptum enim eſt plenitudo legis eſt dilectio. & alibi. Qui proximum diligit, legem implet, quia qui diligit proximum, diligit & deum. Amor uerò proximi ordinatus eſt, ſi ametur proximus propter deum, ille ſolus nouit ſe uerè diligere, qui ueraciter deum amat, ut deo qui eſt ſummum bonum amando fruatur. O pijſſime miſericordiſſime clemētiſſime Chriſte reſpicere me digna re oculo pietatis & miſericordie, aufer a me amorem ſeculi, & da mihi gratiam, ut te amem, & diligam corde & opere, nec ab amore tuo ſeparer, ſed in ipſo permaneam

Amor diuinus.

Oratio ad Deum.

maneã in perpetuũ, & tuo amore fruar in ſecula ſeculorũ, & uitam inueniã in amore tuo ſempiternam. Amẽ.

QVOMODO MEDICVS *Chriſtianus odiſſe debeat mundum ac mundi diuitias.*

DOCTRINA IIII.

INTER *animi morbos amorem mundi ac eius diuitiarum antiqui poſuerunt. Eſt enim ut ſacratiſsimi patres ſcripſerunt* Amor *in* Deũ *animi ſanitas, amor uerò mundi ægritudo ac uiciũ. ſicut cũ pulſa infirmitate bonorũ ciborũ uſu, frequens malorũ abſtinentia corpus in priſtinũ uigorem ſenſim reuertitur, & eiſdẽ quibus fit ualitudo ſeruatur, ſic animus malarũ operationũ fuga bonarũ exercitio uirtutũ in ſe gignit, roborat, auget & conſeruat.* Quãobrẽ *nõ reperitur cõtra terrenos morbos medicina (ut ſuperius dictũ eſt) ſufficiens præter uirtutem, amorẽ diuinum, odiumq; mũdi ac diuitiarũ. Scio & expertus ſum, quòd amor mundi animas, quas ingreditur, quietas eſſe nõ patitur, ſemper enim ſuſpitionibus uaniſq; terroribus ſolicitat eas, premit enim talis amor ſemper amatores ſuos, & q tali amore implicatur, à* Dei *amore excluditur, talis enim amor cũ* Dei *amore non iungitur, neq; ad ſocietatẽ filiorũ dei peruenit, qui ſe à carnali generatione nõ diuidit.* Amor *mundi ſeſe cum ſuis conſolationibus, ne dicã deſolatiõibus, undiq; ingerit, per auditũ nanq; quaſi per feneſtras irruit, & mentes ſuorũ amatorũ uehementer occupat, animã polluit, charitatem uiolat, proximum lædit,* Deum *ſpernit, amorẽ altiſsimi repellit, totum hominem rapit, ac eundem decipit, cum labente labitur*

Comparatio optima.

Amor mundi.

labitur, & cum eum tenere quiſpiã credit, de facili euanеſcit, non conſolatur, ſed contriſtat, non permanet, ſed fugit. Eius dulcedo in amaritudinenu uertitur, eius pulchritudo in horrorem mutatur, eius deſiderium in pœnam conuertitur. Qui huiuſmodi amorem amplectitur, decipitur & præcludit ſibi ingreſſum amoris Dei, quia ubi amor mũdi inhabitat, nõ ingreditur amor Dei ſummi. homo creaturam amando creatorem deſerit, propter condita cõditorem relinquit, tranſitoria diligit, & ſempiterna ſpernit, deſolationes pro conſolationibus ſuſcipit, pœnam pro gloria, mortem pro uita, peccatum pro uirtute, & mendacium pro ueritate. De amore diuitiarũ certa experientia didici, quòd nihil laborioſius eſt quàm terrenis æſtuare deſiderijs. Nam terrenarum diuitiarum amor inſatiabilis eſt, & longè amplius deſiderio torquet animam, quàm refrigeret uſu ſuo. talium quoq; diuitiarum acquiſitio magni laboris eſt, poſſeßio magni timoris, & amißio magni doloris. Qui illas amat Deum uerè amare non poteſt, ſed cum ipſis labentibus labitur in perditionem, & qui eis innititur per amorem, cum ipſis defluit in mœrorem. qui enim eas inuenit requiem perdit, & cum uigilat, augmentum cogitat, cum dormit, fures ſomniat. in die eſt afflictus & ĩ nocte pauidus, ſemper autem mendicus. Videmus per effectum quòd in Auro eſt laqueus, uiſcus in Argento, & pedica in prædio: quia qui Aurum petit, ſtrangulatur: qui Argentum, uiſco hæret: & qui prædia, alligatur. Qui manè quærit lucrũ, ueſperi reperit animæ detrimentum, & ſic deperit quicquid agitur. Segregare ergo debemus mẽtes noſtras

Terrenarũ diuitiarũ amor inſatiabilis.

à deſide

à deſiderijs terrenis, eleuare illas ad diuitiarum cœleſtiũ deſiderium, quæ in ſolo Dei conſiſtunt amore. Matthæus publicanus ſtatim ut à Chriſto uocatus eſt theloneũ derelinquens, pecunioſis uectigalibus præpoſuit Apoſtolicæ conuerſationis nuditatem. Bartholomæus quoq; Syriæ Regum origine clarus, non eſt dedignatus in piſcatorum numero haberi, ut placeret Chriſto, & cœleſtis regni ſpem animo cõcipiens ſeruire maluit in terra quàm imperare, & perſecutiões pati, quàm ſeculi honoribus perfrui. Lucam medicum etiam Euangeliſtam arte picturæ animum ſpiritalibus negocijs fatigatum remittere conſueſſe accepimus. ipſe Lucas in Antiochia poſt Petrũ ſeptem annis fuit Epiſcopus, ubi Actus Apoſtolorum ſcripſiſſe dicitur. Fuit Lucas arte medicus & Græci Latiniq; ſermonis apprimè eruditiſsimus, ſectator apoſtoli Pauli, & omnis eius peregrinationis comes indiuiduus ſine ullo crimine fuit. Fuit & Euſebius papa arte medicus, qui & poſt Marcellum pontificem pontifex conſtitutus ſedit menſibus ſeptem & poſtea martyrio à Maxentio tyranno coronatus eſt. Fuerunt Coſmas & Damianus medici celeberrimi, qui apud Egæam ciuitatẽ cõprehenſi poſt uincula & carceres, poſt maris demerſionem atq; ignẽ, lapidationemq; ac ſagittas diuinitus ſuperatas capite plexi ſunt. Fuit & Panthaleon Euſtorgij Senatoris filius arte medicus, genere nobiliſsimus, in Nicomedia ciuitate natus, qui ſub Maximiano imperatore floruit, uir eximiæ ſanctitatis & incomparabilis doctrinæ, qui uirginem à ſerpente liberauit, & Paralyticum nomine Ieſu ſanauit, qui Chriſti fidem oratoribus ſuperatis

De diuo Matthæo Apoſtolo.

De beato Luca medico.

De diuo Euſebio papa.

Panthaleon martyr.

tutatus eſt, poſtea diu calore carceris afflictus, longa inedia maceratus, duriſſimè cæſus, tandem poſt multorum conuerſionem confractis rotarum machinis decollatus. caput eius à Bizantio ad noſtram uſq; ciuitatem Lugdunenſem bis ab Angelis deportatum fuit, ubi in Baſilica diui Ioannis Chriſti præcurſoris à Lugdunenſibus ueneratur & colitur. Fuit & diuus Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus in medicinis ualde doctus. Fuit & ſanctus Vrcicinus arte medicus, Angelicus uir, ſermone nitidus, fide catholicus, ac omni charitate plenus, cui dominus tantam cõtulit gratiam, ut pro ſui nominis confeſſione martyrio coronatus ſit. In lege Hebræorum ſanctiſſimi patres medicinæ praxim exercuere. Moſes imprimis poſt maris Rubri tranſitum lignum quod naturali ui ſua miſſum in aquas amaritudinẽ abſtulit aquarũ, ubi fontes amariſſimi erant. Heliſeus propheta, qui duplicẽ ſpiritum habuit, ueniens ad habitandum in Hierichò, ibiq; ad preces habitatorum loci ſanauit aquas peſſimas illius loci miſſo in eis uaſe nouo fictili cũ ſale in eo, Colochintidas emendauit, Naamã mundauit à lepra, ac exercitũ Syriæ cæcauit. Item Eſaiam prophetam Ezechiæ languenti legimus aliquid medicinale mandaſſe. Nonne Raphaelem Archangelum Hebræi uolunt huius artis opus exercuiſſe? Hanc igitur artem utpote nobiliſſimã, Reges ac ſanctiſſimi patres meditari & exercere quondam nequaquam dedignabantur. Omitto nunc alios huius artis medicæ uiros, non quia in contemnendis rebus minus conſtantes fuerint, ſed quia ante Chriſtianiſmum humiles inopesq; extitiſſe apparet, ſtulta tunc & infima Deo eligente, ut ſapientia fortiaq; confunderet.

Marginal notes: Apud Lugdunum caput diui Panthaleonis. — Iſidorus. — Diuus Vrcicinus. — Moſes medicus fuit. — Heliſeus. — Eſaias.

MEDICVM CHRISTIANVM

Auaritiam fugere debere docetur per exempla Sanctorum Patrum.

DOCTRINA V.

AT VERO *quia plerique in medicina ſtudent & habitum medicorum induunt, non ut Chriſtum, ſed ut pecuniam lucrentur, quibus dicitur. Non poteſtis Deo ſeruire & Mammonæ. Eorum Auariciæ ſanctorum continentiam opponamus, ut qui piè ex arte medica in domino uiuere uolent, omni cupiditate depoſita iam hinc diſcant, Quod gratis acceperint, gratis dare. Eraſiſtratus Chryſippi fuit diſcipulus ex Ariſtotelis filia genitus, eximius medicus, qui cum Anthiocum regem ex grauiſsimo morbo ſanaſſet à Ptolemæo rege eius filio centum talentis donatus eſt, teſte Plinio naturalis hiſtoriæ* XXVIII. *Non ſic Heliſeus propheta fecit, qui cum Naaman Syrum à lepra curaſſet, nullis precibus moueri potuit ut dona acciperet. At Giezi miniſter eius cupiditatis ſtimulo percitis cucurrit poſt Naaman, quaſi à magiſtro miſſus, mēdacijq; procacitate impudenter uſus, Argentum & ueſtes ab eo excepit, propterea & lepra qua Naaman fuerat liberatus adhæſit illi & ſemini eius uſq; in ſempiternum, ut ſaltem ſic primitus diſcat, charitatem erga proximum gratuitam eſſe debere, non mercenariam.*

Eraſiſtratus medicus.

Heliſei hiſtoria.

Critias etiam fuit medicus Maſſylienſis, qui (ut Plinius

Critias medicus.

Plinius. Plinius ſcribit) ad motus ſyderum ex ephemeride mathematica cibos perhibens, horas obſeruans, authoritate Theſſalium præceßit, hic (eodē Plinio teſtante) innumeras poſt ſe reliquit diuitias. Nō talia fecit Leonardus ſancti Remigij diſcipulus, quoniā Gallorum Regis coniugem difficili partu laborantem, medicis iam deſperantibus, ipſe diuina uirtute à periculo liberarat, Regi ampliſsima dona offerenti haud quaquā defuturū aſſerens, quicquid habere neceſſarium fuerit, qui omnium opifici libenter ſeruierit. cum ipſa ueritas dicat, Quærite primum regnū dei & hæc omnia apponētur uobis.

Leonard⁹ ſancti Remigij diſcipulus.

Ex noſtris neotericis medicis Thadeus Florentinus, qui medicinam Bononiæ certis annis publico ſalario conductus docuit, & theſaurum penè incredibilē congregans, magnam experientiæ ſuæ famam acquiſiuit. Et cum à principibus Italiæ uocabatur quinquaginta Aureos in mercedem diurnam paſciſci cōſuerat. Ab Honorio ſummo pontifice ſemel uocatus nō prius adire uoluit, quàm centum aureos ſibi in diem ſtatutos intellexit. Vnde liberatus Pontifex decē milia aureorū illi condonauit.

Thadeus Florentin⁹ medic⁹ doctiſſimus.

Honorius pontifex.

Non talia egerūt Coſmas & Damianus Germani fratres, medendi arte clari. Sed pietatis officio clariores, gratuito curationem exercebant, & cum Damianus Palladia matrona morbo liberata munuſculi aliquid ab ea precibus pulſatus, ac penè coactus accepiſſet, adeò id ægre Coſmas tulit, ut mandaſſe dicatur, ne eodem tumulo cum fratre componeretur, quandocūq; ipſis uita defungi cōtigiſſet, nihil tam iniquum exiſtimās quàm pro labore, qui propter deū ſuſceptus fuerat, ab homine mercedē quærere.

Coſmę & Damiani exemplum.

Iacobus

Cauterius medicus.

Iacobus Cauterius Ludouici undecimi Gallorũ regis Archiatros cum regẽ ſuũ ex leui morbo ſanaſſet, decem millia aureorum Rex illi donauit: is innumeras poſt ſe reliquit diuitias.

Hilarion abbas.

Hilarion abbas huic Iacobo multũ diſsimilis fuit. Nam cum in Sicilia quidã de primoribus uiris morbo aquæ intercutis ea ipſa die, qua ad eũ uenerat curatus, cũ poſtea eidẽ offerret plurima munera, audiuit dictum ſaluatoris ad diſcipulos. Gratis accepiſtis, gratis date. Idem cãdidato cuidã Cõſtantini Imperatoris, quem itidẽ nequitiæ ſpiritu uexatũ ſanũ fecerat, decẽ auri libras dono offerenti, hordeaceũ porrexit panem, dicens quòd qui tali cibo aluntur, non pluris aurum æſtimant q̃ lutũ.

Notatu digna hiſtoria.

Simon de Papia.

Is medicꝰ eccleſiam cordigerorũ ſumptibꝰ cõſtruxit ſuis.

Simon de Papia Lugdunẽſis medicus, ac Borbonij ducis Archiatròs theſaurũ penè incredibilem apud Lugdunũ cõgregans, magnam experientiæ ſuæ famam apud Gallos acquiſiuit, & cũ à ſuo principe ſemel uocatus fuiſſet, & cum à morbo liberaſſet: Dux decem millia francorũ illi donauit.

Cyriacus martyr.

Nõ pari animi cupiditate præditus Cyriacus martyr, cuius glorioſus exitus 6. idus Auguſti nobis celebris habetur. A Roma ad Perſas uſq; ab Sapore eorũ rege euocatus, cum filiã illius Iobiam à Dæmoniaca uexatione uindicaſſet, dona quibus uel longi itineris labor cõpẽſari potuiſſet, oblata repudiauit. Neq; enim pro terreno præmio peregrinationẽ illam ſuſceperat, ſed pro cœleſti. Itaq; qui mortalis regis Gazam contempſit, ab immortali domino martyrio coronatus, æternam adeptus eſt beatitudinem.

Diuites medici in Gallia.

Fuere & apud Gallos corporum medici, qui pecunias innumeras poſt ſe reliquerunt, uti fuerunt Gabriel Miro, Gallorum reginæ

Annæ archiatros. Albertus de Podio Claudiæ Regi=
Pariſienſes medici. næ primarius medicus. Apud Pariſios, plurimi ut Mar
tialis Ageuiliaco, Acolonia, Abralione. Sunt & ad=
huc apud chriſtianiſsimũ Regẽ Franciſcũ medici ditiſsi=
mi, ſicut ſunt Ludouicus Burgẽſis Gallorũ Regis archia
tros, Copus Baſilienſis, Regiæ maieſtatis medicus, Ioan=
nes Goeurolus, qui arces plurimas, domos, caſtra, ac pecu
nias plurimas poſsident. Sunt & apud Montiſpeden=
G. Gryphius. Io. Falconius. Io. Guilielm⁹. ſes medici ditiſsimi Gilbertus Gryphius, ac Ioannes Fal=
conius. Et apud Auinionem Ioannes Guilielmus. Apud
Medici Lugdunenſes. Ni. Alanda. Dio. Turinus. Lugdunũ Nicolaus Alanda, Dionyſius Turinus, ac alij
plures in Gallia ſunt ditiſsimi medici, neſcio an omnes
doctiſsimi, iuniores innumeros, ne tibi ſim oneroſus, ſilen
tio prætereo. Hæc autem memorare ſuaſit humanæ
curioſitatis admiratio, quòd eis præmia honoreſq; decer
nat, qui corporibus opitulari ſciant, eis uerò qui animas
& corpora ſanant (ut de Coſma & Panthaleone dici=
mus) ne minimam quidem mercedem inſtituat Deus glo=
rioſus. ut igitur omnium ſupradictorum concludatur
affinitas, corpori corporea debetur medicina, corpora=
lis medicus, & medico præmium corporale: animæ ue=
ro quia ſpiritus, ſpiritualis medicus, & medico præmiũ
Spirituales medici. ſpirituale proponitur. Si autem fuerit medicus corpora=
liis atq; ſpiritualis, uti fuere Lucas euangeliſta, Pantha=
leon, Coſmas & Damianus, ac Vrſicinus, primo ſpiritua
le præmium proponitur, ſecundo quodammodo ut ui=
uant temporale, quia ſcriptum eſt: Qui altari ſeruit, ex
Diu⁹ Paulus. illo uiuere debet. Ac Paulus apoſtolus Scenophactoriæ
Cuius artis erat Paulus. artis erat, unde uiuebat. Sic oportet nos perſuaſos eſſe,
quoniam

quoniam id & rationi, & doctrinæ apoſtolicæ conſentaneum eſt, & quòd iacto hoc fundamento facilius patientiæ ſtructura conſurgit, huic etiam ſicut mortem corpori, ſic immortalitatem animæ natura denunciat, cum ſcilicet eam, ut naturalis opis minime egentem reliquit incuſtoditam. At deus curam eius aſſumit, non ut mortem effugiat: cui ſuapte natura nunquàm addita eſt, ſed ut miſeriam ſempiternam, cui peccando ſe ſubijcit, euadat. Non ſic ut iſti Hilarion abbas, ut in cæteris omnibus fecit, ita hac quoque in parte circumſpectius Orioni, à quo legionem dæmonum Chriſti uirtute propulerat, dona immodica ſecum ablata porrigenti, nonne legiſti ait, quid Giezi, quid Simon magus paßi ſint? quorum alter accepit precium, alter obtulit, ut ille uenderet gratiam ſpiritus ſancti, hic mercaretur. Cumq; Orion flens diceret: Accipe & da pauperibus, reſpondit. Tu melius potes tua diſtribuere, qui per urbes ambulas & noſti pauperes. Ego qui mea reliqui, cur aliena appetam? multis nomen pauperum occaſio auariciæ eſt, miſericordia uerò artem non habet: nemo melius erogat, quàm qui ſibi nihil reſeruat. triſti autem & in terra iacenti, noli inquit contriſtari fili, quod facio pro me, pro te facio. Si enim hæc accepero, & ego offendam deum, & ad te legio reuertetur. Auaricia nanq; (ſi apoſtolo credimus) ſimulachrorū ſeruitus eſt, radixq; malorum omnium cupiditas. propterea quidem dominus in Exodo præcepit dicēs. Nō accipies munera, quæ excæcant prudentes, & ſubuertunt uerba iuſtorū.

Hilarion abbas.

Orionis cura.

Col. 3. 2.

Exodi. 23.

idem in euangelio. Videte *inquit,& cauete ab omni auaricia,quia nõ in abũdantia cuiusq̃ uita eius eſt,ex ijs quæ poßidet.* In *eccleſiaſtico quoq; legimus.* Qui *aurum diligit,non iuſtificabitur,lignũ offenſionis eſt aurũ.* Væ *illis qui ſectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo.* Deperijt *nempe in illo* Achab *cum* Iezabele, Nabaoth Iezrabelitæ *interfector,& uineæ eius cruentus occupator.* Deperijt *etiam in illo* Achan.

Eccleſiaſtic9.

DE QVIBVSDAM *conditionibus quæ requiruntur in eo qui debet inquirere ueritatem in medicina.*

DOCTRINA VI.

Ariſt. libro de ſenſu & ſenſato.

VBI *naturales finiunt, ordiũtur medici,& ex his quæ de natura ſunt,ſua ſumit principia medicina.* Hanc *ob cauſam* Philoſophi *ſanitatis & ægritudinis eſt principia inuenire.* Nam *ſanitas & ægritudo paßiones ſunt animæ & corpori cõmunes,animæ quidẽ,ut efficienti,corpori uerò ut ſubiecto,& ſolis animalibus conueniunt.Sanitatẽ enim,& ægritudinem, uita carentibus & etiam ſenſu cõuenire impoßibile eſt,hinc quoq; fit ut medici cõplures naturalis philoſophiæ admodũ ſtudioſi ſint.* Nam *ubi determinationẽ ſuam expleuerit philoſophus,ſuã incipit medicus.* Ex *his quæ in philoſophia naturali determinata ſunt, præſertim de animaliũ paßionibus corporis & animæ,ut in libris* Ariſtotelis *de generatione,in ſecundo de anima & paruis naturalibus,medicus ſuam determinationem ſumit.* Quare *hanc philoſophiæ naturalis partem cognoſcere neceſſariũ eſt his qui ad medicinæ cognitionem aſpirant.* Oportet *etiam eum,*

Quas partes philoſophię ſcire debet medicus.

qui

qui medicus eſt, perfectum eſſe & probum, omnes ſcientem artes & ſententias uerborũ intelligentẽ, qui & logicæ libros legerit, & diſciplinas quatuor quæ ſunt Geometria, Arithmetica, Muſica, & Aſtronomia, Logica enim uerborum eſt libera, & omni utilis arti. Geometriã ſcire debet, ut per eam uulnerũ cognoſcat figuras. Rotunda etenim uulnera difficile ſanãtur. At uero triãgula, quadrãgula & ſimilia facile curãtur. Aſtronomia quoq; eget, quò medicaminibus electis utatur temporibus quibus eſt luna beatis & felicibus contemperata planetis. Eget etiã muſicorũ ſcientia, ut ſuam exerceat in cordarum ſenſu diligentiã et tonorum, quò facilis pulſuũ fiat illi doctrina & ſenſus uenarum. Poſtremo & philoſophiam, ut iam dictum eſt, notam habebit. Nam ut inquit Ariſtoteles, ubi naturales finiũt ordiuntur medici. Et ex his, quæ de natura ſunt, ſua ſumit principia medicina. Expedit ei, qui ſapiens & cõſummatus futurus eſt medicus, ut natura particeps ſit earũ rerũ de quibus Hippocrates ait libro de lege, ingenio ualeat, doctrina, bonis moribus. ingenio in primis opus eſt medico, quo repugnante uana ſunt cætera, probet ſeipſum antequàm medicinæ fores ingrediatur, ne reluctante eius ingenio & natura in uanum laboret. Naturale enim ingeniũ adiuuat artem & naturã regentẽ. Et ut inquit Galenus octauo Methodi, exercitatum & natura prudentem oportet eſſe medicum. Et Damaſcenus nulli ſtudioſo credendũ eſt medico, niſi ætate approbato. Medicus chriſtianus ambitioſus eſſe nõ debet, nec immoderatè honores nec laudes cupiat. non auarus nec auri cupidus, non blaſphemus, nõ

Verba Damaſceni.

Artes quadriuiales quatuor

Aſtronomia eget medicus.

Muſica neceſſaria.

Galenus.

Damaſcenus.

Conditiones medici chriſtiani.

detractor, non bilinguis, non fallax, non iracundus, non crapuloſus ſiue guloſus, nõ cõtumelioſus, nõ cõtumax, nõ

Mores boni medici chriſtiani.

diſsidioſus nec diſcordans, nõ elatus, non loquax aut uerboſus, nõ litigioſus, non mendax, nõ inuidus, nõ uindex, non cupidus, non ſupra menſurã bibens. Oportet medicũ eſſe expeditũ lingua, aſtutũ, ſagacem, prouidũ, acutum, caſtum, grauẽ, humilem, honeſtũ, mãſuetũ, pudicũ, uigilem, abſtinentẽ, illatarum ſibi paſsionum occultatorem, iuſtum, ad loquendũ tardum, affabilem. Non reuelet medicus patientis ſecretũ. Erit, inquit conſiliator, Medicus neq; die, neq; nocte ſtudio deficiens, ſed lector aſsiduus & meditator indeſinens. Nam meditatio clauis exiſtit ſa-

Damaſcenus.

pientiæ. Abundanter enim (inquit Damaſcenus) libros peritorũ uirorum legat, & eorũ ſecreta diſcutere iuuat omnem ſapientẽ. Libros Græcorũ ac Latinorũ illuſtriũ legat, Arabes percurrat, nõ tamen in cunctis Arabibus credat. medicus ſit corpore mundus, honeſtus, nitidus ac ueſtimentis ornatus.

DE VERA *lege ac iureiurando & modo ſe habendi erga patientes ex Hippocrate ac Galeno.*

DOCTRINA VII.

QVI SAPIENS *omnino & cõſummatus futurus ſit medicus (inquit Hippocrates) huic opus eſt natura, ingenio, doctrina, bonis moribus, puerili inſtitutione, laborandi ſtudio & tempore, imprimisq; ingenio opus eſt, quod ſi repugnat, cætera omnia uana ſunt, ſin ad optimã uiam procedit, inſtitutis ars & documentis percipitur, quæ tamen diligenter illi etiam uendicanda*

ac perdiſcenda eſt, qui à puero eruditus ſit eo modo, quo ingenioſos educari inſtituiq; oportet. præterea multo tēpori multū ſtudij & laboris adijciendum eſt, ut iam confirmata corroboratáq; artis perceptio iucundos fructus ſine difficultate parere poſſit. Quemadmodū enim ea naſci procreariq; uidentur, quæ terræ mandantur, ſimili modo medendi facultatis cognitio prouenire cernitur. Ingenium (inquit Cous Hippocrates) ueluti ager, doctorū placita ſunt, ſicuti ſemina, puerilis educatio, ut tēpeſtiua ſementis, locus in quo percipitur, quemadmodum circūſiſtens aër ſatis nutrimento eſſe ſolet, laborandi ſtudium eſt ipſa cultura. Sed tēpus omnia hæc corroborabit, efficietq; ut perfectè nutriantur atq; maturentur. Hæc quidem (inquit) ſunt quæ ad medicinam referri oportet, quā qui rectè hoc modo perceperint, urbes frequētando non uerbis ſolū, uerumetiā re medici cēſentur. Nempe imperitia malus eſt theſaurus, malumq; ærariū poſſidētibus, ſomniū & uiſuū fiduciæ ac gaudij expers, timiditatis autem & audaciæ nutrit. Timiditas enim facultatis inſcitiam arguit, Audacia autem artis ignorantiam. Duæ enim ſunt, ſcientia & opinio, quarum altera Quid ſcientia.
efficit doctum hominem, altera ignarum: ſcilicet ſcien= Quid opinio.
tia cauſa eſt ſciendi, opinio autem ignorandi. ſed initiatis phas eſt ſacra oſtendi, prophanis autem nephas antequam ſacris ſcientiæ orgijs perfecti inſtitutiq; fuerint. Hæc ille. Vt igitur Hippocrates malos prohiberet, bonos autem confirmaret (ſic legis officium eſt) hanc legem ſcripſit. Quæ ut ſeruaretur, eius ſicut noſtrorum iuriſconſultorum legum traſgreſſoribus pœna

adijcienda eſſet, ne temerati & illorum impunitati noſtra pœnas lueret innocentia. Mihi tamen unum hoc te aſſari liceat, medicos ſi hãc Hippocratis legem iuſiurandũq; eius quẽadmodum cætera Hippocratis artis præcepta ſeruarent, ſine dubio eã quæ ab Homero tribuitur, laudem conſecuturos eſſe, futuros enim inter alios homines tanquam principes & dominos, ita ut nũquam à Romanis urbe expulſi fuiſſent, aut in illorũ ludibriũ ſepulchris inſcriptum eſſet: Hic turba medicorũ perijt. In iureiurando ſuo Hippocrates per Apollinẽ iurauit promiſitq; doctorem, qui hanc artem docuerit, loco patris habiturum: uictum, fortunas, cæteraq; quæ illi opus fuerint, cũ eo cõmunicaturum, eiusq; proli æquè tributurũ ac fratribus, quibus natura cõiuncti ſumus: hãc artem, ſi illis uſus fuerit diſcere, ſine mercede aut pacto docturũ, nihil per iniuriã facturũ, nemini rogatũ mortiferam potionẽ daturum, neq; id cuiquã conſulturũ, cũ integritate & pietate uitã artemq; ſeruaturũ, laborãtes calculo nequaquam inciſurũ, ſed eius rei peritis id conceſſurum, quaſcũq; domos intraret, ſolũmodo ſanãdis ægrotis operam daturũ, omni uoluntaria & exitiali iniuria, omni libidine, omni deniq; rei Venereæ cupiditate remota: quæ in corporibus ſiue mulierum ſiue uirorum, ſiue liberorum ſiue ſeruorum curandis, quæq; citra curationem in hominum uita ac conſuetudine uel uiderit uel audierit uel quoquomodo cognouerit, quæ in uulgus aliquando efferri non oportet, tanquam arcana & myſtica ſacra ſemper taciturum. Hæc ille. Ex eius dictis ſapienter ſentiendo recteq; iudicando Hippocratem omni

Iuſiurandum Hippocratis.

Quę iurauerit Hippocrates.

doctrina

doctrina omniq; diſciplina inſignem fuiſſe: à quo etiã & Plato & Ariſtoteles multa didicerũt: cum alter in Cratilo, alter in libro de interpretatione ſentire uidentur nomina rebus poſita eſſe inſtituto non natura, quæ ſententia puto non aliunde ſumpta eſt, quàm ab Hippocrate in libro, qui demonſtratio Hippocratis inſcribitur, quem legens iudicare, & ut aiunt oculis cernere & manibus tangere poteris, ſi per ocium licet. Non erit igitur medicus iuxta doctrinam Hippocratis, ac etiam iuxta diuiſionem Galeni duodecimo Methodi malus & ſiniſter, non intendens ſanitatem, ſed ægritudinem, aut ægrotantis mortem: talis omnino fugiendus eſt, & ab orbe & conſortio hominum delendus. Hic eſt de illorum numero, quos princeps Arabum medicorum Auicenna maledixit dicens. Deſcendat de cœlo ignis, & ſpiritus procellarũ, qui faciat eos eſſe de ſuburbanis Sodomæ & Gomorræ. Sunt enim inquit Cordubenſis Auerrhous peiores ſpoliatoribus mortuorum: qui ſolum ueſtimenta deportãt. In quos & Damaſcenus proclamat, cũ inquit eos eſſe, qui animam ſuam dantes ſecularibus diuitijs, fundamẽta ipſius medicinæ & artium doctrinã penitus neglexerunt. Galenus in Libro de elementis autoritate Hippocratis inquit, Medici quidem nomine ſunt multi: opere uero pauci. Meſues iuniorum medicorum Euangeliſta inquit, Tu qui corporum curã geris, auxiliari ne differas, nam ſemel perẽnti nulla ſunt deinde ſuffragia: non igitur differas, quod nunc facere potes. Omnia tamẽ fiant cũ præmeditatione. Nã ut Galenus in primo ſeparatorũ Hippocratis ſermonũ inquit, Nobilitas ſubiecti

Auicennæ maledictio.

facit nos in experimẽtis multum eſſe timidos. Debet eſſe medicus pius ac miſericors, ut potius pietate uiſitet, quàm præmij gratia. Quapropter inquit Meſues, Ratio clamat ad iudiciũ, ſi pietatẽ & miſericordiã deſeris. Oportet igitur medicũ cũ ægroto lãgueſcere, ac ſanitatẽ affectare. Qui enim reſpicit ſuper egenũ ac infirmũ, in die mala liberabit eũ dominus deus noſter. Caueas tu medice, ne amor aut preciũ, aut ſpes, aut timor, aut minæ, uel alia humanæ fragilitatis accidentia te circũueniãt, ut decliuis ſis à recto. Sunt enim cœli, qui arguunt, elementa quæ ſeruiunt, & ſi nihil in hoc ſæculo, erit in poſterum cruciatus gehennæ. Si arſiua & acuta fuerit ægritudo aßiſtat medicus ſemper infirmo. Nam ut Razes decimo inquit ad Almanſorẽ in ægritudinibus arſiuis neceſſe eſt, ut medicus ſemper aſſiſtat. In alijs ægritudinibus bis in die manè & ueſperi patientem uideat. Nullum patientem non requiſitũ uiſitet, niſi fuerit pauper uel affinis aut domeſticus & amicus. Oportet infirmis ſemper ſalutem promittere, nunquam illos à ſpe deponere, & ſi ipſe deſperes. Quapropter Caßiodorus inquit. Naturalis cura eſt ægris lætitiam dare, nam fac inualidum gaudere, & ſanatus erit. Non ſuſcipiet medicus onus malarum ægritudinum ſub ſpe lucri, dicente Meſue, Nolite ô medici malarum ægritudinum curæ onus ſuſcipere, nec nomẽ ſubire medici mali. Quare Razes x v. continentis inquit, Curandi ſunt à te ô medice morbi faciles, & fugiendi, qui fallaces ſunt. Prudentis enim medici eſt inſanabiles, ac deſperatos morbos non curare, ne hominem occidiſſe, qui ſorte ſua interiturus

erat,

erat, exiſtimetur. Debet & medicus à pharmacopola uel ab amicis, qui patientem uiſitarunt, inquirere de patientis ægritudine ac de illius accidentibus, de appetitu, de ſomno, ac uentris lenitate & ſimilibus, & ſi febrem patiatur, qua hora inuadat febris, & ſi cum rigore, & ſi in parte aliqua doleat. Cũ medicus ad ægrũ uenerit, ſalutet illum dicendo, Liberet te deus, uel, Salue frater, nec arteriam protinus tangat. Periti enim medici manum non protinus, ut ueniunt, apprehendunt. Sed primum hilari uultu reſident, ſermone leni ſollicitudinẽ ſubmouent, nam & medici conſpectus, ac alia multa de facili uenarum rationem turbant. Medicus antequam aliquid ordinet, à parentibus ac amicis quærat ſi confeſſionis ſacramentum habuerit. Sunt enim medicis duo præcepta. Primum ut priuſquam ad infirmorum curam deueniant, eos admoneant, ut medicos aduocent animarum. Alterum ne infirmis quicquã ſuadeant quod in perniciem uergat animarum. Vnde inquit Azaronus ægritudines nonnunquam inuadunt homines ex malitia regiminis cibi, & potus, & ex peccatis, & præuaricationibus, & ultima cauſſa ex maledictis dæmonibus, qui dicũtur Alabin. Medicus in omnibus ſit prudẽs, & cũ ingreditur ad patiẽtem circũſpiciat ſi forte uiderit fructus, herbas aut fomenta, per quæ ex coniectura poſſit cognoſcere ægritudinẽ patiẽtis: qua coniectura uſus eſt Galenus, dum à Glaucone duceretur ad uidendum medicum credentẽ ſe pati pleuretidem, cum tamen pateretur apoſtema iecoris. Vide librum de locis paſſis capite VII. libri V. Notare debet medicus

Hilaris medicus eſſe debet.

Duo medicorũ præcepta.

locum

locum domus & aërem illius, laudare debet ſi decens fuerit aër: aut reprobare, ſi fuerit malus. Poſtea hilari uultu & facie ſerena faciem prænotet: nam ut inquit poëta. Heu quã difficile eſt crimen non prodere uultu. Nam in facie magna eſt uirtus. Ex diſpoſitione enim faciei cognoſcere poteſt uigorẽ, mortificationẽ cãdoris naturalis manantis ex corde. Debet & medicus Arteriẽ pulſatilẽ tangere, & quatuor digitis manus dextræ cum ſilentio pulſum inquirere etiã utriuſq; brachij: & omnes differẽtias notare uſq; ad cẽteſimã ſi neceſſe fuerit uel ad xx. ut alij, ut diſcernere poßit medicus an pulſus ſit æqualis, an inæqualis, ordinatus an inordinatus, an interfectus in medio cadens, quas differentias non poterit quandoq; cognoſcere, niſi poſt multas percußiones. Poſt cognitionem pulſus tangat pectus, hypocundria, regionem iecoris. Videbit linguam, dentes ac oris particulas omnes. Poſtea lotium ac urinam perpendat, & conſideret, quæ conſideranda ſunt. Caueat tamen ne in præſentia patientis iudicium ferat de pulſu uel lotio. Eſt enim æger ſemper attentus, ut audiat, quæ medicus de eo dicit. Medicus ad ægrum reuerſus ſalutem certã promittat, nec eo caſu uereatur mẽdacijs uti, & ſi aliqui de mẽdacio Abrahaã notẽt apud Pharaonẽ Aegyptiorũ regẽ de uxore, quòd ſoror erat, dicẽdo: Sunt enim medicorũ mẽdacia officioſa nõ pernicioſa, iuxta illud: Promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Ordinabit medicus, quæ ordinanda ſunt, hortãdo patiẽtẽ ut præbeat ſeipſum: quæ oportet, facientem, ſuſcipiendo quæ parabuntur ab amicis & famulis. Sit igitur in cunctis medicus prudẽs, in omnibus uideat

Quomodo tãgere debeat venã medicus.

Mendaciũ officioſum in medico.

lotium, egeſtionẽ, ſudorẽ, uomitum, ſputum, ut cũcta bene perpendat. Audiat ab ægro, & ab aſtantibus omnia, quæ poterit audire de ægri accidẽtibus. Et ut inquit Damaſcenus oportet de omnibus ægrum, unde ægritudo naſci ſolet inquiri tam in exterioribus, quàm interioribus, neq; te ægrum per omnia interrogare pudeat.

DE PRVDENTIA MEDICI IN interrogando & pronoſticando.

DOCTRINA VIII.

SI DE NOVO medicus ad curã alicuius ægroti uocatur, quærat an aliquid illi factũ fuerit, & quæ remedia, & ſi nocuerint, nõ laudet, ſi uero iuuerint non laudet. Nam ut eſt in Adagio Vulgus nugis paſcitur. Tria medicus ſapiẽs petet autore Galeno lib. I I. de membris dolẽtibus. Primo mẽbrum in quo eſt ægritudo. Secũdo paßionẽ. Tertio ſymptomata, & horũ cauſſa in noticiã illorum ueniẽs. Cõſiderans imprimis præterita ipſa dearticulatè perquirat, interrogãs quo tempore, qua die ac hora patiẽs ægrotauerit, & ſi aliàs paſſus fuerit talẽ ægritudinem, quo regimine uſus fuerit. Quo ad ſymptomata perquirat de accidẽtibus animatorũ mẽbrorũ an patiatur dolorẽ capitis, aut uigilias ſuperfluas, uel inſomnẽitates, & de accidẽtibus ſpiritualiũ membrorũ, & an bene ſpiret, & ſi habeat circa pectus incendiũ. An patiatur tremorẽ cordis ſuſpiria, quantũ ad nutritiua mẽbra, an appetitus ſit proſtratus, ſitiat uel fameſcat. Si cibũ & potum retineat, uel uomat, ſi aſſumpto cibo grauetur, ſi fluxũ uẽtris aut urinæ, ſudoris, mẽſtruorũ uel emorrhoydũ habuerit. Ex his enim præteritis, & præſentibus uidelicet

Tria petere debet medicus.

delicet urina,egeſtione,ſudore, & alijs exiſtẽtibus mutatis & qualitate mutata,medicus in operatione ſua fortunabitur.De prænotione dixit Gale.in lib.prænotionũ. Nõ circũambulo prædicãs meas prænotiones,& curas, ne medici odiãt me & dicãt diuinatorẽ & magũ. Quapropter cõuenit medicũ eſſe ſagacẽ,aſtutũ,non præcipitem,nec feſtinũ in futurorũ pronũciatione.Nihil igitur medicus in prima uiſitatione iudicabit de futuris, expectabit futura ſigna ſubſequẽtia in patiẽte. Si ſunt ſigna bona & præualuerint,pronũciet de ſalute,ſi uero econtra de perditione. Sit tamen in ſermone ſemper dubius, quia dicit Gale.VI.ſeparatorũ ſermonũ. Oportet medicum ſtudioſum eſſe,ut nõ aliquid abſolutè prædicet. Nã morborũ & præcipuè acutorũ nõ oĩno certè ſunt pronunciationes ſalutis,aut mortis, licet neq; Cronicarum, ſaltẽ quo ad eorũ initia,quod propter naturæ diuerſitates euenit & inordinationẽ.Cũ enim oſtẽta,ꝓdigia, mõſtruoſitates interdũ occurrãt in ægritudinibus,ueluti in naturis,ut habet Auerrhous VII.Colliget. Quare ſecũdo de membris paßis Gale.inquit,Semper ſecũdum totã uitam meam meipſum ab audaci confeßione & iudicio abſtinui,& medicans uſq; ad ſenectutem, nunquam uſq; hodie erubui ſecundũ curã uel prænunciationem ut alij glorioſißimi medicorũ,nõ enim debet medicus ad interrogata ſubito reſpõdere: ſed prius ſuper ea cogitet. Ait enim Damaſcenus,Si interrogatus ſemper uelociter reſpondet,dubitandũ eſt.Et ut quidã medicorũ dicit. Medici eſt ſuſpectas ægritudines aggrauare.Debiles uerò earum in dubio ponere,in hoc tamen ſemper modus adſit.

Sic

Sic ſe habens medicus, neq; erubeſcet, neq; dictorũ ſuorũ eum penitebit. De ſalute autẽ iudiciũ depoſiturus medicus ſermonẽ amplificet, & lætũ ſe oſtẽdat, nunquã uerò ſic de morte. Non præſumat medicus alicui patienti infra limitatum tempus ſalutem promittere, ſed fideliter ſe operaturum iuxta ſapientum doctrinam.

DE MEDICINIS PVRGANTIBVS, ET quomodo curari debeãt per eas ægrotãtes.

DOCTRINA IX.

De motione corporis, quæ fit per pharmacius ita ſcribit Plato in libro uniuerſi. Tertia cõmotionis ſpecies tũc demũ, cũ ſumma cogit neceßitas utilis, aliter uero nullo mõ ſanæ mẽtis homini ſuſcipiẽda medicorũ illa purgatio eſt, quæ pharmacis, id eſt ſolutiuis medelis fieri ſolet, morbi enim niſi periculoſißimi ſint pharmacis irritandi non ſunt. Hæc Plato. Cornelius Celſius lib. II. cap. XI. ita ſcribit. Nunquam in aduerſa ualetudine medicamentũ eius rei cauſſa rectè datur, niſi ubi hic morbus ſine febre eſt. At ubi febres ſunt, ſatius eſt eius rei cauſſa cibos, potionesq́; adſumere qui ſimul & alãt, & uentrẽ molliãt. Hæc ille. Erit igitur in uſu medicina potius cibalis quàm pura. Vnde Damaſce. in lib. ſeparatorũ ſermonũ ait, Medicina, quæ tẽperamẽto uicina eſt, ſalubris eſt & odorifera. Si ſecũdũ eã cibus fieri poßit optimũ eſſet medicamẽtũ. Quare aliquãdo cũ decoctione carniũ mãna exhibetur, & aliquãdo caßia fiſtula, & mercurialis & borrago. In curis paßionũ quæ ſecundũ diſcraſiã fiũt, optimè operãtur illa, quæ ſanãt diſcraſiã, & cum hoc poſſunt nutrire. Solutiuas medicinas, quoad fieri poteſt, deuitet medicus chriſtianus, & illarũ uſum Notatu dignum.

diſſerat, quãtũ poterit. & ſi eis uti oportuerit, expedit, ut eas cognoſcat, ut ne ordinet pro ſalutari letiferam. ſi ſcamoniũ ordinauerit, cognoſcere ſcamoniũ debet ſcientia certa, & nõ cõiecturali, quod fieri nõ poteſt ĩ Gallia, cũ Galli herbam ex qua fit ſcamoniũ nunq̃ uiderint. De Turbith, qui multos cõturbat, nullam noticiã Galli nec Itali habent, nec certã nec coniecturalẽ. Eſt enim ignota radix cum ſua herba. Cauere quoq; debet medicus ne in ſubſtantia medicinarũ ſint adulteratæ ac falſificatæ & corruptæ, aut nimia uetuſtate cõſumptæ ſpiritũ ac uirtutẽ nõ habentes. In cura ægritudinis nõ dantis inducias, ut in colica uel angina, expedit medicũ promptũ, ſolertem, ac copioſum eſſe in exhibendis remedijs, gradatim tamen unũ poſt aliud. Plurimũ laudandus eſt medicus copioſus, ſi tamẽ oĩa cũ ratiõe faciat. Caueat medicus ne fomẽtatiões infrigidãtes uel embrocas circa aliquod mẽbrũ applicet tẽpore criſis, uel ſudoris. nõ debet medicus leui dolori in febribus medelã exhibere niſi exceſſerit dolor.

Turbith multos turbat.

PERORATIO.

NOs certe fili chariſsime ſpeculo Chriſtiani ac fidelis medici finẽ adiuuante deo impoſuimus. Sic deũ omnipotentẽ ſuppliciter adorantes. Gratias agimus ſumme deus, illuminator mentiũ authorq; bonorũ, ꝙ nobis præter meritum ad abſoluendũ opus tantũ tua gratia uires ſuppeditaſti. Da precor clementiſsime Deus ueram lectori pio proſperitatẽ, infunde præterea lumen, quo uera paſsim diſcernat à falſis, ne uſpiam, uel meditando, uel agendo, à tua uoluntate diſſentiat.

AMEN.

IN LIBELLVM

DE GALLICA THERIACA

AD DOMINVM BARTHOLOMEVM
Argenterium, D. *Hieronymum Montuum, atq;* D.
Baptiſtam à Ferrarijs, Aſtenſium medicorũ
primarios digniſsimos, Symphoriani
Campegij Equitis aurati
Epiſtola.

EA EST *hominum cæcitas ac dementia Hieronyme atq; Bartholomee amiciſsimi, ut id ſe ſcire cognoſcereq; autumẽt, arbitrẽturq;, credant, quod nec intelligẽtia capere poſſunt, nec ullo pacto aſſequi, ut pote ſolis Græcis proprium, aut ſolis latinis à iuuentute literis Græcis afflatis hominibus: quales fuiſſe Hermolaus Barbarus, Leonardus Aretinus, Laurentius Vallenſis, ac Georgius à Valla. Et ex recẽtioribus Leonicenus, Linacrus, Capus, Marcellus Florentinus, Ruellius Gallus. Compertum eſt Arabes Theriacarum fabrifactores, qui poſt nocturnum (ut arbitror) ſommũ aut largiſsimam compotationem foro aſsiſtentes, Mitridatum, Theriacam, ac Triferam perſicam ſcribunt. Hi peculiarem Theriacam non Græcorum ſed Barbarorum, Arabum, Perſarum, ac Pœnorum aſſerunt neceſſariam eſſe, atq; tutantur, quam tamen adulteratam eſſe certe ſcimus & cognoſcimus, uel ex hoc mihi perſuadeo, quòd nec Andromachus, nec Galenus, nec Paulus, nec Oribaſius*

cæteriq; Græci ſcriptores omnes eximia præfulgentes doctrina, non talem Theriacam quam Auicenna, Razes tradiderunt, ſed aliam cõpoſuerunt. faceſſant igitur mẽdaciſsimi iſti ac helleboroſi ſomniculatores Antyciraſq; nauigẽt. Quis enim niſi myops prorſus ſit, aut talpinis homo oculis patentiſsima ipſorum non cognoſcat mendacia? quis diſcordantes nugas non intelligat? quũ inter ſe Horologia cõueniant melius quàm ipſi inuicem. poſſunt quidẽ (nõ nego) Arabes Arabibus, Aegyptij, Aegyptijs Theriacam aduerſus illorum uenena componere. poſſunt quidem & Galli Theriacam ac Mithridatũ ex rebus Gallicis cõficere. ſed à quibus, ſed quo modo poſſint, in hac noſtra gallica Theriaca ſufficienter oſtẽdemus. Quã uobis Bartholomee Hieronyme atq; Baptiſta ſuauiſsimi nominatim dedico: tum quòd doctiſsimi, tũ quòd bonarum omnium literarum ſtudioſi eſtis. hac tamen lege uobis dedico, ut eos à uirulentis obloqentium morſibus tutemini, ſi placebunt, ſi uero diſplicebũt, quòd uitio aliquo aberrent, ut emendetis & ita utraq; ex parte tuti & ſecuri in uulgus procurrant, beneficium in ſe ueſtrum recognoſcentes. Valete & Symphorianũ Symphoniace amate.

DE THERIACA GALLICA LIBELLVS A DOmino Symphoriano Campegio Lotharingiæ Archiatrò ac Fanergiæ domino compoſitus.

QVONIAM uerò medicorũ pomeria aliquo modo ſumus ingreſsi pergamus porrò in haſce cõmẽtatiões cõgerere, quæ uellicatim hinc inde præcerpſimus, ut uarietas ipſa iucundiorem præſtet, ac illicẽ magis, ſi Plautine loqui non dedecet, noſtram racemationem. Igitur in eorundẽ uiretis amœnitatibus Theriacã obſeruauimus bifariam intelligi. Nam uno modo ac proprie dici Theriacam audies, quæ ex Therio id eſt uipera aſſueuit. Alterã uerò ſine permixtiõe id genus. Quãdo ſimplicia itẽ Theriaces nõie uocari reperies. Nã Auicẽna ſecũdo Canonis, Capite de ſquilla, Theriaca eſt inquit aduerſũ uenena. Itẽ de Opopanace cum Ariſtologia inquit, pota Theriaca eſt. Sũt qui nõ ideo dici Theriacẽ putent, quia Therion id eſt uipera ꝑmixtiõem ingrediatur. Sed quia aduerſus theria hoc eſt feras ueneno imbutas præſentiſsimum ſit remedium. Plinius libri uigeſimi capite ultimo Theriaces confeſsionem deſcribit, qua ſit uſus aduerſus uenenata omnia magnus Antiochus, nulla prorſum mẽtione uiperæ. At libro nono & uiceſimo, fiunt ex uipera inquit paſtilli. Qui theriaci uocantur à Græcis, & mox paulo ſignificandum inquit uidetur è uipera tantũ hoc

Medicorũ pomeria.

In theriaca nõ de neceſſitate ingreditur uipera.

Vnde theriaca dicatur.

Antiochus magnus.

fieri. Alibi in eodẽ libro Theriace uocatur excogitata compoſitio luxuriæ. fit ex rebus externis, cum tot reme dia dederit natura quæ ſingula ſufficerent.

PASTILLI EX VIPERA SIVE THE- riaci ex Galeno ac Plinio.

CAPVT II.

Theriacę proprietas. EST AVTEM Theriace nobile illud ac celebratum medicamentũ, ex eo dicta, quòd medetur morſibus uiperarum, auxiliaturq; cõtra uenena beſtiarum, uel quòd ex carnibus uiperarum conficitur. Quod & ipſe Galenus euidenter oſtẽdit, docens theriaces compoſitionem. Siquidem à capite & à cauda uiperæ quaterni digiti amputantur, membrana detrahitur, & una cum adipe inteſtina quoq; eximuntur, reliquũ corpus in aqua dulci cum ſale & anetho coquitur, mox pane ſimilaginis purgatiſsime commixto in umbra ſeruatur, fiuntq; trociſchi medico effectu ad plura malorum genera mirabiles. Eſtq; hoc pharmacũ ut Græci uocitant auxiliorum ſaluberrimũ malorumq; diſcuſsiuum. Plinius. Plinius uerò nec id omiſit. Quid enim ab illo amiſſum eſt? qui quos Galenus. Galenus cæteriq; medici trociſchos uocãt, ipſe paſtillos appellat. Cuius uerba ex libro undetrigeſimo ſubijciam, Paſtilli ex uipera. quæ ſunt hæc: Fiũt & ex uipera paſtilli, qui theriaci uocantur, quaternis digitis utrinq; amputatis, exemptisq; interaneis & liuore ſpinæ adherẽte, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho diſcocto, ſpinisq; exẽptis, & addita ſimilagine, atq; ſic in umbra ſiccatis paſtillis, quibus ad multa medicamenta utũtur. Vipera aliquãdo in cibis datur. Idẽ alibi tradit quoſdam uiperis ut i in cibis, quas quatuor digitorũ menſura

utrinq;

utrinq; præciſa, exẽptiſq; interaneis diſcoquũt in aqua aut oleo ſale & anetho. Generoſa igitur illa Antidotus ab Andromacho ſeniore theriace à Iuniore Galeno, non à Galeno medico eius ſibi nomen uſurpare cupiente, ut credere, uiſus eſt Auicenna à tranquilitate uocata eſt, ut ſcribit Galenus, non à Tyro ſerpẽte. Nullus enim eſt ſerpens qui Tyrus appelletur, nec Theriaca à Tyro, ſed Theriaca à feris ſiue belluis apud nõnullos Græcos uocitata eſt, quòd aduerſus omnes belluas uenenatas inſtituta ſit, uel à trãquillitate ſecũdũ alios. oſtendit Manardus inter iuniores medicos maxime laudãdus, feras illas quæ in Antidoto illo ſunt ponendæ, quibus Theriaci paſtilli concinnãtur, non ex Aegypto petẽdas, ſed in media ipſa Italia reperiri. nos autẽ aſſerimus & in Gallia ipſa Narbonenſi reperiri plurimas uiperas, quæ in Theriaca reponi iure poſſunt.

Generoſa antidotus.

Galenus.

Auicenna.

Manardus.

DE HEDICROO MAGMATE, QVOD *Almdaracaron Arabes uocant.*

CAPVT III.

SIMPLICIA *medicamenta, quæ in Hedicroo magmate ingrediuntur dico non afferri ad nos, uel nõ ſine macula, uel in totũ ignorari puto. Ea ſunt Aſpalathon, Calamus aromaticus, xilobalſamõ, Maron. Aſpalathon uero niſi ſandali uocati ſpecies ſit, puto hoc tẽpore penitus ignotam, ſicuti & Calamum Aromatiten. quod enim uulgus eo nomine uocat, radix eſt, nõ calamus, nec ut arbitratur Manardus calami illius radix eſt, ſed uel acorus eſt, ut etiã ſuſpicari Hermolaus quodam loco uiſus eſt, uel alia quædã res nobis ignota. ipſe quoties Aco-*

Ea ſimplicia quæ non reneriuntur apud nos.

Hermolaus.

ro opus eſt, non uulgari illa radice, & iniucundi odoris, ſed uocato Aromatico calamo, uti conſueuit. Quapropter à uera Theriaca trociſchi quos Alindaracarō Arabes uocant, Græci uerò Hidocroon reiecendi ſunt.

DE PASTILLIS DE SCILLA QVOS Arabes de Squilla uocant.

CAPVT IIII.

Paſtilli ſiue trociſchi de ſcilla.

SCILLAE paſtilli uel ut uulgato ſermōe loquar Trociſchi apud iuniores Pharmacopolas fiunt ex mediocri Scilla, & aſſam illam in olla & poſtea terūt illam & miſcent cum farina herbi, id eſt Orobi quem noſtri Getiam uocāt, & ſecūdū Andromachum ſint duæ partes Orobi, & una Scillæ, & inde formētur paſtilli. Iuniores medici accipiunt Scillæ partes duas & farinæ Orobi partem unam, inde fiāt trociſchi. Scillæ contra rimas pedū crudæ partes oleo infernefactæ, aut cū reſina ſubactæ imponātur: illiniuntur uiperarū morſus decocta in aceto Scilla. de ea dicimus ample, in noſtra officina capite de aceto ſquillitico & in lotht ſquillitico. De Orobo ſcripſimus libro caſtigationum. 1. cap. XXII.

Getia eſt Orobus.

Scillę uires.

SIMPLICIA QVAE MAXIME VALENT, contra uenena & quæ in Gallia reperiuntur.

CAPVT V.

Pharmacopolæ ab Arabib⁹ decipiuntur.

INTER reliquas errorum cauſas qui proximis ſeculis in medicina acciderunt, hanc fuiſſe non minimā puto, quòd medici Seplaſiarij ac pharmacopolæ fere omnes de ſimplicibus medicamētis Indorum, Aegyptiorū, Arabum, ac Syrorum nihil cognoſcētes Sarracenorum

Mahu

Mahumetantium, Indorum, Ethiopũ, arbitrio compoſitiones medicaminum permiſerunt. inde factũ eſt quòd generoſa illa Antidotus ab Andromacho ſeniore uel omnibus uel certe pluribus poteſtatibus carere inuenta ſit, quas ei antiqui medici aſcripſerint. huic rei occurſurus ego inter Gallos homo nouus & uix intra ꝓprios lares (ut dici ſolet) cognitus, audeo contra eos inſurgere qui authoritatẽ ſibi multis ãnorũ ſeculis præſcripſerũt. huic rei Hermolaus barbarus, Nicolaus leonicenus, Copus baſilieſis, Ruellius, Marcellus, Manardus, Petrus Barotius, Fuſchius, Pandolphus collinutius, uiri inter iuniores ſcriptores multa prudentia, occurſuri, maximum in Theriacæ compoſitione errorem ſuis cõmentarijs caſtigarunt, oſtẽdẽtes multa nõ afferri, & in totũ à Pharmacopolis ignorari quæ in ãtidoto deſcripta ſunt. Hæ sũt, Myrrha, Balſamus, Rheon, Amoniũ, Caſia, Schoenianthos, Nardus Indica, Malabathrum, Lemnia terra, Cardamomũ, Dictamum, Petroſelinum Macedonicum, Scordiũ herba, radix pẽtaphylli, Thlaſpi, Aſpalathon, Calamus odoratus, ac alia quæ in libro noſtrarum caſtigationum ac officina noſtra ample docuimus, ad quem lectorem mittimus, ſi per ocium licet. Cum itaq; hi qui Arabum placita ſectãtur & qui nihil niſi quod ab India aut Arabia uenit recipere uolũt, in magna caligine rerũ uerſentur, facileq; infinitis errorũ nexibus implicẽtur, cogitent ſtudioſi, ut potius à ſimplicibus quæ in Gallia, Italia, Hiſpania, aut Germania, naſcuntur & nobis familiaria ſunt, quàm ab Arabũ lacunis ſimplicia medicamẽta hauriãt. Quod aũt obijciũt, nihil nos ꝓferre poſſe ex noſtris, qđ

Andromach9 ſenior.

Hermolaus. Copus. Ruellius. Marcellus. Manardus. Barotius. Fuſchius.

Quę non reperiuntur ſimplicia.

Contra Arabes.

Pro Gallis reſponſio.

calamo aromatico, agalocho æqualiter confortet, ac calefaciat. id reſpõdemus, noſtra culpa fieri, qui hoc ignoramus, uerũ id palatum noſtrum nõ fert, quia non titillat, quod non ex Arabia aut India aſportatur. Quapropter neceſſariũ mihi uiſum eſt undiq; ualetudinis auxilia ex ſimplicibus medicamentis quæ in Gallia naſcũtur ad oẽs morbos conſtruere, & uelut breuiarium Theriacã Gallicam colligere: ut ſciam ſi quis mihi lãguor inciderit nõ facturos illos Indos ac Arabes ad me aditũ nec capturos occaſionem. Ante omnia autem puto in promptu habẽda quæ ſubito deſiderata difficillima uidentur, ſicut Rutha, Ariſtologia, Agaricus, & ſimilia, quæ contra uenena ualent ac in Gallia reperiuntur. hec enim ſunt pharmaca ex quibus uera Theriaca componitur.

Gallica theriaca.

Quæ aduerſus ualẽt uenena.

THERIACAE GALLICAE
uera compoſitio.

CAPVT VI.

Accipe paſtillorũ ſcillæ aũr. 48. ſeminis napi allei domeſtici, & ſylueſtris, agarici albi & leuis ſingulorũ aũr 12. radicis pentaphyli, praßij, pulegij, gũmi, laricis, ſpicæ celticæ, id eſt, lauẽdulæ, ameos, camedreos, gẽtianæ, herbæ perforatæ ſiue ypericonis, dauci, id eſt, ſeminis paſtinachæ ſylueſtris, ſingulorũ aũr 4. centaureæ minoris, Ariſtolochæ rotũdæ, caſtorei ſingulorũ aũr. 2. Nucum iuglandium, caricarum pinguium, ruthæ, ſeminis raphani, lupinorum, ſeminis apij. ſerpili, trifolij, bethonicæ, nucis auellanæ, ariſtolochæ longæ, conſolidæ maioris, dragonteæ ſingulorũ uncias 3. artemiſiæ abſynthij,

Scillæ paſtilli.

Theriacæ compoſitio.

Valet & paſtinacha domeſtica ſiue bauchia.

Sunt iſta oĩa in Gallia nota.

thij,baccharũ lauri,ſalis marini,panis porcini,yreos ſin gulorũ uncias 2. oßis de corde cerui numero 6.ſeminis citri,pimpinellæ,granorũ iuniperi,celidoniæ, ſeminis feniculi,caſtanearum,radicis enullæ cãpanæ, ſeminis aniſi,ſeminis alteæ, camomillæ,cimini,coaguli leporis,glãdiũ querci,ſeminis rapæ,ſulfuris uiui,abrotani,nepitæ,ſeminis porri & cepæ,pulueris corallorũ alborũ & rubeorũ, balauſtiarũ, ſeminis berberis ſingulorũ uncias 2. cũ dimidia:tribuli,Kalẽdulæ,ſcabioſæ, mentaſtri,iringorũ, aſſodillorum,pulueris cancrorum aſſatorum,ſponſæ ſolis ſiue imtibi, roriſmarini, ſemperuiuæ ſingulorũ unciã 1.cum dimidia,trociſcorum ſiue paſtillorum uiperæ aũr 24. ſucci lactucæ & papaueris albi,radicis taxi barbati ſingulorũ uncias 2.Mellis gallici electi quod ſufficit,uini Beluenſis odoriferi antiqui trium annorum cocti lib. 4. liqueſiant quæ ex eis liqueſcunt, & infundantur quæ infundenda ſunt,& terantur ſicca,& cribelentur,& conficiantur cum melle Gallico,& reponantur in uaſe uitreato, & conſeruetur theriaca, & non impleatur uas ut reſpirare poßit pharmacum. Hæc theriaca gallica, morbos omnes qui corpori accidunt ſanat,reptiliũ prodeſt morſuris, letiferiſq; potionibus & humorũ placat corruptionẽ. Qui autem biberit uenenum aut letale medicamentum de ea bibat drachmas 2. cum bini uncia. Nonnunq̃ autem quẽ momorderit ſerpens. Eſt enim hæc theriaca ſublimior medicinarũ compoſitarũ, & proprie in uenenis ſerpentũ ſcorpionis & canis rabioſi, & uenenis interficiẽtibus,& ad ægritudines ex pituita ac atra bile,& efficit has operatiões ꝓpter formæ ꝓprietatẽ eius

Panis porcin• id eſt,ciclamẽ.

Vinum Beluẽſe per antonomaſiam i Gallia.

Vires theriacæ Gallicæ.

Formæ proprietas.

ſequentem complexionem ſimplicium, & confortat ſpi-
ritum ac calorem uiuificũ. Conſulo tibi de hac Antidoto

Autoris conſilium.

accipere, quando frigido exiſtente aëre iter agis, eſt enim
uiſceribus ſuper omnia benigna. Noui autem eam & ad

Gallicæ theriacæ dotes.

animæ prudentiam & acuitatem non eſſe inconferentẽ:
ſenſus enim agere prompte efficit, & ſyncerum à uapo-
ribus oſtendens totum intellectum, & difficile paßibile
eſſe corpus præparat, ut neq; à delicio aliquo corrumpi
poßit, uaria enim & tanta mixtionis huius pharmaci
uirtus præfatam eius uix paßibilem efficit, & maximè
ultra hæc aduerſus ferarum mordicationes. infantibus

Quibus nõ cõueniat theriaca.

autem omnino cauere oportet ab hoc pharmaco, maior
eſt enim eorum uirtute magnitudo pharmaci, & diſſol-
uitur corpus & innatum ſpiritum extinguit. Quin-
etiam ſi in calida terra conuerſaberis, caue uti hoc phar
maco, & ſufficiat tibi ea quæ ibi eſt caliditas. Quocirca

Quo tempore diſconueniat.

neq; à primo ortu Iulij hominibus calidißimis exiſtenti-
bus, & multum habentibus eam quæ intus caliditatem,
non uidetur conueniens hoc Pharmacum. Cum enim fue
rit æſtas conſulo omnino non ſumere de ipſo pharmaco,
calida enim exiſtente conſtitutione ab ipſa theriaca cali
dior facta leditur corpus. Illis qui iam ſunt in ſe-
nio ac declinatione uitæ, cõſulo plurimum &
non raro cum uino odorifero aßumere,
ut quod iam maraſmatur corporis,
& extinguitur innati calidi,
reuiuiſcere & reaccen-
di poßit.

SIMPLICIVM VIRES QVAE in Theriaca Gallica ingrediuntur.

CAPVT VII.

Hucusque theriacæ Gallicæ compoſitionem & naturam ac uires paucis attingere uiſum fuit, tantum ſi adiecero ſingularum qualitatum earundemq; ex Græcis ac Arabibus autoribus uirtutem & operationem. De Scilla ſuperius diximus, cum de paſtillis ſcillæ mentio facta eſt. Vires ſimpliciũ theriacæ. Ampliora de Scilla dixim⁹ in officina noſtra in capite de Bolhot, & Oximelle, de Squilla.

Napi à rapis longitudine imprimis differunt, quos apud Romanos Amiternum ciuitas in Sabinis laudatiſſimos mittebat. Eſt inter napos genus quoddam ſilueſtre ſatiuum etiã radiculæ perexiguæ, noſtri Rapontiũ uernaculæ dictitant bunion, Græci Napum uocant. Dioſcorides cap. de Napis & Rapa: ſemen Napi, & rapæ antidotis & theriacis miſcentur, uenenoſis potionibus occurrunt, contra ſerpentis morſum & toxica dantur ſemen cum uino bibendum. Napi. Rapontium. Dioſcorides. Rapa. Allium Auicenna cum uino dandum præcipit aduerſus ſerpentium morſus. Galenus uero theriacam appellat ruſticorũ. At Horatius in Epodo illud execratur. Edat alliũ cicutis nocẽtius, O dura meſſorũ ilia. Serapion uero inquit, alliũ eſt ſicut theriaca ad omne genus ueneni. Et Auẽzoar ait concordati ſunt oẽs medici ſuper alleis quòd loco theriacæ maioris offerãtur ad reſiſtendum omnibus uenenis frigidis, & etiam conferunt calidis, & ad idem ualet & ſilueſtre allium. Allium. Galenus. Horatius. Serapion. Auenzoar.

Agaricus ut ſcribit Dioſcorides cum aqua potatus omnibus uenenis cõtrarius probatur. Serapio autoritate Abẽmeſuai de ꝓprietate agarici eſt laxare phlegma & Agaricus Gallicus. Serapio.

eſt cõtrariũ uenenis & doſis eius eſt à drachma 1. *ad* 2.

Pentaphyllũ Dioſco. Auicenna. *Pentaphylli radicem à* Dioſcoride *commendatam inter uenena mortifera* Auicẽna *collocat, tantã habet apud medicos noſtri temporis autoritatem, ut medicinã mortiferam faciat ſalutarem, ſicuti pedem coruinum: ſalutarẽ autem pernitioſam, ueluti radicem pentaphylli & eius ſuccum.* De Pentaphyllo *ſcripſimus in libro.* 1. *caſtigationum cap.* x. *in pentaphyllone ſibi pugnare* Theophraſtum, Plinium, *proinde & officinas hodie diſſentire, ut neceſſe ſit hic labi, tu cui palma debeatur ipſe conijcito, ac uide.*

Dioſcorides. Dioſcorides *cap. de* Pentaphyllone. *quinq; foliũ, ſuccus radicis eius mollis acceptus potionibus uenenatis occurrit.* Multi *pro pentaphyllone uulgarem accipiunt quæ paßim in uijs etiam ſtratis naſcentem herbam, ego non huius radicem accipiendam puto, ſed eius quam* Tor-

Tormentilla eadem cum Pẽtaphyllone. *mentillã uocant, quam licet ſeptifolium maiore ex parte uideamus in* Italia, *hic hoc eſt in* Gallia *ſæpius uidemus quinq; folium.*

Marubium. Marubium *quod praſion eximie hæmothoicis utile.* Sunt *qui aſterion,* Romani Marubium *dicunt. datur ſerpentum morſuris & his qui letale aliquid hauſerint, &*

Dioſcorides. *ut* Dioſcorides *inquit uenena bibentibus ſubuenit.*

Pulegium. Dioſcorides. Pulegium *agreſte ut* Dioſcorides *ſcribit, aliqui* Calamentum *eſſe dicunt: eius ſpecies tres ſunt.* Eſt *prima ſpecies folijs ozino ſimilibus.* Secunda *ſpecies uocatur agreſte pulegium, quam ſpeciem* Latini Nepitam *uocãt.* Ter-

Pulegij ſpecies omnes cõtra uenena. *tia ſpecies ſimilis eſt mentæ agreſti uirtus tamen omniũ eſt morſibus uenenatis occurrere ſi bibatur, uenenis enim poteſtatem amputat.*

Lariceam

Lariceam uel Penccdinam reſinam loco Terebẽthinæ mercatores galli afferunt, arbor autem Laricis nullum fructum affert, ſed ex eius radice reſinam trahunt. recentiores ac neoterici noſtri communiter errant, ponentes reſinam laricis pro terebenthina, laricis reſina eaſdem uires habet ut terebenthina ſed debiliores, & quia caremus uera terebenthina loco illius lariceã in theriaca poſuimus. De terebẽthina & laricea ample ſcripſimus libro .1. caſtigationum noſtrarum capite XXV.

Laricea reſina quã terebẽthinã noſtri falſo appellant.

In lib. 1. caſtigationum ample ſcripſim⁹.

Spicæ Nardi ſunt nouem ſpecies, inter quas eſt Celtica ualens cõtra uenena, & omnes herbas eſſe ſcias præter Indicam. de ipſa celtica ample ſcripſimus libro .1. caſtigationum cap. VIII. & in horto noſtro gallico: Genuates illam lauendulam nominant.

Spica Nardus nouẽ habet ſpecies.

Ameos ut ſcribit Dioſcorides quando bibitur cũ uino torſionibus confert & ſtranſgurijs & morſibus uenenoſis & prouocat urinam, & menſtrua, & decoctio eius, inquit Abenmeſuai, ponitur ſuper puncturã ſcorpionis & aufert dolorem eius.

Ameos. Dioſcorides.

Camedreos ut ſcribit Dioſcorides quando bibitur cũ uino aut fit emplaſtrum confert morſibus uenenoſorum & ſi teratur & fiant catapotia & adminiſtrentur confert etiam contra uenena.

Camedreos. Dioſcorides.

Quercus terrę dicitur.

Gentiana ut inquit Guilielmus Placentinus radix eius in dolio ſeruata & tandem potata præſeruat bibentes ab omni ueneno, pariter & comeſta, & ut ſcribit Abix in gentiana eſt proprietas quæ confert morſui canis rabidi, & quæ eſt contraria uenenis mortiferis & aufert nocumentum eorum.

Guilielmus Placentinus.

Abix medicus Arabs.

Herba

ſ pericon, ideſt, herba perforata. Serapio. Herba perforata ſiue Ypericon ut ſcribit Serapio au toritate Dioſcoridis, quando bibitur cum uino confert morſu rutellæ.

Daucus. Dioſcorides. Daucus, id eſt bauchia ſilueſtris ut ſcribit Dioſco. ſe= men eius cum uino bibitum contra uenena & morſum ſerpentum ualet.

Centaurea. Cẽtaurea dicitur & chironion, quia curatus ea Chi= ron ſit de utraq; ſcripſimus lib. noſtro caſtigationũ. 1. ca. Galenus. x x. Galenus capite de terra lennia maxime laudat Cen taurium minus & Marubium aduerſus uenena omnia.

Ariſtolochia. Dioſcorides. Ariſtolochiæ apud Dioſcoridem tria ſunt genera, ro tunda, longa, & clematicis, longa morſibus uenenatis & potionibus uenenatis cũ uino data drachma 1. mede= tur, & impoſita id præſtat, rotunda uero facit ad uipera rum morſum & ad alia uenena extrinſecus.

Caſtoreum. Dioſcorides. Caſtoreum ut ſcribit Dioſcorides cum uino bibitum potiones uenenatas non ſinit nocere.

Nux iuglans à iuuando & glande uel potius quaſi iouis glans, nam id genus arboris nuces habet ſuauioris Macrobius. Ariſtoteles. ſaporis quàm glans, auto. Macrob. in Saturnalibus. Ari= ſtoteles de regimine principum ait. Qui uero comederit nuces cum ficubus & paucis folijs rutæ uenenum eadem Iſaac ĩ Dietis. die non nocebit ei. Iſaac libro ſecundo Dietarum inquit. Nuces à ieiunis cum ruta manducatæ fiunt contra uene num, & ſi ante cibum cum ficubus edantur contra rem Rab. moſes. uenenoſam corpus defendunt. Et ut ſcribit Rabimoſes li= bro. 1. cap. 4. Theriaca ex nucibus cõpoſita eſt, & inſi= gnis, ꝓpterea oportet ut habeatur parata, nullum enim uenenum operatur in eo qui ſumit eam ante cibum: & componi

componi debet ex ficubus,nucibus,ſale & ruta.

Nux quæ Auellana ab oppido Campaniæ ubi copioſior,cæteris minor eſt,hinc à poëta ſatyro, minuta nux uocata.Auenzoar inquit,dicunt quidam quòd comedere Auellanas & Nuces cum ficubus exiſtit Theriaca paruis uenenis.Et Kyrandus capite de Auellanis. Auellanæ interiori cortice ablato non aſſæ ieiunis ſumptæ fiunt cōtra uenenum. Auellana nux. Auenzoar. Kyrandus.

Ficus ſiue ſiccæ ſeu uirides è reliquis fructibus impendio laudantur in cibis ut ſcribit Galenus libro de Euchimia,& ex omnibus maximè nutriunt.Genera complurima annumerantur, herculaneæ harundineæ, calliſtrutiæ,lanianæ,abbulæ,chiemariſcæ,africanæ,lidiæ, & chelidoniæ.Galenus & Dioſcorides præceperunt ſi res uenenoſa timeatur ut accipiant ficus ſiccas cùm nucibus quibus uenenoſa ante comeſta refrenantur, poſt comeſtionē non minus ſubueniunt. Ficus. Galenus. Species caricarum. Dioſcorides.

Rutam ut Dioſcorides ſcribit uenenis reſiſtere docent muſtellæ, quæ quādo ſerpentibus dimicaturæ ſunt, cibo eius armantur. Docuit & Rex Ponti Mithridates, qui cum fratris ſui uitaret inſidias,rutæ folia uiginti cum nucibus totidemq; caricis admixto ſalis grano quotidie ieiunus accepit. Ruta. Dioſcorides. Mithridates rex.

Raphanum Androcides contra ebrietates mandi præcipit,mire uenenis aduerſari ueteres credidere,& ſemen eius cōfert uenenis ſicut theriaca.ample de raphano ſcripſimus lib.1.caſtigationum.cap.XXIII. Raphanum.

Lupinus in aqua maceratus poſt coctionem pro cibario eſt,aliter amaritudine gemina improbatur, unde qdā Lupinus.

Philoſophus

philoſophus dicere ſolebat, literas homini præſtare quod aqua lupinis. ualēt lupini ad mundificandam faciem, & ad maculas abſtergendas quæ ex rebus uenenoſis fiūt & occidunt lumbricos.

Apium. *Apium folia habet petroſelino ſimilia uerum maiora. Sapor eſt apio acutus & odoratus uelut aneto & feniculo, & ut* Dioſcorides *inquit cōfert medicinis mortiferis & morſui uenenoſorum.*

Dioſcorides.

Serpillum. Marcus Varro. *Serpillum quod* Græci *herpillon à ſerpendo nomen accepiſſe author eſt* Marcus Varro *rei ruſticæ tertio, ad medicinam efficatius ſilueſtre.* Vt *Serpilli potentiam intelligas ſubdit* Dioſcorides *theriacam in templo* Aeſculapij *ab* Antiocho *rege Syriæ uerſibus dedicatam, in quo non leuem ſibi meruit portionem quæ fit ex ſerpillo, trifolio, aniſo, feniculo, orobo, & apio, quæ datur cum uino, aduerſus toxica & animalia uenenata.*

Dioſcorides.

Betonica. Plinius. *Betonica domum in qua ſata ſit tutam reddit à piaculis omnibus.* Plinius *hanc inquit qui ſecum geſſerit herbam, à nullo poterit nocuo medicamine lædi.*

Dragontea. Oribaſius. *Dragonteæ radicem (ut ſcribit* Oribaſius*) bibant cū uino aduerſus uenena. Item dragonteam lichimachiam & mentam teres, cum uino bibant.*

Laurus. Euſebius. *Laurus* Apollinis *eſt arbuſcula ꝓpter* Daphnē *quā amauit in ea deformatam, ſiue quòd ſpectatiſsima naſcitur in* Parnaſo. E*ſebius uerò ſcribit eā ſoli dicatā, quoniā ignea eſt, unde odio maxime à dæmonibus habetur, ſiue quòd plurimum ſonat ſi uratur, quod prædicēdi artem deſignat. Sola arborum fulmine non tangitur. Et quādo ſumitur in potu ut ſcribit* Dioſco. *cū uino pūctu-*

re ſcorpionis

ræ ſcorpionis confert, & aufert morpheam.

Artemiſia ab Artemide dicta eſt, ſiue ab Artemiſia regina, cū prius parthenis uocaretur, quæ omnibus fœminarum malis medetur. Contra ſerpentum morſus exhibetur. Vnde Macer ait: Artemiſia regina. Macer.

Affirmant quidam quiſquis guſtauerit illam
Quòd nullo ualeat nocuo medicamine lædi.
Si muſto contrita recens ſeruabitur herba,
Viuum prædictis reddit medicabile morbis.

Auerrhous uero inquit artemiſiam quoque ſecum habentibus negant nocere mala medicamenta. Auerrhous.

Iuniperus arbuſcula in harenoſis frequens naſcitur, coma uirens perpetua, durat & eius materia diutiſſime incorrupta, quippe quæ ſenectam carioſam non ſentit. grana iuniperi ſumpta ſunt, ut Dioſco. cæteriq; medici ſcribunt, medicina contra uenena, cui non eſt par, & morſum ſerpentis curant. Iuniperus.

Tormentillæ radix eadē eſt cū pentaphilone, quæ ad oīa ualet uenena, ut ample ſcripſimus lib. caſtig. 1. cap. 10. Tormētilla eſt pentaphilon.

Chælidonia herba eſt, qua oculis pullarū in nido uiſum reſtituunt hyrundines. Ariſt. hiſto. animaliū 8. ſcribit Conturnices abire ducibus glottide otto et ortigometra atq; etiam Cinchrimo, à quo & noctu inquit reuocantur. Vt ab intoxicatione quis præſeruetur, ut ſcribit Guilielmus Placentinus chælidoniam ſecum habeat, & aliquando comedat, & ſuccū hauriat: tunc inquit citius uenenum de manu caderet, q̄ de ipſo accipere poſſet. Ariſtoteles. Conturnices. Placentinus medicus.

Fœniculum Græco nomine marathrū, oculorū claritati mire confert. Angues per hyemem membrana cor- Fœnicul⁹ græce marathrū.

pori obducta fœniculi cibo impedimentũ illud exuunt ſe-
Iſaac. nectutẽ & uernationẽ uocitamus. Iſaac Iſraclita inquit:
Radix fœniculi cum ſucco & ſemine potata ualet con-
tra ictericitiam & contra uenena.

Aniſum. Aniſum in cõdimentis peculiarem gratiã habet à Py-
thagora inter pauca laudatum, ſiue crudũ ſiue decoctũ,
apud Dioſco. aniſum uenenis occurrit.

Caſtanea. Caſtaneæ cum ficubus ſi comedãtur ut ſcribunt Gale
nus & Dioſc. cũ pauca ruta præſeruãt ab omni ueneno
hominem, ſiue ante cibum ſiue poſt accipiantur.

Enulla campana. Enulla ut ſcribit Serapio authoritate Dioſco. quãdo
bibitur ex radicibus ſuis confert morſibus uenenoſis
propter eius caliditatem.

Althea. Altheã ſilueſtrem maluã dixere antiqui, cuius folium
grãdiuſculũ eſt, et albæ radices, & ab excellẽtia effectus
ariſtaltheã apoſtemata fere oĩa reſoluentẽ. Maluæ gene-
ra duo Pli. poſuit, quæ foliorũ amplitudine diſcernãtur,
in ſatiuis maiorẽ Græci melopem, alterã ab emoliendo
aluo malachrẽ dixere ſilueſtrẽ altheã. Elixatura altheæ
Dioſcorides. ut inquit Dioſc. & maxime ſeminis eius cõtra oĩa uene-
na cum aceto aquæ mixto bibita opitulatur.

Camomilla. Dioſcorides. Camomillæ herbæ tria ſunt genera, ut Dioſc. ſcribit,
in flore diſtantia, ea uerò quæ eſt albi coloris ad uenenũ
cũ camedapne, id eſt infima lauro & camedreos & ca-
mepiteos æquis ponderibus, & ieiuno bibita cũ uino fa-
Ciminum. cit mirifice. Ciminũ calidũ eſt & aridũ in tertio ordi
Perſius. ne, potũ pallorẽ adducit, ideo Perſius pallentis grana ci-
Horatius. mini, & Horatius, biberent exangue ciminum inquit.
cum uino potum aduerſum uenena remediũ eſt, aduer-
ſumq;

ſumq; uirulentos morſus, & maxime agreſte, ut ſcribũt Dioſc. & Galenus. Coagulus omnis ut ſcribit Dioſco. plus tamen omnibus leporis pondere granorũ. 36. ordei cum uino acceptus, morſibus uenenatis occurrit. Dioſcorides. Galenus. Dioſcorides. Coagulus leporis.

Glandes quos Sardi caſtaneas aut lepomata aut Iouis balanum uocãt ſtiptici, & caro ipſorum ut ait Dioſc. uenenis occurrit. Quercus etiam ſtiptica, ſemen eius ſumptum uenenis occurrit. Glans. Dioſcorides.

Sulphur uero ipſum cuius genera quatuor poſuit Pli. naſcitur in inſulis Aeolijs, inter Siciliam & Italiam. Sed nobiliſſimum in Melo inſula, ut idem ſcribit. In Italia quoq; inuenitur Neapolitano Cãpanoq; agro & in collibus præſertim quod è cuniculis effoſum igni perficitur. In Gallia etiam inuenitur, unde in ea plura ſulphurea balnea inueniuntur. Sulphur uiuum teſte Dioſco. uenenis cum uino bibitum reſiſtit. Sulphur. Dioſcorides.

Abrotanũ ut ſcribit Dioſco. quando ſumitur in potu cũ uino ualet potionibus mortiferis, et ſuffumigiũ eis fugat oĩa uenenoſa ex domibus, & ut ſcribit Macer ſerpẽtes nidore fugat, bibitumq; uenena illorum extinguit. Abrotanum. Dioſcorides.

Nepita ut etiam Macer ſcribit, ſerpentum morſus ſuperaddita trita nocere non ſinit, & pellit cum uino ſumpta uenena. Nepita.

Cepæ plura ſunt genera, nobilior eſt Aſcalonia ab oppido Iudeæ. Cepa oculos mordet, unde lachrimoſa dicitur à Columella. Si poſt comeſtionẽ ceparũ uinũ forte bibitũ fuerit, cõtra morſus ſerpẽtũ ualet, ut ſcribit Dioſc. Cepæ. Columella. Dioſcorides.

Porri duo ſunt genera, ſectiuũ et capitatũ, ſectili Nero imperator authoritatẽ dedit, cum eis uteretur æſtiuis Porri.

menſibus uocis gratia.porri,allia,& cepæ,ſi poſt come ſtionē eorū uinū forte bibitū fuerit,cōtra morſus ſerpentum ualent, & proſunt eis qui ueneno ſunt infecti, & frigidas paſsiones habentibus ſunt ut theriaca, ut ſcribit Iſaac Iſraëlita.

Corallus. Razes. Corallus ut ſcribit Razes 2.cōtinētis cap.2.authoritate Chuzi eſt planta fontis, et oritur iuxta napellū,& ualet cōtra morſum uiperæ & oēs mortiferas potiones quantum theriaca,& deſtruit operationem napelli.

Malua hortulana. Razes. Maluæ hortulanæ decoctio,ut idem ſcribit Razes ualet contra mortifera uenena.

Berberis ſemē bibitū,ut ſcribit Razes lib.cōtinētis 23. ualet ad uiperarū morſum,et cōfert uenenis mortiferis.

Balauſtium. Balauſtium flos granatorū medicinæ idoneus,& tingendis ueſtibus,quarū color inde nomē accepit,è granis autē preßis uinum educitur quod Græci rhoiton nominarunt. Razes. Razes 22.capite de granato. Granatum incidit acceptum uenenum,& abſtergit ſtomachum.

Tribuli. Rabymoſes. Tribuli ualēt cōtra uenena, unde ſcribit Rabymoſes: quicūq; ſumpſerit uenenū ignotū ſumat drachmas 2.tribuli cū uino & ſemine rutæ domeſticæ uel agreſtis.

Mentaſtrum. Plinius. Mentaſtrū ſilueſtre,ut ſcribit Plinius, ualet aduerſus oīa uenena, & ſeruātur oīa folia arida ad farinæ modū.

Iringus,ut ſcribit idem Plinius,ualet contra ſerpētes & uenenata oīa naſcens,aduerſus ictus morſusq;,radix eius bibitur drachmæ pondere cum uino.

Affodilli. Heſiodus. Dionyſius. Affodillos Dionyſius marem ac fœminā eſſe aſſerit, & Heſiodus in ſiluis naſci dixit, bulbos eius cū ptiſana decoctos aptiſsime dari, panēq; ex his cū farina ſubactū

ſalu

ſaluberrimum eſſe contra uenena marina.

Cãcri ut Pli. ſcribit & Gal. ĩ lib. ſimpliciũ cõfirmat, triti potiq; recẽtes ex aqua, ſeu cinere aſſeruato, contra uenena oĩa, & maxime cõtra morſum canis rabidi maxime proſunt. Intuba ſiue ſponſa ſolis à ieiuno manducata, ſemper epaticis profuit, ut aſſerit Priſcianus, eadem dicitur cicorea, ualet ut ſcribit Platearius, cõtra uenenum ſi ſit ex morſu, trita uulneri imponatur. Cancri fluuiales. Plinius. Galenus. Cicorea ſiue intuba. Platearius.

Abſyntium herba notiſſima, ualet ut ſcribit Serapio authoritate Dioſco. cũ uino ueneno & conio & morſui animalis quod dicitur draco marinus, unde Macer: Abſynthium. Serapio.

Obſtat peſtiferæ cum uino ſumpta cicutæ. Macer.

Salis modia Ancus rex millia ſex in congiario dedit populis, & ſalinas in quibus ſal primus inſtituit. Varro etiã uice pulmẽtarij ſale uſos ueteres ſcriptũ reliquit, à quo inter cætera ſalitũ deducimus, et ſalſamẽtũ ad uſum ciborũ. Cum ſale, organo & yſopo Dioſco. addito melle fit medicamentũ ad morſum uiperæ, & cũ ficubus, ruta, & nucibus contra peſtilentiam & omne uenenum. Sal. Ancus rex. Varro. Dioſcorides.

Ciclamen, id eſt panis porcinus, ut ſcribit Auerrhous radix eius ualet cõtra ſerpẽtes oẽs, in oĩbus ſerẽda domibus. De ciclamine multa ſcripſimus in Horto Gallico. Ciclamen. Auerrhous.

Irim quidam inter genera liliorũ poſuere, radice tantum cõmendatur nobiliſſimi odoris, ut ſalunca floret diuerſi coloris ſpecie ſicut arcus cœleſtis, unde nomen accepit. cum aceto, ut inquit Dioſcor. contra uenenatorum morſus utiliter bibitur. De iride ſcripſimus in Horto Gallico, ac in officina noſtra. Iris.

Os de corde cerui ſiue cartilago mẽbra uitalia con=

Serapio, ſortat omnia, & ut ſcribit Serapio cap. 468. fumigium cum cornu cerui crudo fugat animalia uenenoſa, & liматura eius cum uino occidit lumbricos, de illo ſcripſimus lib. primo caſtigationum noſtrarum cap. 35.

Citra. Dioſcorides. Auenzoar. Citronũ ſemẽ, ut ſcribit Dioſc. aduerſum uenena oĩa prodeſt, morſusq; uirulentos, præcipue ſcorpionũ, peſtẽ arcet, menſtrua agit. Et ut inquit Auenzoar, comedere cortices citri cõfortat cor & oĩa mẽbra principalia, & ſemina eorum habent uenenorũ acuitatem remouere.

Pimpinella. Conſtantinus. Pimpinella, ut ſcribit Cõſtantinus quarto panthegni ſiue practicæ, ita dico, ſi pimpinella cum uino bibatur et cum puluere gentianæ, allei, cinamomi, & centaureæ ab omni ueneno cor hominis defendit.

De libanotide lege hortum Gallicum. Roſmarinus ſiue libanotis herba odorẽ thuris habẽs, hæc trita & cum aqua ſparſa per ædes pulices, nigellos necare dicitur: at ſuccus eius peſtilentiam, ac etiam regiũ morbũ pellit & uiſum exacuit, ac cõtra uenena & aërẽ infectum multum prodeſt.

Semperuiua. Sẽperuiua eo nomine dicitur, quia nõ perdit folia, ſed uiret ſemper. Et ſpecies ſunt duæ, maior & minor, & quando ſumitur in potu curat morbũ rutellæ, & cõfert

Macer. fluxui uentris, & ut inquit Macer: Taliter & cunctis obſtat potata uenenis.

Lactuca. Lactucæ à lacte autoribus Pli. et Var. noĩatæ, naturã habẽt refrigeratricẽ, & ideo per æſtatẽ gratæ ſtomacho faſtidiũ auferunt, cibi appetentiã faciũt, & ſomnũ conſi-

Galenus. liant, ut Galeno placuit, ſuccus lactucæ potus, ut Plinius ſcribit ad duos obolos, ſerpentium ictus medetur.

Serapio de papauere. Papauer albũ ut ſcribit Serap. autoritate Abẽmeſuai

ſuccus eius quãdo ex decoctione lauatur caput,facit dor mire tẽperate.De illo non de Opio poſuimus in theriaca Gallica,ut tẽperet caliditatẽ aliarũ medicinarũ.Et ſic fe cit Galenus in ſua theriaca. Nam opium quod ex lacte fit papaueris nigri thebaici ſumi per os non debet pro= pter rationes quas poſuimus in fine noſtræ officinæ. Opium per os ſumi nõ debet

Mel primus oſtendit Ariſtæus Athenienſis ut Pli. author eſt,alij inuẽtionẽ Theſſalis,alij Melliſo Cræſorũ antiquiſsimo regi aſsignant,nonnulli Baccho dederunt. Ouidius: à Baccho mella reperta ferũt.Itẽ:Liber & in= uenti præmia mellis habet.Mel calidũ & aridũ in ſecun da manſione partiũ tenuiũ, abſtergens, uentrẽ ſuſcitat, urinã mouet,& uentrem nõ ſubducit,niſi multa miſcea= tur aqua. Mellis natura & origo.

Tapſus barbatus ſiue flommos græce ut ſcribit Dioſco.uulneribus recentibus ſingulare præſidiũ eſt, punctum ſcorpionis mitigat ,ac ut expertus ſum omni ueneno reſiſtit. Tapſus barbatus. Dioſcorides.

Kalendulæ ſucci ſi quis initio peſtilẽtiæ febris uncias duas aut tres ad ſummũ biberit,deinde ueſtimẽtis operia tur,liberũ reddit ab ea labe,ut Alexã.Benedictus ſcribit. Kalendula in peſte valet per experientiam.

Scabioſæ ſuccum multi ad hos uſus efficaciſsimũ præ dicant,quo ueneni uis 12.horarũ ſpacio propellatur. Scabioſæ virtus.

Vinum à ui nomen mutuatur,ut placet Varroni.Pri mus Ariſtheus mel uino miſcuit ſuauitate præcipua,ut ſcribit Pli.& mulſi nutritu multos inquit longam ſene= ctam toleraſſe cõſtat.Pollionis Romuli exemplo,qui cen teſimum annum excedens cum à diuo Auguſto hoſpite interrogaretur quanam ratione uigorem illum cuſto= diſſet,intus mulſo,foris oleo reſpondit. Vinum. Ariſtheus. Auguſtus.

THERIACAE GALLICAE PROPRIETAS.

Theriacę gallicę virtus.

HAEC THERIACA noſtra Gallica ſtomachum excitat, uẽtoſitatem mitigat, digeſtionem accõmodat, phlegma & bilem educit, uitia quoq; pectoris, hepatis, ſplenis, & rhenũ curat & mitigat, caliginẽ oculorũ & uertiginẽ capitis & rheumatiſmũ fauciũ ſedat, dolorẽ de thorace ſedat, pulmones facilitat, cordis dolorẽ tollit, ſpleneticos curat, tuſsim ſoluit, omnẽ dolorem colicũ cõpeſcit. Valet & ad omnia uenena ſerpentũ, & aduerſus omnia toxica, nocumẽtũ medicinarũ nocentiũ prohibet, præſeruat hominem à uenenis mortiferis.

THERIACAE, AVICENNAE, RASIS, Serapionis aliorumq; medicorum Arabum, ac Mahumetẽſium nocumẽta.

Verę Galeni theriacę nõ habeĩ cognitio.

NOS IN præſentiarũ demõſtremus ꝙ noſtra ætate ueræ theriaces Andromachi uel Galeni nõ habeatur certa cognitio, quando multa exiſtant ſimplicia medicamẽta, ad eiuſdẽ cõpoſitionẽ neceſſaria, quæ noſtro hoc æuo neq; à Græcis, neq; à Latinis, nedũ à Barbaris, cognoſcãtur, quemadmodũ ſuperius cap. v. diximus, & libro noſtro caſtigationũ cap. I. Iam ſi ut ſcribit Gale. in libro de Theriacæ cõpoſitione ad Pãphilianũ, Vnius medicaminis adulterati uitiũ poteſt totã theriaces ſtructuram corrũpere, qui nos ſperare poſſumus eãdẽ mixturã optime cõfici, ubi maxima ac præcipua ſimpliciũ medicaminum quæ in ipſa iungũtur, pars ignoretur? At eius ignorãtiæ nulla alia cauſſa, niſi ꝙ à Græcis ad Arabum Barbarorũq; lupanaria defecimus. Cũ itaq; hi qui Arabum

Galenus.

Arabũ caligo.

bum placita ſectãtur, in magna caligine rerũ uerſentur, facileq; infinitis errorũ nexibus implicẽtur, cogitẽt ſtudioſi ut à fontibus potius Græcis, ac etiam Latinis, quàm Arabũ lacunis theriacã naturæ humanæ amicã hauriãt. Auicẽna, Razes, Serapio, Antidotũ quod Tyriacã à Tyro ſerpẽte, quẽ huic Antidoto addere oportet, nomẽ traxiſſe aſſerunt, cũ potius teſte Galeno in ſuo de Theriaca ad Pamphilianũ libro à trãquillitate quam ægris afferre ſolet, ſic nominata ſit, eiusq; Antidoti diuerſas afferunt Arabes cõpoſitiones, & ad cõmendanda pigmenta quæ aliquando precioſa fuere propter raritatem, nunc uero adulterata, ſophiſticata, corruptaq; ſunt, ingentes pecunias hauriunt. Et ut uerbis Plinianis utar, appendunt nãq; ſingulas lib. uicenis ſextertijs, & infeliciũ crudelitatẽ ut illis perſuadeãt emere quæ noceãt. Nãq; alia ſtomachũ lædunt, ut illorũ terra quam ſigillatam nominãt, alia caput ac ſpiritus aggrauant & ſtupefaciunt, ut Opium. Alia pallorẽ afferunt, & corporis maciẽ prout ſunt adulterata illa ligna ac ſemina carpobalſamum, pilobalſamum, Amomum, & ſimilia. Et ita frequẽter accidit, ut hi qui illorum Antidotis ac theriaca uſi ſunt, miſerius morerẽtur quàm ſi bibiſſent uenenum. Quid quæſo commercij opij theriaci mortiferi? uile eſt mihi colcotar ſiue uitriolum minerale, uile eſt illorum adulteratũ bdellium, uilis illa Mirrha fœtida nõ odorata, uile aſpaltum non Iudaicum ſed adulteratum. Quid ad hoc reſpõdebunt? edat ſi uelit Auicenna hyoſcyamũ & euphorbiũ, bibat Serapio ſi placet Opium quod & Meſues cõſulet, ſed hæc Cãpegius non ſumet, nõ apud ſe habebit

Auicenna.
Razes.
Serapio.
Galenus.

Plinij verba in ſuo methodo.

Antiquę theriacę nocumenta.

Opiũ vile ac pernitioſum.
Mirrha & bdelliũ a pharmacopolis vix diſcernuntur.
Hyoſcyamus opium ac euphorbiũ pharmaca pernicioſa.

hyoſcyamũ nec opium. Remitemus igitur ſimiles lernas ſylueſtres illas rus unde uenere. Nos uero albũ papauer aut lactucã loco opij ac hyoſcyami in Gallica noſtra theriaca habebimus. Quapropter hallucinãtur medici iuniores ac pharmacopolæ theriacã Andromachi ac Galeni nobile quondã Antidotũ apud Græcos, nõ à trãquillitate nec à feris ſed à Tyro nuncupantes, cuius etiã cum certa non habeatur ſciẽtia, nihil mirum ſi eos non præſtet effectus, quos de ea ueteres Græci ac Latini pollicẽtur. Frigidum ergo plane eſt barbarorũ hoc eſt Auicennæ, Razis, ac Serapionis cõmentum, qui multa ac plurima in theriacæ deſcriptione commiſerunt, ſicut ut quòd princeps Arabum Auicenna bis repetit, Centaurion ac Pentaphilon prætermittit. Ignorauit igitur uere theriacæ Andromachi ac Galeni Auicenna deſcriptionem.

Andromachi ac Galeni theriacę adulteratæ.

Frigidum commentũ barbarorum.

DE ANTIDOTO Mythridatico cõtra uenena.

ANTIDOTVM Mythridaticũ laudãt Barbari ac Arabes medici eiusq; diuerſas afferũt cõpoſitiones ad commendanda Arabum pigmẽta. Nãq; aliqua caput lædũt, alia ſtomachũ grauãt, alia palliorẽ afferũt, & corporis maciẽ, & ita frequẽter accidit ut hi qui illorum antidotis uſi ſunt miſerius morerentur quàm ſi bibiſſent uenenũ. Ea ſunt mirrha adulterata, inodorata, uitriolum ſeu calcantũ, feſtucæ ſquinãti non ſquinantum xilobalſamũ, Galbanũ, folliũ Indum, caſſia lignea inodorata, Hermodactilli, Balſamum adulteratũ, Carpobalſamum, bdellium adulteratũ & inodoratum, Opium thebaicum, Acatia, Therebẽtina, Calamus aromaticus, Bitumen Iudaicũ adulteratũ. Aliqua ex iſtis noſtro æuo neq; à Græcis,

Simplicia adulterata quæ in antidoto reponũtur mythridatico.

Quę pharmacopolis incognita ſunt.

à Græcis, neq; à Latinis, nedũ à Barbaris cognoſcuntur, ut caſsia lignea, follium indum, acacia, balſamũ, carpobalſamum, xilobalſamum, bdellium, mirrha odorata, therebentina ex grano uiridi & alia multa. Alia uero periculoſa ſunt ut opium, galbanum, uitriolũ, nitrum, id eſt ſal petræ machinis bellicis ad expugnanda monſtra utile. Hermodactilli qui aliquando & ut plurimum ignorantur à pharmacopolis, & loco illorũ ephemeros & colchicos uenenoſos loco illorum ponunt. Alia uero inutilia, nullius ualoris ſunt ut feſtucæ ſquinanti. Antidotum igitur mythridaticum ab Arabibus ac pœnis inuentum non à Mythridate rege compoſitũ, tãquam uenenũ Perſis ac Pœnis relinquimus. Plura ea de re offendes in noſtra officina, ac in libro noſtrarum caſtigationum. Ruſticorũ potius quã nobiliũ ſimplicia.

ANTIDOTVM A MYTHRIDATE rege Ponti inuentum ac probatum.

POMPEIVS autem magnus Mythridate deuicto in ſcrinio eius inuenit ipſius manu ſcriptã cõpoſitionem qua ipſe præſumpta aduerſus omnia beneficia in totum diem tutũ ſe incolumẽq; præſtabat: in qua nuces iuglandes duæ, ficus ſiccæ 2. rutæ folia 20. ſalis granũ 1. in uinum contunduntur & deuorantur à ieiuno.

MYTHRIDATVM GALLICVM aduerſus omnia uenena.

ACCIPE rutæ uncias 4. nucum iuglandiũ, auellanarum ſingulorum uncias 2. ficuum ſiccarum uncias 3. centaurij minoris uncias 4. Ariſtolochæ rotundæ unciam unam, ſalis marini unciam dimidiam. Croci Gallici drachmas 2. Agarici gallici drachmas 6. ſeminis Iſtud mythridatũ Gallicũ ad plures valet ęgritudines, in eo ingrediũtur quę a Gallis inueniunt.

paſtinachæ

paſtinachæ ſyluestris, gẽtianæ, florũ roriſmarini, id eſt libanotidis, ſeminis feniculi, aniſi, paſſulorum, baccarum lauri, Ciperi, ſingulorũ uncias 2. cum dimidia: ſcabioſæ, chælidoniæ ſingulorũ unciam unam cum dimidia, gummi laricis unciass 3. Cancrorũ fluuialium aduſtorũ uncias 2. limaturæ cornu cerui unciã 1. terẽda terãtur, infũdãtur in uino beluenſi antiquo odorifero quæ infundẽda ſunt, mellis gallici diſpumati quod ſufficit, miſceãtur & ſeruẽtur, & ſit doſis ſicut auellana cũ uino odorifero.

VIRTVS GALLICI MYTHRIDATICI.

MYTHRIDATICVM Gallicũ cõfert eis quorum infrigidãtur corpora, & illis quæ cõſtructionẽ habẽt pectoris ac obſtructionẽ iecoris ſanat, ualet ad tuſsim antiqnã, & ad ſaniẽ in pectore & putrefactionem humorũ, ad diariam, & incitat appetitũ, facit colorem uiuidum, calculũ renũ minuit, facilitat urinã, acuit uiſum, prohibet omnia uenena pernitioſa ne noceãt homini, & præſeruat hominẽ ab omni ueneno mortifero.

THERIACA MIRABILIS PROBATA morſibus ſerpentum & reptilium.

Valet hęc theriaca ad varias ęgritudines.

ACCIPE ariſtolochæ lõgæ, gẽtianæ, raphani, piretri purgati, baccarũ lauri ſingulorũ unciã 1. ariſtoloche rotũdæ, Artanitæ, id eſt panis porcini, yreos ſingulorũ unciã, unaquæq; ſpecies per ſe teratur addẽdo mellis quãtũ ſufficit, doſis drachma 1. uel drachma 1. cũ dimidia cũ aqua calida. Antidotũ Mythridaticũ faciens ad omnem uenenatam potionem, & ad morſum ferarũ & canis rabidi, ac ſerpentum, totum corpus à malis humoribus mundat. Valet in præſeruatione ſanitatis, ita ut

aliqui

aliqui affirmauerũt quòd ſi quis omni mane comederit, nõ infirmabitur uſq; ad diẽ mortis naturalis, nec paßionis periculũ incurret, præſeruat enim ac cõſeruat ſanitatem. Accipe ſeminis feniculi, cymini, thini, ſaluiæ, pulegij, origani, ciperi, abrotani, raphani, ſeminis petroſelini, camedreos, dauci, eupatorij, trifolij, ſerpilli ſicci, gẽtianæ, ariſtolochæ longæ, lauri, betonicæ, conſolidæ maioris ſingulorum uncias 2, ſeminis rutæ, ſeminis erucæ, acori, dragonteæ ſingulorum unciã 1. hæc omnia puluerizentur addẽdo mellis gallici diſpumati quod ſufficit. Dabis febriẽtibus poſt digeſtionem humorum cum aqua lactucæ ad quãtitatem auellanæ, ſimis ſine febre cum uino in modum auellanæ, detur uenenatis & morſu rabidis ipſam menſuram à ieiuno. Aliqui addũt piper nigrũ, ſpicam & caßiam ligneam & piper album, ſed hæc quæres extra Galliã, nec neceſſaria ſunt Gallis.

In preſeruando ſanitatem prodeſt plurimum.

THERIACA IOANNIS DAMASCENI *morſibus reptilium, ſerpentum, ſcorpionum & mortiferis potionibus ſubuenit.*

ACCIPE baccharum lauri, gentianæ, ariſtolochæ lõgæ ſingulorum partem unam, coſti amari, ariſtolochæ rotundæ, rutæ, ſingulorm partẽ dimidiã, mellis quod ſufficit addendo croci, ſpicæ ſingulorũ partem quartam, doſis drachma 1. cum calida.

THERIACA DIATESSERON *ex inuentione noſtra.*

ACCIPE baccharum lauri, rutæ, ariſtolochæ rotundæ, gentianæ ſingulorum partem unam, confice cũ melle diſpumato, doſis eius ab aũr. ſemis ad aũr. 1.

Theriaca de quatuor reb9.

conſct

conſert morſui ſcorpionis & potui ueneni. Ab hac remota eſt mirrha, quia apud nos non reperitur bona. Nam teſte Dioſco. debet eſſe cum acrimonia, amara & odorata, ponderoſa. & Oribaſius dicit: mirrha amara eſt & bene olens & ſubacrum habet ſaporem, quæ omnia in noſtra communi myrrha non reperiuntur.

Theriaca inuẽtionis noſtræ ſeptem herbarũ iouialiũ ualẽs ad omnia uenena, nõ à cõplexione elemẽtari, quia calida uel frigida, ſicca uel humida, ſed quia abdita.

Herbæ iſtę ſunt de melioribus contra venena. Accipe hypericonis id eſt herbæ perforatæ, uince toxici, enullæ cãpanæ, raphani, diptami, ariſtolochæ lõgæ & rotundæ, lactucellæ ſingulorũ uncias 3. omnia ſimul cõquaſſentur & decoquantur in lib. tribus aquæ uſq; ad conſumptionẽ mediæ partis, & poſtea paſſentur omnia per pannum cũ melle quod ſufficit, iterum decoquendo fiat in modum theriacæ, & de ea capiat drachmas 2. aut tres. Vnaquæq; iſtarũ herbarũ dicitur æquipollere theriacæ Andromachi, ita ut uulneribus uenenoſis ſuccus alicuius prædictarũ datus in potu uulnera ueneno infecta purget & ſanet, & ſic antiqui purgabãt uulnera omnia antequam noticiam haberent theriacæ. Si autem nõ inuenias diptamũ quia propria eſt herba Cretæ inſulæ, & apud nos non reperitur laudabilis, alias loco illius ponas in theriaca, ut ſunt ruta & ſcabioſa.

SIMPLICIA QVAE INVENIVNTVR in Gallia, & ualent aduerſus uenena.

RVTA, NVX iuglans, auellana, ficus, anchuſa utraq;, ſcilicet maior & minor, raphanus, ſmilax aſpera, ſcordeum, id eſt alleum ſylueſtre, alleum domeſticum,

meſticum,ſerpillũ,triſollium,betonica,artemiſia, abſynthium, ſemperuiua, ſaphirus anicienſis, endiuia ſyluestris,bacchæ lauri,ſal,caſtoreum,aſſarũ,ualeriana,dancus, apium,ariſtologia longa & rotunda, gentiana,ciclamen, yreos,pupillæ oculorum ceruorum, citrus & ſemen præcipue, pimpinella, caſtanea, iuniperi ſemen, ſemẽ feniculi,celidonia, agaricus albus & leuis, althea, camomilla, ciminum, pulegiũ,coagulũ leporis,quercus & fructus eius, cinis cancrorum fluuialium, iringus, lac,malua,pix liquida,pentaphylon,praſsium, rapa & ſemen eius, ſulphur uiuum, periſtercon id eſt columbina herba,tapſus barbatus,ſanguis anatis, caro gallinæ nouiter occiſæ ſi fiat malagma, cerebrum gallinæ bibitum, brioniæ radicis ſuccus uncia 1. ſemis,dragontea, cicorea,nigella,cepa,porrum,ſcabioſa,Kalendula,herba perforata, roſmarinus, oleum de auellanis, oleum de lateribus, mentaſtrum,ſemen coriandri, balauſtia, aniſum,tribulus marinus,acetum,laurus,abrotanum,iringus,affodilli,acon ſiue dracunculus, napi, bolus non armenus,ſed allobrogus,enulla cãpana, agrimonia, ſiue ut Leonicenus inquit cupatorium,ſcilla,gummi omnes & præſertim laricis,quæ pro terebenthina ponitur cum carcamus terebenthina.

FINIS.